

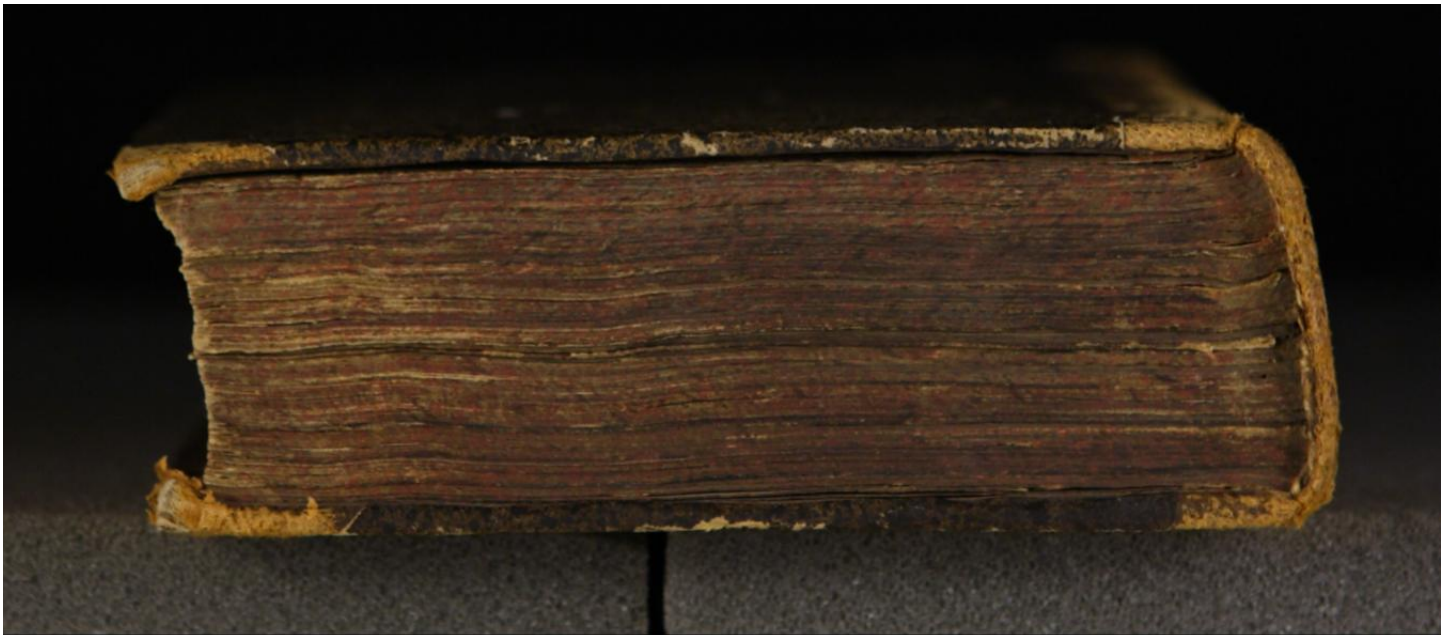
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 765 8° (LN 856 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 765 8° (LN 856 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 765 8° (LN 856 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 765 8° (LN 856 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 765 8° (LN 856 8° copy 1)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 765 8° (LN 856 8° copy 1)

Om Frelsdorn og Trolsdorn. 342.

No 765.

BOX
No 765.

M. Müller fecit

= 2 N 856

ex. 1 H

1 B
 2 B
 3 Su
 4 L
 Dstige.
 frtige. 4
 En
 m
 Niels
 Prent
 15
 Oebs
 Oebs

Om
Leetskab /

At

1. Betencke.
2. Begynnde.
3. Fuldkomme.
4. Løffue vdi.

1. Bislige. 2. ærlige. 3. Gud-
fryctige. 4. rolige.

**En Christelig
vnderuifning.**

Niels Hemmingsson D.

Prentet i Kiøbenhaffn / aff
15 **May Bungeard.** 72.

Erst
hyrdig /
irctig M
Volkendorff
ge Raichst
offner Gulle
Hemmingse
Eud Fad
DE

for man
som i
atfallig

Erlig / Sel-
byrdig / vijs oc Gud-
fryctig Mand / Christoffer
Volkendorff til Glorop / Kongeli-
ge Maiestatis befalnings Mand
offuer Gulland : Ynsker ieg Niels
Hemmingson / Naade oc fred aff
Gud Fader / ved vor **H**er
Iesum Christum /
Amen.

In from-
me Christof-
fer / tacker ieg es-
der ydmngeligen
for mange oc store velgierninger /
som i mig oc mine beuist haffue / i
atskillige maader. Gud vil ieg be-
de /

Fortalen.

de / at hand skal eder vel beløne /
oc ieg vil oc saa findis redebøn til at
forstkyldede det / baade mod eder oc
eders / aff min ringe formue.

Saa haffuer ieg nu intet an-
det / huor met ieg kand beuise eder
mit Hiertis Tacknemmelighed paa
denne tid / end denne lille Bog /
som ieg haffuer screffuet / om den
hellige Guds ordning Ecceskab /
De forhaaber mig / at baade de
som ere giffte / oc de som haffue i
act at giffue sig vdi Ecceskabs stat /
skulle aff denne Bog faa Lærdom /
Trost oc husualelse.

De som ere giffte oc læse den-
ne Bog / kunde der aff mere stadfe-
stis om denne Guds ordning Ecces-
skab / at de vide huad denne stat
er høyt actet faar Gud / oc hans
gode hellige Engle / oc forstaa huad
det

Fortalen.

det er Gud saare behageligt / at
Ectefolck leffue ærlige / tuctelige
oc Gudfryctige vdi denne stat / oc
vaacte sig grandgiffuelige for
Dieffuelens lureri / som altid staar
effter at besmitte denne Guds ord-
ning / enten met wsamdirectighed
imellem Hofbonde oc Hofstru / eller
met Lofactighed / wstyshed / Horeri
oc Skørleffnet / huor met hand
baade skammelige betlicker Guds
hellige ordning / oc styrter dem som
hand saa forfører / hoffsuit fulds
neder vdi Helffuedis affgrund / v-
den de rette oc bedre sig vdi tide.

De som ere icke giffte / bekom-
me aff denne Bog atskillig vnder-
uisning / som er / Først huorlunde
de kunde vijslige betenecke / ærlige be-
gynde / Gudfryctelige fuldkome oc
rolige leffue vdi denne Guds helli-

):(ij ge

Fortalen.

ge ordning Ecteskab/ saa at de met
Gud oc ære / oc met en god Sam-
uittighed / kunde fremdrage deris
leffnet vdi denne Verden / oc siden
met alle hellige oc salige Ectefolck/
kunde glæde sig vdi all Euighed /
oc omgaaes oc tale om denne Guds
ordning / met de første Ectefolck/
Adam oc Eua/ som Gud selff vie-
de tilsammen vdi Ecteskab.

Baade de som ere vdi Ecteskab
oc de som leffue vden Ecteskab kys-
kelige oc ærlige/ bekomme trende-
slags fruct aff denne Bog/ om de
hende met flid læse.

Den første Fruct er / at de ret-
telige kunde døme om denne stat /
imod Dieffuelen / imod atskillige
Kætttere/ som denne stat foracte /
imod wtuctige Menniske / som
heller vilke deris ganske leffnet frem
drage

Fortalen.

drage vdi Skørleffnet oc Horerij /
end at de ville giffue sig vdi Ecte-
skabs stat / som den hellig Aand si-
ger at vere lofflig iblant alle Folck
oc Stater / oc kaller Ectefolckis
seng en reen oc hellig seng.

Den anden Fruet er / at de
faa sind oc vilie til at ære denne go-
de oc hellige Guds ordning / at be-
skytte / hielpe oc troste Ectefolck
met raad oc velgierninger / paa det
at denne Stat kand holdis i mact
oc ære iblant alle Folck / Geistlige
oc Verdslige / rige oc fattige / store
oc smaa / Frj oc Wfrj / anseendis
huad det er Gud oc hans hellige
Engle meget kiert oc behagelige / at
mand hantheffuer / beskytter / frem-
mer oc hielper Ectefolck / som den
Almectigste Gud / Guds hellige
Engle / naturlig Low / oc alle vise

):(iij

Phi

Fortalen.

Philosophi oc ærlige Folck i Ver-
den ville hæffue hiulpet oc foræ-
ret vdi alle maade.

Den tredie Fruct er / som bo-
de Ectefolck / oc de som leffue ærli-
ge vden Ecteskab / oc besynderlige
de som hæffue mact offuer andre /
vere sig enten vdi Verdsilig eller
Geistlig regemente / bekomme aff
denne Bog / er at ieg forhaaber at
de skulle faa store sind oc mod til
at straffe Skørleffnet oc Horerj /
end de tilforn hæffue hæfft. Thi
i denne Bog findis huor stor Synd
Skørleffnet oc Horerj er / oc huad
ont der aff kommer offuer Land oc
Rige / huor denne Synd icke rette-
lige straffis som det sig burde. De
visselige forhaaber ieg / at Offrig-
hed skal icke bliffue tilfreds met den
Penninge straff / som de straffis
almin-

Fortalen.

almindelige met / som beligge Pi:
ger / oc der met storlige fortørne
Gud/oc mere bedrøffue Pigers fat:
tige Forældre/end de staalle deris
Heste oc Vren fra dennem. Den
som stiel it Faar eller it Suin/hen:
ger mand vdi Galien/men den som
stiel fra fattige Forældre deris
Barns ære/ hand bliffuer quit fra
all tiltale/ naar hand haffuer giff:
uit ix. Marck / oc der vdoeffuer be:
rymmer hand sig / lige som hand
haffde vel giort. Gud giffue at
Vffrighed her vdi vilde sig bedre
betencke.

Saa beder ieg eder min from:
me Christoffer/ at i dene lille Bog
ville tage til tacke / oc læse hende
igennem/ Mig forhaabis at i der
aff skulle bekomme baade raad oc
Lærdom. Her met vil ieg haffue
eder den Almectigste Gud befalet/
til

Fortalen.

til Liff oc Siæl/ met alt det i vel
ville. Gud vnde oss saa at leffue
vdi denne Verden/ at wi maa fin-
dis glade vdi Himmerigs rige/ met
Guds kyste Engle/ oc met alle hel-
lige Menniske/ Amen. Aff

Risbenhaffn den 8. dag

Junij/ Aar effter

Guds byrd.

1572.

Vdi

6
1.
S Di en erlig/
Christelig och
bestandig For-
samling/ skulle
tuende ting holdis ved mact/
oc vdi ære: Som er den rette
oc pure Religion / oc Ecce-
skabs stat.

Foruden den rætte pure
Religion fand ingen dyrcke
Gud tilbørlige/ men forforis
hen vdi atskillige vildfarelser
oc Ketteri/ fra Gud til Dieff-
uelen/ oc paa det sidste bliff-
uer met Dieffuelen kast vn-
der Guds straff oc heffn til
Ewig tid.

Al ij

For

2.

Foruden Ecteskabs aluer-
lige beskytning fand mand
icke rolige oc stille lessue: For-
di mange henföris vdi Dieff-
uelens snare. Huilcken Dieff-
uel staar ingen ting mere eff-
ter/ end at beklicke oc besmitte
Guds Ordning / som er det
hellige Ecteskab / Fordi den
wrene Dand hassuer sin stör-
ste lyst aff den / som hannem
vdi all wrenhed efftersölger.

Der saare hassuer Gud
besynderlige befalet Dffrig-
hed/ at de skulle hanthessue aff
deris störste flid den rette Ke-
ligion/ oc der höss beskytte Ec-
teskabs stat oc ære hannem.

Forst

3.
Først ærer *Dffrighed* *Ec-*
testabsstat / naar hand effter
Guds befalning beskytter *Ec-*
te folck met *Lov* oc *Ræt*.

Der næst / naar hand
straffer met *Suerdit* / (som
Gud *haffuer* hannem ant-
uordet) all wtuct som *bedriff-*
uis imod det *siette* *Bud* / det
er *Skørlessnet* / *Boleri* oc *Ho-*
rerij / vdi alle *Statter* / ingen
vndertagen. Thi det er icke
mueligt at den *menighed* *kād*
bliffue *bestandig* foruden at
skilling *wrenhed* (som *optender*
Guds *vrede*) huor *Skør-*
lessnet *intet* *actis* / oc *Horerij*
intet *siraffis*. Ja *mand* *fin-*

A iij

der

4.

der vel iblant dem / som saadant straffe skulde / de som der aff rose sig / Ja sige vel / at det er ickē Synd at beligge Piger / Encker oc Skøger / Men Gud hand dømmer meget anderledis / oc den yderste Dømedag skal beuise Guds dom at vere ret / naar hand skal dømme alle bespottere til euig Fordømmelse. Det er ickē heller at beskytte Ecteskab / at giøre løsfactige Folck trygge / at naar mand haffuer saa meget at bødemet / maa beligge saa mange Piger som mand vil. Huilcket mand maa høre besynderlige
paa

paa Lande
gantzke Ni
erend Pre
fi Storle
ordningen
leffuere til
bare met
samling se
get met der
da findis
te saa vil
Presien d
hannem
De er det
te Ecteske
ben wst
deris E
smittet /

5.
paa Landzbyerne offuer dette
gantze Rige. Ja huor der
ereend Prester som ville straf-
fe Skørlessnere effter Kircke
ordningen/ oc komme Skør-
lessnere til at forlige sig oben-
bare met den Christne for-
samling (som de hassue forar-
get met deris wtuctige lessnet)
da findis vel de som det ic-
ke saa ville hassue/ men true
Presten derfor / oc forholde
hannem sin tilbørlige Løn.
Oc er det icke heller at besknt-
te Ecteskab / at lade dem gaa
hen wstraffede / som hassue
deris Ecteskab skendelige be-
smittet/ met Horerj / eller til
A iij   stede

6.

stede dem at bo vdi det Land
eller Stifte huor gierningen
giort er. Men dette kommer
en part her aff / at mange aff
dem som skulde beskytte Ecte-
skab / acte icke nock / som det
sig burde / huor aluerlige Bud
vdkressuer Kyskhed / baade i
Ecteskab oc vden Ecteskab /
oc huor haardelige hand vil
straffe alle dem / som met de-
ris effterladelse forfremme
Wyskhed oc Horeri vdi Ver-
den. Jeg vilde at Dffrighed
skulde vylige betencke / huad
wstraff (det er naar hand la-
der grossue Synder bliffue
wstraffede) fører met sig. En
viis

7.
viis Mand siger : Vstraff
fodis aff forsømmelse/ oc fø-
der gienstridighed/ hun er en
rod til Synden / hun er en
Moder til all wtuct/ hun er
Veyen til den euige Død/ oc
nederfører Mæniskan i Hells-
uedis affgrund. Huor faare
ieg vilde at Zffrighed skulde
icke lade sig bliffue delactig i
sine Vndersaattis Synder/
som skeer/ naar mand seer i
gennem fingre met grossue
Synder oc laster.

Derfor haaffuer ieg nu
taget mig faare/ at scriffue en
kort Paamindelse om Ecte-
skabsstat/ paa det mand kãd

A v   diff

di det Land
gierningen
te kommer
mange aff
otte Ecte-
/ som det
rlige Bud
/ baade i
cteskab /
and vil
i met de-
fremme
di Ver-
ffrighed
/ huad
nd la-
bliffue
ig. En
viis

s.
dissbedre vide huad æremand
er Ecteskab plictig / oc huor
straffelig all wtuct imod Ec-
teskab actis hoss den almectig
ste Gud. Gud giffue det
kommer til Guds Ære / oc
mange til salig vnderuisning.

De paa det den Christne
Læsere dissbedre kand begribe
oc besatte huad mand skal
holde om Ecteskab / vil ieg
sex Artickler saaregiffue / vn-
der huilcke ieg vil besatte
huad som kommer Ecteskab
ved / oc dennem forklare eff-
ter huer andre.

Huad

I.

9.

Huad Ecteskab er at
acte vdi sig selff / oc huor
saare Gud hand haff-
uer denne Stat ordi-
neret.

II.

Huad Personer maa
giffue sig vdi Ecteskab
sammen / effter Guds
Low oc Menniskelig ræt.

III.

Huorlunde mand skal
hemelige berede sig / for
mand giffuer sig vdi Ec-
teskab.

id aremand
g / oc huor
t imod E
n almechtig
giffue det
Dere / oc
ruising.

Christine
d begribe
and skal
/ vil ieg
fue / vn-
befatte
cteskab
are eff-

Huad

10.

IIII.

Hvad vilkor en erlig
oc tilbørlig Troloffuelse
vdfressuer.

V.

Huorlunde Ecteskab
Christelige oc tilbørlige
indgaaes oc fuldfom-
mis.

VI.

Huorlunde Mand
oc Quinde kunde leffue
rolige och sandrectige
met lyst oc glæde til de-
ris døde dag.

Naar

ii.
Naar disse sex Artickler bliff-
ue effter huer andre forklare-
de/forhaaber ieg mig/ at den
som denne lille Bog vil læse
flitige/ skal vel forstaa/ huad
der hører at vide om Ecteskab

Den første Artickel.

D En første Artic-
kel ieg fremsette er/
at mād acter huad
Ecteskab er vdi sig selff / oc
huor saare Gud hassuer han-
nem ordineret oc stiftet. Om
denne

12.

Denne Artickel rettelige actis
oc begrundis faar mand vel
at betencke / huad Ecteskab er
en ypperlig stat / oc at Gud
vil at wi hannem skulle holde
ved maect oc vdi ære / Disligist
huad straff dem offuerhenger
som denne Stat icke rettelige
beskytte / eller hannem til
spot / wrenlige lessue.

Huad Ecteskab er vdi sig
selff / haffue wi at lære aff den
første Mosis Bogis andet
Capittel / huor der giffuis til-
kiende / huorlunde Gud skaff-
te først ickon it Menniske / oc
fordi det vaar icke gaat at
Mennisket skulde vere ene / si-
den

den tog
ste it
skaffte
en methie
den vaar
hende til
dem huer
skulde ver
Mennisk
vaar for
benet aff
ter sagde
Mand i
der oc bl
Saa at
vdi Ect
andens
uer ve

rettelige ar
mand v
Ecteskab er
oc at Gud
skulle holde
e Dyligist
fuerhenger
ke rettelige
umem til
e.
er vdi sig
re aff den
s andet
ffuis til
ud skaff
nisse/ oc
gaat at
ene/ si
den

13.
den tog Gud aff det Menni-
ske it Keffbeen/huor aff hand
skaffte Quinden/Manden til
en methielp. Oc der Quin-
den vaar skafft / fulde Gud
hende til Manden / oc gaff
dem huer andre / saa at de
skulde vere it Kioð/ det er / it
Menniske (lige som Adam
vaar før end Gud taag reff-
benet aff hans side) Der eff-
ter sagde Gud : Derfor skal
Mand forlade Fader oc Mo-
der oc bliffue met sin Hustru.
Saa at Mand oc Quinde
vdi Ecteskab skulle vere huer
andens methielp / oc der off-
uer velsignede Gud dem / oc
sagde :

14.

sagde: Vorer oc formeris / oc
opfylder Jorden.

Her aff er at beslutte / at
Ecteskab er Guds hellige ord-
ning / vdi huilcken Ordning
en Mand oc en Quinde lou-
lige sammen føies / saa at de
skulle vere it Riid / huer an-
dre til hielp oc bistance / effter
Guds vilie.

Vdi denne Ecteskabs be-
scriffuelse ere mange puncter
at acte oc besinde.

I.

At Ecteskab er Guds ordning.

II.

At vdi it Ecteskab skal vere / ic
kon en Mand oc en Quinde.

At

III.

15.

At denne Mand oc denne
Quinde skulle vere it Kipd.

IIII.

At Mand oc Quinde skulle
vere huer andre til hielp.

V.

At Guds vilie skal vere deris
Regel/som indgaa Ecceskab.

DEn første punct er
at Ecceskab er Guds
ordning? Gud giffue at alle
vilde betencke denne punct vel
som det sig burde / oc grand-
giffuelige acte huad hand in-
deholder.

Er Ecceskab. Guds ord-
ning da er Ecceskab helligt oc
gaat/ thi der kand intet kom-

B

me aff

16.

me aff Gud (som er all hel-
ligheds oc godheds kielde) v-
den det som er helligt oc gaat/
besynderlige effterdi Ecteskab
vaar forordineret aff Gud i
Paradiss den hellige sted/for
end nogen Synd vaar kom-
men vdi Verden / saa er ick
Ecteskab en syndig stat/er ick
heller straff for Synden/men
aldelis hellig oc god. De en-
dog at Synden kom siden vdi
Verden / beholder alligeuel
Ecteskab denne priis aff alle
Guds Engle/ oc alle fromme
Menniske som frycte Gud /
at hand er Guds hellige oc
gode ordning.

Er

17.
Er Ecteskab. Guds hellig
ge oc gode ordning / da ere de
Guds ordnings bespottere /
saa mange som foracte Ecte
skab / oc holde hannem icke i
sin tilbørlige ære / som dog
mange Kettere hassue gjort /
oc end nu giøre vdi Passue
dømet / huor de forbiude at
Prester maa icke giffte sig for
deris ypperlige Stat oc dig
nitet skyld. Men den hellige
Apostel stopper munden igen
paa alle dem / som ville for
mindste Ecteskabs ære / oc si
ger met klare ord. Ecteskab
er en dyrebar ting iblāt
Hij alle /

s.
alle Menniste / oc en Ec-
te seng er wbesmittelig
oc hellig. Denne Apostels
vidnisbyrd (som hand haff-
uer taget aff Ecteskabs insæt-
telse) er oss nock imod alle ord-
gydere oc Ecteskabs hadere /
saa at wi kunde vide / at der
er ingen vdi saa ypperligt
fald i denne Verden / at Ecte-
skab sommer hannem ey.

Der haffuer ingen verit
saa hellig vdi Verden (vnder-
tagen Christo alene) som A-
dam oc Eua vaare / der Gud
viede dem sammen vdi Ecte-
skab. Huo kand iblant alle
Prester

Prester oc Muncke vere Ab-
raham lig vdi Hellighed:
Huilcken Abrahams fodspor
Paulus vil / at Abrahæ børn
det er Chrisine / skulle effter-
følge.

Ja vil mand vide de rette
sager / huor faare Passuedo-
met forbiuder sine smurde
Prester Ecteskab / da finder
mand vel vdi deris egne Bo-
ger andre sager end hellighed

Den første sag vden alt tuil
vaar Dieffuelsens smilde
oc forgifftige anslag / som er
begyndelse til Buds ordnings
foractelse. - Dieffuelen hand
B iij saa

20.

saa at de som hørde Guds
Ord / leffde der effter vdi hel-
lighed oc fromhed / det for-
trød hannem / oc derfor vn-
der Helligheds skiu indgaff
Kættere / Marcion, Tacianus,
Eucratiter, oc siden Passuen
vdi Rom / at Prester skulde
leffue kystelige / besynderlige
for de skulde vere it speiel for
andre / oc vnder det skiu haff-
uer Dieffuelen beklicket den
gantste Verden met Horeri
oc wkyfste gierninger. / Fordi
Dieffuelen viste at ingen käd
leffue kystelige vden Ecteskab /
vden Gud hannem besynder-
lige begaffuer met sin Naade /
som

som er be
dog ike n
sic or den
naar Pre
oc wkyfste
aff deris
folge de
saa leng
gantste
had. S
fort P
drig ha
leffuet
haand
Verde
haand
det r
hort

som er vel nogle vederfareet /
 dog ick mange. Her hos vi
 ste oc den tredste Dieffuel / at
 naar Prester de falde i Hoer
 oc wtyshed / at fleste parten
 aff deris tilhørere skulde vel
 følge deris Exempel effter /
 saa lenge at Verden bleffue
 gantske besmittet met wren-
 hed. Haffde ick Dieffuelen
 fort Prester vdi det fald / al-
 drig haffde (troer ieg) Skør-
 leffnet saaet saa stor offuer-
 haand / vdi alle Statter vdi
 Verden. Ja ieg visselige troer
 haffde ick Dieffuelen fundet
 det raad / da skulde mand ick
 hørt nessne Horeri eller skør-
 B i i i j   leffnet

hørde Guds
 fter vdi be-
 d / det for-
 derfor vn-
 in indgaff
 Tacianus,
 i Passuen
 ster skulde
 synderlige
 speiel for
 kin haff-
 icket den
 Horeri
 Sordi
 gen kåd
 testab/
 ynder-
 raade/
 som

leffnet iblant Christne: mand
 haßde vel verit den hellige
 Apostel lydig som siger: In-
 gen Skørleffnet eller no-
 gen wrenhed skal neff-
 nis iblant eder / thi i ere
 hellige.

Den tid den Low om Pre-
 sters vidueleffnet bleff stad-
 fest vdi Rom aff Passuen /
 da lod Dießuelen / aff Guds
 forsiun oc befallning / sig see
 offuer Rom / vdi en gloende
 dragis lignelse oc robte met
 høy roßt : Paa denne dag
 (sagde hand) haßfuer ieg vd-
 spyed mine ædder vdi Berden.

Endog

Endog
 behaget
 aff han-
 te hand
 Manda
 den grän-
 te / befri-
 ick vdi
 men oc
 som de h-
 gelij Læ-
 stæder /
 land ke-
 oc Ziff-
 at de i-
 der vd-
 rerim
 lige /

Endog det vaar Dieffuelen
 behageligt / oc vaar kommet
 aff hans bestilling / da maatte
 te hand alligeuel aff Guds
 Mandat det obenbare. Det
 den gråme drage der vdrobte
 / befindis at vere sanden /
 ick vdi Passuedomet alene /
 men oc mange steder (dissuer)
 som de hassue den pure Euan
 gelij Lærdom / Endog somme
 steder / som er vdi Suisser
 land komme Guds Tienere
 oc Dffrighed offuer ens / saa
 at de ingen spare som Syn
 der vdi Skorlessnet eller Ho
 reri / men straffe dem haarde
 lige / saa at der er ingensteds
 B v hoffui

høffuiskere seder iblåt Christ-
ne end der er/ Gud giffue at
flere vilde efftersølge det Bu-
re Exempel

Om Afferighed her actede
tuende ting som det sig burde/
da bleffue vel oc høff oss en
bedre disciplin. Det første er
Skørlessnets grumhed faar
Gud. Det andet/ huad ont
der kommer aff at mand ick
straffer dem tilbørligen / som
der met findis. Paulus Chri-
sti Apostel bruger disse argu-
menter imod Skørlessnere.
I. Legemet er ick skicket til skør-
lessnet/ men til HERRen oc
HERRen til Legemet. II. Men
Gud

Li
wa
ex
asp

Gud op
hand ska
formid
de i icke
Christi le
tage Chr
Stoje
langt fra
hvo som
hand er
thi de bli
it fiød.
tilhenge
en Lar
Skørle
som S
den be
som le

Gud opuacte **HERR**En oc
 hand skal oesaa opuecke oss
 formedelst sin krafft. *III.* Vide
 de i icke at eders Legeme ere
 Christi lemmer? skulde ieg nu
 tage Christi lemmer at giøre
 Støge Lemmer aff? det vere
 langt fra. Eller vide i icke/at
 huo som tilhenger Støgen/
 hand er it Legeme met hende?
 thi de bliffue (siger hand) to i
 it fiød. *III.* Men huo som
 tilhenger **HERR**en / hand er
 en Vland met hannem. Slyer
 Størleffnet. *V.* Alle Synder
 som Mennisket giør ere v/
 den hans Legeme/ Men huo
 som leffuer vdi Størleffnet/
 hand

hand synder imod sit eget Le-
 geme. VI. Vide i icke at e-
 ders Legeme ere den hellig-
 Alands Tempel/ som er i eders
 som i haffue aff Gud. VII.
 Oc i høre eder icke eder selff
 til/ thi i ere dyre kiøffte. Der
 faare priser Gud i eders Le-
 geme oc i eders Aand/ som
 høre Gud til. Disse ere *San-*
cti Pauli ord / som ieg ickon
 haffuer sæt tal imellem/ paa
 det/ mand fand diffbedre ac-
 te hans mening. Bstraff
 huad hun fører met sig/ sag-
 de ieg i begyndelsen.

Den anden sag huor faare
 Prester

Prester
 icke giffte
 Berighe
 matts.
 re/ det er
 mente at
 de formi
 giffede
 de icke m
 der vaar
 binde de
 vilde ha
 ne sag e
 lafus ti
 uer der
 gum t
 hand
 from

Prester i Passuedømet maa
 icke giffte sig / er en vofylkelig
 Berighed / som aldrig fand
 mættis. Kirckens Forstande
 re / det er Passuer oc Bisper /
 mente at Kirckens rente skul
 de formindstis om Prester
 gifftede sig. Huor vdi endog
 de icke meget fore vild. Men
 det vaar icke dog ræt / at for
 biude det for nogle / som Gud
 vilde hassue frit for alle. Den
 ne sag giffuer den Passue Ge
 lasius tilkiende / der hand scriff
 uer den Raadsherre Gethe
 gum til oc vndskylder sig / hui
 hand vilde icke ordinere en
 frommer Mand som vaar
 vdfaa

vdfcaaren til Bisp / oc siger
 met klare ord / at Bisper som
 haffue Hustruer oc Børn for
 mindste Kirckens rente/naar
 huer drager til sig/ som er vel
 sant / men dog skulde mand
 icke giøre det som verre vaare
 for en timelig oc wretsfærdig
 baade.

DEn tredie Sag huorfaare
 Prester vdi Passuedømet
 icke maatte giffis / kom aff
 øyenskalckeri oc vduortis hel-
 lighed/ at Muncke oc smurde
 Prester oc Næner/ funde met
 deris vduortis hellighed be-
 drage mange deris Gods

fra /

fra / oc
 lose Bor
 ge rige
 tis Velli
 intet and
 mente de
 Velliaget
 hos Gud
 Bon / S
 dre helli
 huertue
 som va
 forhind
 parten
 fræder
 Kloster
 deris

fra / oc giøre mange arffue-
 løse Børn. Fordi der man-
 ge rige Folck saae den vduor-
 tis Hellighed (som vaar dog
 intet andet end Skalkhed)
 mente de demnem som saadan
 Hellighed spørde / at staa vel
 hos Gud / oc kunde met deris
 Bøn / Sang / Messer / oc an-
 dre hellige Gierninger / for-
 huerffue dem Himmerige /
 som vaare i verdslig handel
 forhindrede. Huor aff største
 parten Passuedømet / Dom-
 kircker / Abededøm / Muncke
 kloster oc Munkeloster haaffue
 deris Fundament / huilket
 Gudfrø

Bisp / oc suer
 at Bisper som
 r oc Børn for
 is rente / naar
 ig / som er vel
 fulde mand
 verre vaare
 wretfærdig

huorfaare
 ffuedømet
 / kom aff
 ortis hel-
 oc smurde
 funde met
 ighed be-
 s Gods

fra /

30.

Gudfryctige oc vel oplærde
vdi Guds Ord / kunde vel
paa denne dag forstaa / ia
føle paa / at det er saa i sand-
hed. Ja saa see wi at icke
Gudfryctighed / men Guds
oc Berighed er Aarsage / hui
Guds ordning det hellige Ec-
testab er kommen vdi foract /
vdi Passuedomet / huor met
Dieffuelen haßuer vdræt sin
vilie. Saa haßue wi nu at
beslutte / imod alle Dieffle oc
Dieffuelens Lemmer / at Ec-
testat er Guds hellige oc go-
de ordning.

SEn anden Punct
som wi haßue at acte
vdi

31.
vdi Ecteskabs bescriffuelse) er
at vdi it Ecteskab skal vere ic-
kon en Mand oc en Quinde/
oc icke mange Quinder oc en
Mand / icke heller mange
Mend oc en Quinde / Thi
Gud siger saa / to skulle vere
it Legeme. Endog at mand
finder mange vdi det gamle
Testamente som haffde flere
Quinder / Som vaar Abra-
ham / Isaach / David etc. skal
mand dog icke følge deris ex-
empel / som Gud bar offuer
met / for besynderlige Sager
skyld : Men wi skulle vere vnder
Guds ordning / som Chri-
stus oc befaler Matth : xix.
G De

32.

Ich fand mand vel samle
mange Argumenter / haade
aff den hellige Scrifft / oc aff
naturlig Lov / huor faare det
bør ickon en Mand oc en
Quinde at være vdi it Ecte-
skab : Men de argumenter
vil ieg lade her bliffue / fordi
ingen vdi disse Land sætter sig
imod Guds ordning oc Chri-
sti befalning / oc vil dem faa-
re giffue vdi en Latinsk Bog /
som ieg met det første vil lade
vdgaa om Ecteskab.

DEN tredie Punct
(vdi den Ecteskabs be-
scriffuelse / som ieg faaregaff)
er at

33.
er at Mand oc Quinde vdi
Ecteskab ere it kiod. De skul-
le vere (siger Gud) to til it
kiod. Saa at de som vaare
tilforn tu Menniske/nu skul-
le vere som it Menniske. Den-
ne enighed at tuende Perso-
ner vdi it Ecteskab skulle vere
it/affmalis meget denlige vdi
det første Ecteskab/ som vaar
imellem Adam oc Euam/
huilcken malning Gudfryeti-
ge Ectefolck skulle altid beten-
cke/ paa det de rettelige kunde
besinde/at Ecteskabs baand
bør at vere fast oc vforkren-
feligt vdi alle maade. Thi lige
G ij som

34.

som Adam er skabt it Men-
niske/ oc Quinden Eua bleff
opbyggt aff hans reffbeen / oc
siden bleff fuldt til Adam/ oc
er hannem tilbunden at vere
it kiød met hannem: saa er
det oc met dem som Ectis til-
sammen/ de bliffue faar Gud
regnede for it Menniske / saa
at ingen samkomme fand lig-
nis ved Ecteskabs tilsammen-
føielse. Ja Mand oc Quin-
de vdi Ecteskab ere nærmere
sammenbundne end Fader oc
Søn/ eller Moder oc Daat-
ter.

DETTE Ecteskabs
baand haffuer besyn-
derlige

derlige siu strenge / som det er
oc bør at vere sammenknytt
tet aff.

Den første streng / er beg
gis samtycke til at vere Ecte
folck / foruden huilcken streng
Ecteskabs baand er løst / oc
icke kand bliffue bestandigt.

Den anden streng / er
Kierlighed / som offuergaar
Faders oc Moders Kierlig
hed. Denne Kierlighed kom
mer her aff / at Manden an
seer Quinden icke anderledis
end sit eget Kiod / ia sit eget
Hierte / som Gud vilde beteg
ne der hand tog det been som
vor nær Hiertet.

G iij Den

Den tredie streng / er
Beneuolentia, det er Veluillig-
 hed/huilcken veluillighed som
 kommer aff den naturlige
 Kierlighed/Mand oc Quin-
 de haffue til huer andre/ lige
 som verme kōmer aff Solen.

Den Fierde streng/ er en
 Hiertens flittighed/ at giøre
 hin anden alt gaat / oc flitte
 sig effter huer andris vilie/
 met Gud oc ære.

Den Femte streng/ er it
 ret skickeligt leffnet/ den stund
 de leffue vdi denne Verden /
 huilcken streng er sterckere aff
 Guds ordning/ end alle an-
 dre forbaand / som kunde ske
 iblant

iblant Mennisten vdi denne
Verden.

Den siette streng / er beg-
ge deris Yegemers lige brug /
effter Ecteskabs vilkor / saa
at huereken Manden eller
Quinden maa lade en anden
bruge sit Yegeme / imod Ecte-
skabs baands vilkor. Fordi
huo det gior hand skammeli-
ge løser dem / som Gud haaffde
ærlige sammen bundet.

Den siuende streng / er
Foster som Ectefolck affle til-
sammen / paa huilket mand
kand kiende Mandis oc quin-
dis enighed / oc sammenbin-
delse vdi Ecteskab. Der afflis

G iij

aff

aff Husbunde oc Hustru it
Barn som er ickon it Menni-
ske/ som mand kand met sind
oc fornufft begribe / Lige saa
saar Gud/er Mand oc quin-
de ickon it Menniske.

Endog at Hoerkarle oc
Hoerkoner bruge huer andris
Legeme oc affle Børn sam-
men/ da skal mand alligeuel
giøre større skilsmisse imellem
Ectefolck oc Horesolck / end
imellem Himmelen oc Helff-
uede/ end imellem Guds go-
de Engle oc Dieffle vdi Helff-
uede. Fordi Ectefolckis sam-
quem oc fruct er Guds helli-
ge ordning/ er til Guds ære/
velsig

velsignis aff Gud/ prisis aff
 Guds hellige Engle / oc aff
 alle fromme Menniske. Men
 Hoerfolckis samquemme er
 Dieffuelens skammelige paa
 fund / som omkaster Guds
 hellige ordning / er Gud til
 vancere/maledidis oc forban-
 dis aff Gud/ er vederstygge-
 lig for Guds Engle / oc spot-
 tis aff alle fromme Menni-
 ske. Oc haffuer der ingen stor-
 re lyst der aff end Dieffuelen/
 Huilcken all wrenhed vel be-
 falder.

Ja (kand mand sige) vaa-
 re Storleffneris oc Hoerfolc-
 kis samquemme saa vbeha-
 geligt

G v

geligt

40.

geligt saar **GUD** / da vnte
hand dem ickē Vissens fruct/
som siunis at vere Guds be-
nedidelse. Da vnte hand ickē
heller Horeborn tit oc offte
fremgang i Verden/saa at de
bliffue tit oc offte bedre hiulps-
ne end Ecte born.

Disse tuende argumenter
hassue wogudelige Menniske
at saaregissue/ som oc vnder-
tiden røre de fromme / saa
at de forundre Guds tilla-
delse at vere saa stor/som hel-
ler skulde straffe oc omkomme
sin ordnings foractere. Her
hassue wi at acte trende ting:
Guds forsiun / Guds god-
hed/oc Guds langmodighed.

Guds
oppre
som hand
lader huer
ge sine nat
beholde m
ter de vilk
met. Id
mat / oc
bruge sin
oc behold
effter de
skabt met
hand/oc
vedkom
skabt m
Gud m
peholde

Da vte
ffens fruct
re Guds bo
nte hand icke
tit oc offte
en/saa at de
bedre hiulps
rgumenter
Menniske
oc vnder
me / saa
ds tillæ
som hel
nfomme
e. Her
de ting:
s god
ghed.

41.
Guds forsiun er at hand
oppeholder sine Creatur
som hand haffuer skabt / oc
lader huert Creatur frit bru
ge sine naturlige Gaffuer / oc
beholde mact til at giøre eff
ter de vilkor som de ere skabte
met. Ilden holder Gud ved
mact / oc lader hannem frit
bruge sin naturlige tilbøielse /
oc beholde mact til at giøre
effter de vilkor som hand er
skabt met / Der faare vermer
hand / oc brender huad hand
vedkommer. Mennisket er
skabt met disse Vilkor (som
Gud met sin vise forsiun op
peholder) at det kand vende
fit

42.

sit sind oc begering til de ting
som ere imod huer andre/ det
er til ont oc til gaat/ til at giø
re effter Guds vilie/ oc imod
Guds vilie. Vaare icke den
frihed/ da vaare der icke skils
nisse imellem Ond oc Bønd/
Lofflige gierninger oc straf
felige. Ja vaare icke denne
frihed / da vaare der ingen
Synd til.

Denne sin gierning vil
icke Gud omkaste/ men holde
ved mact. Der saare kand
Mennisket aff sin frihed/ vø
uelle kyskhed/ som er Gud be
hagelig/ oc vduelle wkyshed
som Dieffuelen tienis til tae
ke met/

ke met/ hu
re oc Hø
me oc aff
holder G
ning oc be
endog at
sin frihed
Guds vø
bandis af
ickit/ at
oc vilfor
de Natur
u oc be
bruge N
Gud. G
dre jaat
er alme
vil for

ke met/ huor aff Skørleffne
 re oc Horesolck sammen kom
 me oc affle Foster. Her oppe
 holder Gud Naturens gier
 ning oc benedider Naturen/
 endog at den som misbruger
 sin frihed / samler offuer sig
 Guds vrede oc heffu/ oc for
 bandis aff Gud. Saa er det
 icke it/at holde Naturens low
 oc vilkor ved mact oc benedi
 de Naturen / oc at hanthess
 ue oc benedide dem som mis
 bruge Naturens frihed imod
 Gud. Gud kunde vel forhin
 dre saadan wtuct / thi hand
 er almectig : Men hand icke
 vil forhindre den maade som
 hand

44.

hand aff begyndelsen indgaff
sine Creatur at giøre effter.

Saa hassue nu Skør-
lessnere oc Horesolck ingen be-
skytning her aff/ at Gud op-
peholder Naturen/ oc hendis
naturlige vilkor. Jeg kiender
en Quinde som hassuer faaet
fire Børn/huert met sin wec-
te Mand/der hun bleff straf-
fet for sit wkysske Lessnet / da
suarede hun dristelige oc hoff-
modelige. Huad kand ieg (sag-
de hun) staa imod Guds vilie
Gud vilde hassue de Børn
frem/ derfor skulde ieg hassue
Mand / aff huilcken ieg den-
nem affle kunde. Huad kand
sigis

sigis bespe
Gud opp
sine vilke
met oc M
Guds got
det som G
uer/ oc vil
oc fortient
Guds vil
hassue til
re imod
Guds
betent
te aff M
get gaat
refolckis
den stan

sigis bespotteligere imod Gud:
 Gud oppeholdernaturen met
 sine vilkor hun vaar skabt
 met/oc Mennisket misbruger
 Guds gode forsiun/oc gior
 det som Gud forbødet haff-
 uer/oc vil alligeuel sin skam
 oc fortiente straff betecke met
 Guds vilie / lige som Gud
 haffde tilskyndet dem at gior-
 re imod sin Befalning.

Guds godhed er her vdi at
 betencke/at hand tit oc off-
 te aff Naade fremmer til me-
 get gaat Skørleffners oc Ho-
 resolekis børn/Saa at hand
 den skam som de haffue aff de-
 ris

46.

ris Forældre tecker met sine
velgierninger mod sine Crea-
tur. Endog Gud fordømmer
Skørleffnere oc Horesolck /
da forkaster hand ick sine
Creatur som ingen skyld haaff-
ue. Thi huad kand it fattigt
Barn være skyldig vdi sine
Forældris vanartighed? Der
faare naar wi see at G B D
fremmer Horebørn eller skør-
leffners børn / oc giør dem til
mechtige Mend / da skulle wi
først betencke Guds godhed
at hand ick forskyder Bør-
nene for deris Forældris for-
seelse / men hanthessuer och
giør dem til gode som sine el-
skelige

skelige
skulle
vel ofte
Børn
deris
fremme
re dem
arfving
ge oc ick
genmaa
diss var
St
ere wec
genlige
baner
frelser
deris
gen so

skelige Creatur. Der næst
 skulle wi følge Guds Exem-
 pel effter/ oc icke breide wecte
 Børn (om de ere fromme)
 deris Forældris skam: Men
 fremme dem/ trøste dem/ giø-
 re dem til gode/ som vore met
 arffuinge til Himmerigs ri-
 ge/oc icke foracte dem vdi no-
 gen maade/ som mange giøre
 diff vær.

Skulle oc Børnene som
 ere wecte/trøste sig aff de le-
 gemlige velgierninger Gud
 beuifer demnem/ imod de Fri-
 steller som de kunde hassue aff
 deris Forældris Synd/ at in-
 gen saa tencker/ Jeg er født
 D i Hoer

48.

i Hoer som Gud fordømer/
der faare er ieg oc fordømt.
Nei icke saa. Wi ere alle skyldige
for Adams Synd skyld/
icke for vore Forældris Synd
skyld. It Horebarn oc it ecte
Barn ere lige meget skyldige
naar wi ansee Naturen som
wi hassue aff Adam/ oc dra
ge de icke nogen Synd / men
tilbøielighed til Synd aff de
ris Forældre. Derfor / lige
som alle Adams Børn hassue
foriættelse om Naade oc
Barmhiertighed foruden al
le andre vilkor/saa fremt som
de tro paa Guds Barmhier
tighed/ vdi vor HERRE Je
su

su Gyn
wecte
icttelle.

Guds

oc vdi

icke fra

ordning

vel gior

Zaalm

Synde

oc leffu

gior P

Guds

dag de

effter

Paul

si Christo/ saa haaffue oc saa
 weete Børn den samme For-
 iettelse.

Guds Langmodighed er her
 oc vdi at forundre/ at Gud
 icke strax heffner sig paa sin
 ordnings foractere som hand
 vel giøre kunde / men hand
 Taalmodelige foruenter at
 Syndere skulle omuende sig/
 oc leffue. Men den som icke
 giør Penitens/ hand samler
 Guds vrede offuer sig til den
 dag der Gud skal løne huer
 effter sine Sierninger / som
 Paulus lærer oss.

Saa haaffuer ieg suaret
 Di dem

50.

dem som vilse der met beskytte
Wectefolck / for Gud vnder
dem Liffens fruct / oc tit giør
deris Børn til gode / oc frem-
mer dem til meget gaat vdi
Verden.

Dette maa vere sagd om
den tredie Punct / at Mand
oc Quinde vdi Ecteskab ere
sammenbundne vdi it / met it
siustrengit baand / som bør
effter Guds ordning at vere
wlossligt / der faare forbiu-
der Gud at huercken Man-
den eller Quinden skal atskille
det som Gud / hassuer sam-
men bundet.

Den

51.

DEn fierde Punct
(vdi Ecteskabs bescriff-
uelse) er at Mand oc Quin-
de i Ecteskab skulle vere huer
andre til hielp / som Moses
siger i sin forste Boggs andet
Capittel. Det er icke gaat
siger Gud / at Mennis-
ket skal bliffue ene / der-
saare ville wi giøre han-
nem en methielp sig lig.
Effterdi Gud er god oc viis /
som alting skafft haaffuer / saa
haaffuer hand vden alt tuil
alting skafft for visse Sager
skyld / Saa at ingen ting er
Dij skafft

skafft eller ordineret aff Gud
 forgefuis. Nu er Mennisket
 Guds ypperste Creatur / der
 for haffuer hand oc vden tuil
 skafft Mennisket for dræffue
 lige oc merckelige Sager / til
 huilcke sager Mennisket bør
 at vende all flid / paa det at
 hand det vdrætte kand huor
 for hand er skafft. Ja paa det
 at Mennisket kunde der vdi
 bliffue / oc skicke sig effter
 Guds vilie / er Ecteskab ordi
 neret aff Gud oc aff hannem
 beskyttis. Her aff er at for
 staa / at Ecteskab er vden alt
 tuil indset for den samme sag
 skyld / huor faare Mennisket
 bleff

53.
bleff schafft/thi Ecteskab hører
der hen at Menniskens slect
kand beuaris oc formeris vdi
Verden / til Guds ære.

Men paa det at mand
diss bedre kand begribe de ret-
te endelige sager/huor faare
Ecteskab er stiftet oc ordine-
ret aff Gud / vil ieg dem faa-
re giffue / den ene effter den
anden.

Den første endelige Sag/
huorfor Ecteskab er ordi-
neret / anrører dennem som
giffue sig i Ecteskab sammen/
De haaffuer dene endelige sag
fire parte / som er en belessuen
D i i i j om

Omgengelse/ Ryskhed/ Huss-
holdning/ oc Børnesødsel.

I. En belessuen Omgengel-
se er en ypperlig ting / besyn-
derlige effterdi Mennisket er
skafft at den ene skal omgaaes
oc lessue met den anden. Saa
er der ingen fastere / vissere /
bedre oc lystigere omgengelse/
end en from Mands oc en
høffuiske Quindis venlige oc
ærlige omgengelse / som ere
saa sammen fødte / at ingen
aff dem ynster sig bedre vdi
denne Verden / end at lenge
kunde endrectelige / høffuiske-
lige oc ærlige lessue tilsam-
men. Ja ingen kand betencke
huad

lystbed / H
rnesfødsel.
Omgengel
ting / besyn
Nemmet er
al omgaaes
nden. Saa
e / vissere /
mgengelse
nds oc en
venlige oc
/ som ere
at ingen
vedre vdi
at lenge
offuiste
tilsam
betencke
huad

55.
huad denne omgengelse off
uergaar all anden omgengel
se vdi Verden / vden de som
det forsøgt hassue. Men for
di saadan omgengelse er Gud
behagelig / Menisten tack
nemmelig / oc dem som saa
lessue sammen / glædelig oc ly
stig for alle ting / kōmer Dieff
uelen / oc aldrig lader aff at
staa effter / at hand kand om
kaste den gode oc glædelige
omgengelse imellem fromme
Ectesolck. Der saare effterdi
mand veed sig at hassue saa
dan en Siende / er det raade
ligt alle Ectesolck / at de lade
hannem icke saa indgang met
Dv sig.

sig. Giffuis hannem nogen
 Marsage/ da holder hand icke
 oppe/ for end at hand bekom-
 mer sin vilie. Men en Chri-
 stelig oc aluerlig Bøn fand
 vel foriage hannem/ at hand
 icke fremmer sin onde vilie.
 Men her om vil ieg videre
 tale vdi den siette Artickel.

2 Kyskhed fand neppelige
 bliffue bestandig / oc beuaris
 i denne forderffuelige natu-
 re/ vden i it helligt Ecteskab.
 Der saare siger den hellig
 Aand ved Paulum. Paa
 det mand fand vndgaa
 oc sly it wkyffe Lefnet
 haffue

57.
haffue sig huer Mand
sin Høstru / och huer
Quinde sin Mand. Thi
raader oc Paulus Ectefolck/
at de her vdi skulle være huer
andre veluillige / paa det at
Dieffuelen skal icke friste den-
nem / oc føre dem vdi wtuct
imod Guds ordning oc Ecte-
skabs forbaand. Huor met
Paulus giffuer tilkiende at
Ectefolckis seng er kyster for-
ordineret aff Gud / huor met
mand fand skj oc vngaa løf-
actighed oc wrenhed. Men
effterdi Dieffuelen haffuer al-
lereniste sin lyst til wrenhed
oc

58.

oc wtuct/ besynderlige iblant
Ectesolck/ legger hand all sin
flid her paa / at hand kand
Ecteskabs kierlighed beklicke/
met en fremmet kierlighed/ oc
føre dem vdi wrenhed imod
Ecteskabs dignitet oc Herlig-
hed/oc det allermest søger hād
hoss dennem/ hues fald som
kand komme mange til skade.
Exempel vil ieg spare.

3. Hussholdning er oc stor-
lige fornøden/ foruden huil-
ken Ecteskabs stat icke kand
vere lystig oc bestandig. Huss-
holdning kalder ieg forstand
til at regere Hus oc Tiuende
skickelige/ i tuct oc ære. Huor
Denne

denne forstand er icke / der
 maa Husset bliffue met tiden
 vde. Der faare vil Paulus
 at Quinder skulle være for-
 standige oc flittige vdi deris
 Hus / paa det at alting kand
 gaa diss bedre. Manden tit
 oc offte skal være vden Husset /
 vdi atskillige bestillinger oc æ-
 rende / er her Quinden (som
 hiemme er) ful / lad / vforstan-
 dig oc forsømmelig / da kand
 det Hus icke bliffue bestan-
 digt. Der faare siger Salo-
 mon: Den quinde skal mand
 loffue som fryeter Gud / oc
 hun skal roffis for sine hen-
 ders gierninger. Der kand
 intet

intet vere flommere / end en
ful / lad oc ørckeløss Quinde/
den finder Dieffuelen skickit
effter sin vilie / til at føre vdi
all wtuct oc vanartighed. Ja
det er lige saa / som en vns
Hedning sagde : Naar mand
intet gjør / lærer mand at giø
re det som ont er. Der faare
kallis Ørckeløsshed Dieffue
lens bløde Seng / huor paa
hand lystelige huilis / oc de
som ere ørckeløsse / sigis at
flaa hans Rng / Men hand
besticker dem til løn dem som
flaa igen. Thi bør en Quin
de at fly Ørckeløsshed oc haff
ue act paa sit Hus met aller
største

største fl
dis frau
Den
sin høbe
turt oc
icte arbe
hun vilde
hun op en
haffte ve
at hun se
der hendi
kom hien
ter hand
de vdi ti
Glyt
gamem
taag si
Mand

største flid / vdi sin Hosbondis
frauærelse.

Penelope holt Hus vdi
sin Hosbondis frauærelse met
tuct oc ære / for hun sparede
icke arbeide / men heller end
hun vilde vere vrekelpøss / løste
hun op om Natten / det hun
haffde veffuit om dagen / saa
at hun fantis ærlig oc from /
der hendis Mand Blyffes
kom hiem til hende igien / eff-
ter hand haffde verit fra hen-
de vdi tiue Aar. *10 aar for trois*

Glytemnestra / Koning A-
gamemmonis Hustru / hun
taag sig intet faare vdi sin
Mands frauærelse / der faa-
re lær-

1000
vild
87
+

mere / end en
off Dunder
fuelen sticht
at fore vdi
rtighed. Sa
om en vis
laar mand
and at gio
Der faare
Dieffue
huor paa
is / oc de
figis at
den hand
dem som
n Quin
oc haff
net aller
største

re lærde hun at giøre ilde/
saa at hendis Mand / der
hand kom hiem / fant hende
en stemmer Hore.

Den Quinde som vil ve-
re from / oc vil findis ærlig/
naar hendis Mand kommer
hiem / hun skal bede oc arbej-
de: Met Bøn bekommer hun
Guds bistand / oc foriager
Dieffuelen fra sig: Met Ar-
bejde holder hun sit Hus ved
mact / oc foriager løse tancker

4. Borne fødsel actis oc
aff Ectesolck / paa det de kun-
de haffue baade i deris Liffs
tid Trøst oc hielp aff deris
Børn / oc siden rette Arffuin-
ge /

ge / som kunde besidde deris
 Hus / oc arffue huad Gud
 hassuer vnt dem aff sin Naad
 de oc Benedidelse. Her skulle
 Ectefolck tage vare / at de iche
 saa søde Børn / at de bygge
 sig selff Hellsfuede / som skeer
 naar de iche opføde dennem
 i ære oc tuct / oc naar de søge
 at giøre dem rige met de fat-
 tigris wræt. Som skeer i tuen-
 de maade / som er / naar mand
 met wræt vil bliffue rig / oc
 naar mand forrycker sine Tie-
 nere deris løn / oc de Fattige
 den hielp som mand er dem
 plictig aff Guds befalning.

Den anden endelige Sag /

¶

huor

64.

huor faare Ecteskab er ordi-
neret aff Gud / anrører den
Christne Kircke oc Menniske-
lige samfund. Fordi Ecteskab
er lige som en Sæd / huor aff
den Christne Kircke oc Men-
niskelig forsamling kommer
oc opuoxer. For den skyld be-
skytter oc Gud Ecteskabs stat
oc vil hannem at vere beua-
ret / paa det den Christne kirc-
ke kand bliffue ved mact / oc
Menniskelige forsamlinger
bliffue beholdne. Om denne
endelige Sag taler den viise
Philosophus Plato oc siger :
Mand skal hanthessue oc for-
fremme Naturen / at hun al-
tid

tid kand bliffue / i saa maade
 at mand lader Børn oc Bør-
 neborn effter sig / som kunde
 gaa i sin sted at tiene Gud.
 De der hoss siger hand / wi
 affle oc føde Børn / paa det
 wi kunde antuorde andre lifff-
 uit / lige som en Lampe / til at
 tiene Gud som det sig bør.

Der Paulus seer heden
 til denne endelige Sag / for-
 maner hand Ectesolck / at de
 opdrage deris Børn met tuct
 oc Gudsryctig paamindelse.
 Thi vden de ynge vel opfødis
 Gudsryctelige oc tuctelige / er
 der intet gaat at foruente aff
 dem naar de bliffue gamle /
 E ij men

men de bliffue icfon vdfkud oc
 fskadelige Menniffe / baade i
 Kircken oc i Menniffelig om-
 gengelfe. Vdi Rom vaar en
 vnger Drengh fom haaffde for
 fed at ftunge Dynnene vd paa
 alle de Gule hand kunde be-
 komme / oc lod dem fiden flye
 igien. Der de Biife vdi Rom
 faae det / da fagde de at hand
 fkulde bliffue en fskadelig Bor-
 gere / oc der faare omkomme
 de hannem / at hand intet ont
 fkulde giøre i fin Alderdom.
 For den fkyld er det Chrifne
 Forældris høyefte beftilling
 fom de haaffue aff Gud / at de
 røttelige opføde Børn / fom
 Gud

Gud haffuer dem betroet til
saa fremt som de ick ville
straffis for vlydighed. Men
her om vil ieg siden videre
tale.

Den tredie endelige Sag /
huor til Ecteskab er forstic-
ket / er at Ectesolck betencke at
de derfor ere sammen fœiede
aff Gud / at de hannem som
dem haffuer sammen fœiet /
skulle vere tacknemmelige / saa
at de samdirectelige met it
hierte oc mund / hannem loff-
ue oc prise / tale imellem sig
indbyrdis / om hans vise for-
siun oc vnderlige gierninger.

E iij Disti

Disligeste paakalle hannem
 endrectelige / formane huer
 andre til at frycte Gud / hu-
 suale oc trøste huer andre met
 Guds foriettelse om det euige
 Liff oc Salighed / som alle de
 skulle bekomme / som her leff-
 ue Gudfryctige vdi Troen oc
 en god Samuittighed.

De skulle oc tencke deris
 Ecteskab at være en amindel-
 se / om det forbaand som er
 imellem Christum oc hans
 Kircke / huorfor Christus oc
 vil kallis en Brudgomme / oc
 den Christne kircke en Brud.

Disse trende endelige sa-
 ger / huor saare Gud haaffuer
 stift

stiftet Ecteskab/ bør fromme
Ectesolck altid at haffue faar
Dien.

DEN femte Punct
(vdi Ecteskabs bescriff-
uelse som ieg faare gaff) er/ at
Guds vilie skal vere Ectesolck
en euig Regel/ huor effter de
skulle leffue.

Denne Regel faaregiffuis
aff Gud/ vdi fire maader.
Først met Tegn: Der næst
met Lignelse: Siden met Ex-
empel: Der offuer met klare
vdrtryckte ord oc befalning.

DEn første maade om Ecte-
skabs Regel er tegn. Gud
E iij hand

70.

hand skaffte Manden for
end Quinden/ der faare vil
Bud at Manden skal haffue
myndighed offuer Quinden/
oc vere hendis hoffuet/ Der
faare er det imod Guds vilie
om Quinden vil tage sig myn
dighed offuer Manden/ eller
om Manden vil forringe sig
oc vere Quinden vnderdan
nig. Der næst bleff Quinden
tagen aff Adams Side/ der
faare er det Guds vilie / at
hun huercken skal vere offuer
hamnem/ icke heller haanlige
foractis aff hānem. De staar
her vdi Mandes oc Quindis
lighed/ at hand er Hoffuedit/
oc

oc hun er Hoffuedit vnder/
dannig/ellers vaarede wlige.

Der faare skulle Ectefolck
altid ha ffue dette tegn i deris
Hierter / huor aff de kunde
lere at drage ens aag tilsam/
men. Giffuer oc Naturen
hos alle fromme dette Tegen
faare / at Quinden skiul sit
Hoffuit / huor met der beteg/
nis at hun skal vere sin Måd
vndergiffuen / oc leffue vnder
hans tag / oc vere til fredz met
hans Seng alene.

Den anden maade / huor
met Gud betegner den re/
gel som Ectefolck skulle leffue
E v effter /

effter/ er Lignelse. De skulle
 Vere/ siger Gud/ it kiød.
 Aff denne Lignelse / vddra-
 ger den hellige Scriffit fem
 paamindelser til Ectesolck.

Den første paamindelse er:
 Ectesolck ere it kiød/der saa-
 re er Ecteskabs baand meget
 større end alt andet venstak
 oc pact/ som kand ske imellem
 Mennisten paa Jorden/ saa
 at den ene antuorder sig den
 anden aldelis/ oc ere huer an-
 dre gantske beknyttede/ saa at
 Manden skal lige saa vel (om
 Høstruen døer) holde sig fra
 Quindens slect som fra sin
 egen:

egen: D
 den doe
 Manden
 sin egen.
 ma ite
 Ectesolck
 ler tage si
 til Ectesolck
 vil tale i
 Den
 se er: Ectesolck
 faare he
 huer ant
 skabs b
 dem haf
 men de
 den ant
 steer de

73.
egen: De Quinden (om Man
den dør) skal holde sig fra
Mandens slect lige som fra
sin egen. Saa at lige som en
maa icke tage sin Syster til
Ecte/ saa maa hand icke hel
ler tage sin Høstruis Syster
til Ecte/ Huor om ieg videre
vil tale i den anden Artickel.

Den anden Paamindel
se er: Ectefolck ere it kiød/ der
faare haffue de lige ræt til
huer andris Legeme vdi Ecte
skabs bestilling. Ingen aff
dem haffuer ræt til sit legeme
men den ene haffuer ræt til
den andens Legeme / som icke
steer vdi noget andet forbond
eller

74.
eller venſkab. Thi ſaa ſiger
Paulus: Manden haſſ-
uer icke mact offuer ſit
legeme/men Quinden/
Icke haſſuer heller quin-
den mact offuer ſit lege-
me men Manden. Hui
ſaa? For begge deris Legeme
ere huer andris/oc begge lege-
me ere it Legeme: Thi Quin-
dens legeme er Mandens le-
geme/oc Mandens legeme er
quindens legeme. Her aff ind-
fører Paulus denne ſentenke:
Der ſaare ſkal Manden
beuiſe Quinden den til-
tilbørlis

børlige veluillighed. Aff
 denne paamindelse følger saa
 effter/ at en Mand maa icke
 haffue flere Quinder end en/
 oc en Quinde maa icke haffue
 flere Mend end en.

Den tredie Paamindel-
 se som tagis aff denne Signelse
 er/ Mand oc Quinde ere it
 tiød / der faare skulle de icke
 forlade huer andre/ men vere
 all deris liffs tid tilsammen/
 effter Guds ordning. Jøder-
 ne atspurde vor **HERR** Je-
 sum/ om mand maatte giffue
 sin Høstru skilsmisse bress/ for
 huad som heldst sag hand vil-
 de/ da suarede **CHRISTUS** aff
 denne

A

76.

Denne lignelse: De skulle vere
(sagde hand) tho til it kiød.
Der faare maa icke Manden
at skille det som Gud haaffuer
tilsammen bundet.

Den fierde paamindelse
som tagis aff denne lignelse
er/at Ectefolck skulle elste huer
andre. I Mend (siger Pau
lus) elster eders Høstru
er som eders egne Lege
me. Fordi den som elster
sin Høstru/ hand elster
sig selff. Ingen hader sit
eget Kiød / men hand
føder oc vederqueger det
lige

lige som Christus føder
 oc vederqueger sin Kir-
 ke. Der faare skal mand
 forlade Fader oc Moder
 oc vere sin Høstru til-
 bunden / saa at de to ere
 it Legeme.

Saa see wi her at Pau-
 lus lærer oss aff denne lignel-
 se / at Ecte folck bør at elske
 huer andre / huilcket som na-
 turlig Lov oc saa vdfressuer.
 Derfor om nogen Mand ha-
 der sin Høstru / eller nogen
 Quinde hader sin Mand / da
 giøre de imod Guds Lov oc
 natur

78.

naturlig skel / som denne Lignelse tilkiende giffuer. Men her om vil ieg videre tale vdi den siette Artickel.

Den femte paamindelse som tagis aff denne Lignelse er denne. Mand oc Quinde ere it kiød / der for bør dem at være vnder en verdslig ret / oc vnder en Religion. Sordi den enighed kand aldrig vere bestandig huor Mand oc Quinde ere wens vdi deris Religion. Sandelige aldrig kand deris Hierte vere endrectige / naar Mand en følger sin Religion oc Quinden en anden. Naar Manden hader Papi
steri /

steri/oc quinden søder Munn-
cke oc Alter heste oc andet w-
gudeligt væsen vil beskytte.

Derfor haffue de giort ræt
som forbiude/at en Gudfrye-
tig skal icke bebinde sig i Ecte-
skab/met den som effter følger
en vrang Religion. Huad on-
de der aff kōme kand/ saa vel
den frōme Matron Rebecca.

Om min Søn Jacob
(sagde hun) tager sig Hø-
stru aff dette lands dōt-
ter/da vil ieg icke leffue.

Oc Gud biuder vdi den an-
den Mosi Bog: I skulle

I icke

so.

icke tage eders Sønner
Høfiruer aff Hednin-
gernis Døtter / paa det
de icke skulle forkere deris
sind / oc vende dem fra
mig. Huorlunde kunde de
optucte deris Børn i Guds
fryctighed / som der vdi icke
komme offuer ens ?

Mangen meen sig vel at
vere saa stadig / at hand icke
vilde falde fra den rette Reli-
gion oc lade sig forføre aff en
Quinde. Men hand er wuuis
som icke skyer Ild om hand
kand. Den som skyer icke fa-
re/

Sønner
Hedn
/ paa de
fere deris
dem fra
e funde de
n i Gud
r vdi icke
sig vel at
hand icke
ette Reli
re aff en
er wiis
m hand
icke fa
re/

re/ hand er verd at komme i
fare. Samson vaar sterck/
Salomon vaar viis/de bleff/
ue alligeuel forførde aff deris
egne Høstruer/ som haaffde en
anden Religion. Wi vide vel
exempel paa denne dag grue/
lige nock baade nær oss oc len/
ger fra oss. Der faare acter
ieg de Førster at giøre viiseli/
ge/ som icke bebinde sig i Ec/
testab met de Personer / som
hanthessue den Papisistiske
Religion. Paulus vil at wi
icke skulle bære aag met de w/
gudelige / meget mindre vil
hand/at wi skulle beknytte oss
met de wogudelige vnder it aag
S ij som

+

82.

†
som døden allereniste fand løse / om der ellers erlige leffuis.

Den tredie maade om Ectes
skabs regel / huor met Gud
giffuer sin vilie tilkiende / er
Exempel. Gud sætter Adam
oc Eua alle Ectefolck faare til
it exempel. Disligeste sættis
Abraham oc Sara fore som
baade vdi metgang oc mod
gang gjorde huer andre bi
stand. De biuder Petrus at
alle Quinder skulle sætte sig
Sara faare til Exempel at
følge hende effter. Sættis oc
faare Tobias oc Sara til ex
empel / Disligeste Zacharias
oc

oc Elisabeth. Kortelige/ alle de
 som hassue leffuit effter Guds
 vilie/ baade i det gamle oc ny
 Testamente. Ja oc dem som
 denne dag leffue. Saa vil oc
 Gud/ at fromme Børn skulle
 følge deris fromme Forældris
 Exempel effter vdi deris Ecce-
 skab. Sandelige der er intet
 Exempel krafftigere / vere sig
 enten til gaat eller ont end
 Forældernis. Derfor burde
 det sig vel at Forældrene hul-
 de sig i alle maade i deris Ec-
 teskab effter Guds vilie/ paa
 det de kunde faa glæde aff
 deris Børns Ecteskab.

F iij

Den

DEn fierde oc sidste maade/
 huor met Gud fremsætter
 Ectesolck den Regel dem bør
 at leffue effter/er Guds klare
 Ord/ i huilcket hand biuder/
 baade huad Ectesolck skulle
 giøre/ oc huad de skulle lade.
 Disligeste ocsaa loffuer dem
 gaat som ere lydige/ oc truer
 dem met straff som ere sig w/
 lydige/ oc besluttis altsamen
 her vnder: Mendene skulle el-
 ske deris Høstruer: Quinder-
 ne skulle ære deris Mend / oc
 vere dem vnderdånige. Man-
 den skal icke hade Høstruen/
 Quinden skal icke heller sætte
 sig imod Manden.

Den

Dem som denne Regel ere
lydige som nu er faaregiffuit/
loffuer Gud timelige oc Aan-
delige Benedidelse: Men dem
som hannem ere vlydige / oc
icke ville sticke sig effter hans
vilies Regel/dem truer hand
oc straffer legemlige oc ewige/
met Forbandelse oc heffn/lige
som de der hannem haffue
foractet/oc hans hellige ord-
ning haffue skendelige traadt
vnder foder.

Saa haffuer ieg nu for-
klaret den første Artickel / oc
bescreffuit huad Ecteskab er /
huor faare Gud haffuer det
ordineret/oc huad Meniffen
S i i i j   skul

Ofte maade
d fremfattet
et dem ber
Guds klare
ind binder
folck skulle
skulle lade.
ffuer dem
e/oc truer
ere sig w/
altsamen
e skulle el-
Quinder
hend / oc
je. Man
ostruen/
ller satte

Den

86.

skulle der om dømme. See wi
til Gud / da er hand god oc
viis / saa alle hans ordninger
ere gode oc hederlige. Ansee
wi steden huor Ecteskab vaar
begynt / da vaar det en hellig
sted / huor met oss læris / at
Ecteskab er helligt / oc hører til
Helligdoms fremgang oc for-
mering. See wi til tiden / da
vaar Ecteskab for end Syn-
den kom / huor saare Ecteskab
er ingen syndig handel / naar
mand skicker sig ræt effter
Guds Regel. See wi til de
første Ectefolck / da vaare de
fuldkomne / viise / vskyldige /
hellige / Retfærdige vdi alle
maade /

maade/ saa at alle viise/helli-
 ge / wskyldige oc Ketsærdige
 Menniske (om nogle saa vaa-
 re) maatte vel følge deris Ex-
 empel effter / foruden al straff.
 See wi til Guds gode yndist
 oc vilie mod Ecteskab / da be-
 nedider hand dem / beskytter
 dem oc vil vere deris forsuar.
 See wi til Ecteskabs endelige
 sager / da ere de alle gode oc
 hellige. Høre wi den hellig-
 Aand / da siger hand : Ecte-
 skab er ypperligt oc ærligt i-
 blant alle / oc en Ecteseng er
 wbesmittet: Det er / hun er en
 kysker Seng. Ville wi følge
 Christi Exempel / da ærer
 S v hand

me. See wi
 hand god oc
 s ordninger
 lige. Anse
 testkab vaar
 et en hellig
 laris / at
 oc hører til
 ang oc for
 l tiden / da
 nd Syn-
 e Ecteskab
 del / naar
 æt effter
 wi til de
 vaare de
 skyldige /
 vdi alle
 maade/

ss.

hand Ecteskab met sin nærue,
relse/oc onnuender deris vand
til Vin/oc deris sorrig til glæ-
de. See wi til Guds hellige
Engle/ da tiene de Ectesolck.
See wi til fromme Menni-
ske/da loffue de Ecteskabs stat.
Huad ville wi nu mere haff-
ue eller begere/at beskytte Ec-
teskabs stat met? Wi haffue
Gud Fader / Gud Søn/
Gud den helligland / wi
haffue Guds Engle/wi haff-
ue alle Guds Børn/som pri-
se Ecteskab. Derfor ville wi
holde hannem hellig oc god
intet actendis den grumme
Dieffuels forgiftige raad /
som

som hand vdblæser vdi man-
ge Kætters Hierter til at for-
acte Ecteskab met / paa det
at hand fand sit Rige for-
mere met all wrenhed / Hore-
ri / Skørlessnet / oc anden w-
tuct som ieg ickc neffne vil /
som Passuens Prester / Mun-
ner / oc Muncke ere vdlærde
paa / den gantcke Christen-
dom til stor haanhed /
foract oc forsmædelse
hos Tyrckere oc
Jøder.

Den

Den anden Artickel.

En anden Artickel ieg faaregaff først i denne scriffuelse om Ecteskabsstat/er om de Personer som maa giffue sig i Ecteskab sammen/effter Guds Low oc Menniskens Low.

Uff det som til forn sagd er/ kunde nogen indføre dette Sporsmaal. Effterdi Ecteskab er Guds hellige ordning ærlig oc loulig hos **GUD/hans**

91.
hans hellige Engle / oc alle
fromme Guds børn: Huad
maade hassuer det sig da / at
alle Personer / huad heller de
ere nær i slect eller en / maa
icke lige vel giffue sig vdi Ecte-
skab sammen. Er der ingen
ting vdi Ecteskab lastelig eller
straffelig i nogen maade / hui
forbiudis det da some Men-
niste oc tilstedis andre? Det
te suar vaare vel nock. Na-
turlig Low / oc Guds Low
vil saa hassue det / disligest oc
Menniskelig Low / som hass-
uer en part baade Guds low
oc naturlig Low at staa paa:
Men her henger end nu tuils-
maal /

maal/ hui Gud vilde det saa
 haffue/ Fordi Gud gjør in-
 gen ting foruden sag. Endog
 at Mennisket kand icke begri-
 be eller forstaa Guds raad i
 alle hans gierninger/ oc der-
 for bør icke heller at spørge /
 hui Gud vil saa haffue gjort
 det eller det/ men vere Gud
 lydig vdi sit Ord / oc vdi sin
 Loro som hand haffuer ind-
 plantet vdi Menniskens na-
 ture. Dieffuelen indskød E-
 ua / at hun skulde grandste
 hui at Gud haffde forbødet
 at æde aff Vüsdommens træ
 vdi Paradiss/ oc der med for-
 førde hand hende / oc hun
 forgreff

+

93.
förgreff sig imod Gud / oc
förde den gantste Menniske
lige slect vdi Synd oc forge
met sin Dffuertrædelse. Saa
vaare det vel oc best / at være
til freds met Guds vilies saa
regissuelse / oc sticke sig der eff
ter / oc ick videre randsage /
huorfor Gud det saa haff
ue vil / vden det kand ske met
gaat skel oc god Forstand / aff
det som henger hos Guds be
falning / huilket som vel ske
kand vdi denne Sag som wi
nu omtale / Som ieg vil til
fiende gissue hoss de Regle
der ieg vddrager aff natur
lig Lov oc Guds Ord / om
de

94.

de forbødne læd / oc vil ieg
først fremsætte tre Regle som
lære oss / huilcke Personer som
icke maa sammenbindis vdi
Ecteskab / for slect skyld.

Den første Regel.

Forældre och deris
Børn / item de som ere
vdi Forældris sted / oc
de som ere vdi Børns
sted / maa huerecken nær
eller fiern sammen kom
me vdi Ecteskab.

Forældre ere Fader oc Mo-
der / Børn ere Søn oc
Daatter.

95.
Daatter. Vdi Forældris sted
ere alle Forældris Sysken /
met alle de som de ere komne
aff fra olding til olding/euige.
Vdi Børns sted/ ere alle de
som afflis aff oss/ fra Børn
oc Børnebørn/ och saa frem-
delis vdi alle grader oc led/
euige. Disse maa icke komme
sammen vdi Ecteskab. Ja less-
de Adam paa denne dag/ da
finge hand ingen/ som hand
maatte komme vdi Ecteskab
met. Her aff besluttis de Lou-
er som Moses opregner i den
tredie Bogs attende Capit:
Huor faare er dette for-
budet? Huad grund hassuer
G det

det i Naturen? Ectesolek bør
 at vere lige icke vdi vilkor /
 men i Kierlighed / reuerenck /
 dignitet oc samquem. Dette
 fand icke ssee imellem Fader
 oc Daatter / icke heller imel-
 lem Moder oc Søn / Fordi
 Søn oc Daatter bør at an-
 see Fader oc Moder i Guds
 sted / oc giøre dem reuerenck
 oc ære næst Gud. Taage nu
 Faderen Daatter / da forrin-
 gede hand sig selff / oc foracte-
 de den Dignitet som hand
 hassuer aff Gud / oc der met
 vnderginge Guds ordning /
 som Gud vil hassue ved mact.
 Maa icke nu Fader hassue
 sin

97.
sin Daatter / saa maa icke
heller Farbroder haffue sin
Broders daatter / eller Mor-
syster haffue sin Syster søn /
for de gaa vdi Forældris sted
vdi Dignitet oc Ære / meget
mindre maa nogen haffue sin
Søns Daatter eller Daat-
ters Daatter etc. Fordi diff
lenger de gaa vdi Forældre oc
Børn / diff store vaaxer der
imellem dem Kierlighed oc re-
uerenß / som wi see saar vhen
at fromme Menniske elcke me-
re deris Farfader / end deris
egen Fader / oc hand disligeste
elcker mere sin Søns eller
Daatters Barn / end sit eget
Sij Barn

4

7

98.

Barn/ som daglig forfaring
oc lære kand. Saa besluttis
denne første Regel aff det fier-
de Budord. Du skalt ære
din Fader oc din Mo-
der/ at det kand gaa dig
vel paa Jorden. Om no-
gen kand icke forstaa denne
grund/ som nu er omtalet/
huor for Gud hassuer forbø-
det deris samfomme vdi Ec-
teskab/ som Regelen lyder om/
vere sig til freds met Natur-
lig indgiffuelse oc Guds klare
Forbud.

Den anden Regel.

Brødre

Brødre oc Syster
maa icke giffuis i Ecce-
skab sammen.

Denne Regel er klarlige ind-
plantet vdi naturlig Lov/
oc vdryckt met obenbare ord
vdi Mosi Lov. Derfor bør
hand oc at holdis / aff alle
Menniske som ville vere Gud
oc naturlig Lov lydige. Huad
grund hassuer denne Regel?
Broder oc Syster ere lige eff-
ter naturlig Lov / oc desligest
ere de it kiød: Men hosbunden
skal vere Quindens hoffsuet
i Ecceskab / oc Quinden skal
G iij vere

f

100.

vere Manden vndergiffuen.
Saa vaare det nu imod na-
turlig Lov og Guds ordning
at de skulde imod Naturen
gioris vilige/de som Naturen
haffuer giort lige. Item skal
Mand og Quinde tilhobe
føies/at de bliffue it kiød/som
kand icke stee met dem som ere
naturlige it Kiød. Mand
kand og vel søge flere sager /
hui Gud icke vil at System
skulle vere i Ecteskab sammen.

Den tredie Regel.

Broder maa icke faa
sig Sisters eller Bro-
ders

101.
ders Daatter / ey heller
nogen aff dem som aff
hannem eller hende aff-
lis / euige: Icke maa hel-
ler Syfter faa sig Bro-
ders eller Syfters ſon /
icke heller nogen ſom aff
lis aff dem / euige.

DEſſe Regel haſſuer ſit
fundament vdi den forſte.
Farbroder hand er ſin Sy-
fters daatter i Faders ſted /
oc Syfter er Syfters daatter
vdi Mormoders ſted / diſlige-
ſte er oc Syfter ſin Broder-
G iij ſon

søn vdi Moders sted / oc alle
 den nem som afflis aff hende.
 Der faare er euigt forbud
 imellem Broder oc Broders
 barn / imellem Syster
 oc Systers barn oc Børne-
 børn / Som den viise oc He-
 denske *Iurisconsultus Paulus*,
 som leffde i Alexandri Ken-
 seris tid / forstod aff naturlig
 fornuft / der hand sagde: Jeg
 maa icke tage min Broder
 søns Daatter til Ecte / for
 ieg er hende vdi Faders sted.

Forbud vdi Guds Lov
 gaar icke videre / der faare
 maa vel effter Guds Lov
 tuende Brødris eller Sys-
 tens

kens Børn Ectis sammen.
 Jeg siger effter Guds Lov /
 fordi Menniskelig Lov er si-
 den giffuit aff Mennisten /
 som ick er / eller nogen tid
 bliffue kand lige met Guds
 Lov. Men huad fundament
 Menniskelig Lov ha ffuer / vil
 ieg strax sige / oc huor viit
 hun strecker sig. Men her vil
 ieg dette ha ffue bgrundet / at
 Guds Lov ick forbiuder
 mig at tage min Farbroders
 Daatter / eller min Faders
 Syfter daatter til ecte / for
 det er huercken imod de Reg-
 le som ieg ha ffuer vddraget
 aff Mose / ick heller imod
 G v deris

+

deris grund oc Fundament /
som de ere opbygde paa.

Keiser Maximilianus
2. fick sig sin Farbroders Ca-
roli 5. Daatter der met synde-
de hand intet imod Guds
Lov. For end Louen kom /
fick den hellige Jacob sig sin
Morbroders daatter til ecte.
Der Moses haaffde faaet Lo-
uen aff Gud / oc Folcket haaff-
de beiaet Maledidelse offuer
dem / som noget fordrifte sig
til at giøre imod Louen / da
bestickede hand dette saa selff /
at disse Tomfruer: Egla / Mel-
cha / oc Noa finge deris Far-
brodris Sønner til deris Hof-
bon-

bonder. Guds tro Tienere
 Josue som kom i Mosis sted /
 giffte tilsammen Ara oc D^o
 thoniel som vaare tu Brødre
 børn / huilcket som Josue al-
 drig haffde giort / haffde det
 verit imod Guds Lov. Jo-
 seph hand Ectede (som den
 fromme Philippus ret meen)
 Jomfru Mariam / som vaar
 hans Farbroders Daatter /
 huilcket som den hellige oc ret-
 færdige Mand haffde aldrig
 giort / om det haffde været
 imod Guds Lov. Saa er
 dette saa vist som noget kand
 vere / at Gud haffuer icke for-
 bødet nogen sted i den gantske
 hellige

hellige Scrift / at Brodre
 Børn / eller Systene Børn
 maa ey sammen komme vdi
 Ecteskab. Disligeste vaar det
 fruit effter Keyser Louen / ind-
 til Passuen fick maect oc off-
 uerhaand / offuer Keyseren oc
 alle Christne Konger / som
 paa det sidste vigte oc anam-
 mede hans Low / oc gaffue
 sig aldelis vnder Passuen /
 som dog dispenserer oc offuer-
 bær met dennem som penmin-
 ge ville giffue.

Vilt du da (maa nogen si-
 ge) at mand skal holde sig
 vdi Ecteskabs tilhobesøielse
 effter

effter Guds Low allereniste
 oc intet acte her vdi Menni-
 skelig Low.

Guds Low skal mand ac-
 te offuer alt/ her duer ingen
 vndertagelse. Men Menni-
 skelig Low om Ectestabs han-
 uel er trendefold.

Kircke Louen som Pass-
 uen giffuit haffuer.

Kenser Louen som Kense-
 re haffue giffuit.

Lands Low / som huert
 Land haffuer/ enten aff lang
 tid/ eller aff deris Lands Her-
 re/ vere sig Konning/ Første/
 eller ypperst Dffrighed vdi
 Landet. Om disse try staus
 Louer

103.

Louer haffue wi her at acte/
huad mand bør at holde.

Om Kircke Louen/ som
Passuen aff Rom haffuer
lagd paa den Christne Kir-
cke / siger ieg saa. Effterdi
Passuen er den rette Anti-
christ/oc forfølger Guds folck
myrder oc omkommer Jesu
Christi ræte Lemmer/bør oss
intet at vere hans Low vn-
dergiffne. Thi hand haffuer
ingen ræt at sætte oss nogen
Low faare / oc icke heller ere
wi plictige at vere hans Low
lydige. Men om der findis
noget vdi Passuens Low som
er til gaffus/da holde wi det/
icke

icke fordi at Passuen haffuer
 det bødēt / eller wi ere han-
 nem vndergiffne / men fordi
 det haffuer en anden sted sin
 grund. Saa holde wi me-
 get aff det som Philosophi
 haffue ræt sagt / icke for de
 haffue det sagt / men for det
 er gaffuligt.

Om Keyser Louen siger
 ieg saa / at det er ræt oc til-
 børligt / at alle de som ere vn-
 der Keyserdomet / bør at væ-
 re Keyserens Low lydige / saa
 lenge hand icke forgriffuer sig
 imod G. V. D. Effterdi da at
 nogle Christne Keyserer haff-
 ue anammet den Low om Ce-
 teskab /

110.

teskab / oc befalet hende deris
Vnderfaatte / at ingen skal
giffis sammen inden fierde
led / bør alle Keyserens vn-
dersaatte at vere denne Low
lydige / icke anseendis Pass-
uen / som den samme Low
haffuer bestillet / men allere-
niste Keyseren / som haffuer
maect at skicke vdi sine Land
oc Rige (saa viit hand icke
forgriffuer sig imod Gud)
huad hand forstaaer at kom-
me Land oc Rige til gode oc
bestandighed.

Lands Low er som huert
Land haffuer for sig self / en-
ten aff lang seduane / som icke
kand

III
kand foruandlis vden For-
argelse / eller aff Landsher-
rers / Kongers oc Forstiers
vise betenckelse / som det skie-
ker / oc met Lov stadfester /
som deris Land oc Riger
kand vere til gassn oc gode /
Dog saa at de intet fordri-
ste sig til at giøre imod Guds
Lov. Saadan Lov bør
huert Land at være vnder-
giffuen oc være lydig / saa
fremt som mand icke vil for-
tørne GUD (som buuder oss
at vere vor Zffrighed lydige)
oc falde vnder Zffrigheds
hessn oc Straff. Nu hassue
wi her vdi Danmarks oc
H Nor-

#

Norgis Kiger baade aff
 Lands seduane / oc aff screff-
 uen Kircke Ordinanz / at in-
 gen skal kōme sammen i for-
 ste / andet oc tredie Led / saa
 at næst Systene Børn maa
 icke end komme sammen vdi
 Ecteskab. Denne Low bør
 off alle Danske oc Norske at
 vere lydige / om wi icke ville
 falde vnder Guds vre-
 de / oc komme vnder vor Dff-
 righeds heffu oc straff.

Hvad siger du her om /
 (maa nogen sige) at vor
 Konning (som sigis) vil faa
 sig til Hustru sin Sarsysters
 Daat

13.
Daatter. Er icke det imod
vor seduane her vdi Dan-
marck? Er det icke imod vor
Kircke Ordinants som du
selffuer bekiender? At det er
icke imod GDS Low det
giffuer ieg dig effter / Thi ieg
finder det icke forbødet / oc
beuifis oc met Exempel at
det vaar sommelig oc tilbrø-
ligt vdi det gamle Testamen-
te / oc mange Kersere ocsaa
effterlode oc tilstedde det.

Her til suarer ieg saa-
ledis / Endog ieg kunde vel
suare met it ord oc met ret-
te / at Dffrighed bindis icke
vnder alle de Louer som hand
H ij giff

114.

giffuer sine Vnderfaatte / men
allereniste saa viit at hand
gior intet imod GUD / oc
gior sine Vnderfaatte ingen
svret / imod den Low hand
giffuet haaffuer / men dennem
bestaffer huad retfærdigt er /
beskytter oc beskermer dem /
oc lader huer mand skee effter
Low oc Ræt / vere sig Lon
eller Straff. Huo som saa
gior / hand haaffuer for sig
den frihed / at hand maa gior
re noget (saa fremt som hand
gior icke imod Gud) huilke
ket hannem icke bør at lide
vdi sine Vnderfaatte / vden
hand det effterlader oc tilste
der

115.
der aff besynderlig gunst oc
Naade. Maximilianus
sick sig til ecte sin Farbroders
Daatter / som ieg tilforne
sagde / der saare bør hannem
icke at tilstede / at huer Adels-
mand / Prest / Borgere / oc
Bonde maa giøre effter hans
Exempel / men hand bør at
straffet / om nogen vil for-
griffue sig imod Louen.

Men fordi at ieg kand
vel tencke / at dette suar (en-
dog at det er ret oc fast) icke
fornøier alle / vil ieg det suar
her hos sætte som alle skulle
fornøies met / som vide oc for-
staa / for huad endelige Sa-
Hij ger

ger Dffrighed haffuer giffuet
denne Lov om Ecteskab / oc
hende stadfestet / Sunde wi
de endelige Sager at komme
offuer ens met Konningens
Gifftermaal / da fand ingen
klage at det skeer imod Lou-
en / som Menige mand er
vndergiffuen.

For huad endelige Sager
er da denne Lov giffuen
oc stadfest / at ingen maa her
vdi Danmarckis eller Nor-
gis Riger komme sammen
vdi Ecteskab inden Tredie
Led?

Den første Sag til alle
gode

gode Louer/ er at mand fand
der met affuerge Menigheds
skade.

Den anden Sag/ er at
mand fand der met søge Me-
nigheds gaffn oc beste.

Menigheds skade er det/
naar Slect oc Byrd / som
ere nocksom forbundet tilho-
be met naturlige Affecter /
at de der offuer forbinde sig
met Suogerskab vdi andet
oc tredie Led. Thi huor det
skeer bliffue mange Partj /
saa at de som ere baade slect
oc besuogrede tilsammen/ hol-
de til hobe/ oc sætte sig imod
dennem som de ere icke vdi
Slect

ffuer giffue
Ecteskab/ oc
Sinde wi
at komme
omningens
and ingen
mod Lou-
mand er

e Sager
o giffuen
maa her
er Nor-
sammen
Tredie
til alle
gode

us.

Slect met/eller bebundne met
vdi Suogerſkab / Huor aff
mand paa det ſidſte maa for
uente Oprør / Mord / oc
Lands forderffuelſe. Jeg vil
icke faare giſſue Exempel/for
di de ſtore forſtaa mig vel /
oc forfare vel hos ſig ſelff /
at det er ſaa ſom ieg ſiger.
Denne ſkade kand affuer giſ /
naar mand icke maa tage ſig
Høſtru inden tredie Led.

Menigheds gaſſn oc be
ſte ſøgis / naar mand ſaa
ſtiker Lov oc Ræt / at man
ge kunde met Kierlighed be
bindis tilhobe. Dette meen
te viiſe Forſtandere at kunde
ſkee /

ssee / naar de som ickē vaare
 bebundne met Blod / kunde
 sammen bindis met Suoger-
 skab. Naar en saar sig en
 Hustru aff fremmet Folck /
 da bebindis hand til hendis
 Slectinge / lige saa som til
 sin egne / oc der met spredis
 Kierlighed vdi iblant mange /
 oc mange sammen bindis vdi
 stort Benscaff tit oc offte aff
 it Ecteskab. Haffde det ve-
 rit sommelig her vdi Riget /
 at huer mand maatte giffet
 sig met sin Farsysters eller
 Morsysters Daatter / da
 haffde det vden tuel gaaet
 saa til lenge siden / som det
 H v gaar

+

gaar til vdi Stranden. Huor
 de store Fiske æde de smaa
 op / saa at den som mindre
 er / maa altid made den som
 store er. Saa er det der
 for saare viislige berammet
 met Bifftermaal her i Dan-
 marck oc Norge / for Menig-
 heds skade at affuende / oc
 Menigheds beste at handt-
 heffue oc fremme.

Uste mig nu grant / om vor
 Naadige Herris Biffter-
 maal kommer offuer ens met
 disse endelige Sager eller oc
 en. Kommer det ick offuer
 ens met disse tuende Sager /
 da

da er dit Klagemaal ræt /
 Men kommer det offuer ens
 met disse endelige Sager /
 (som det giør vdi Sandhed)
 saa at det kommer det gant-
 ske Rige til gode / oc affuen-
 der skade / som kunde komme
 vdi andre maader / da er iche
 dit Klagemaal ret / Thi her
 skeer intet imod vor Lov oc
 Kircke ræt / som alereniste vdi
 denne Sag anseer Lands oc
 Rigis oc den Christne Kir-
 kis gode oc gaffn. Saa see
 vi klarlige at en ting fand
 somme forbiudis / oc somme
 tilstedis / for de samme endeli-
 ge Sager skyld. De naar
 den

den endelige Sag er ens vdi alle maade / da er icke tilstedelse imod forbud / fordi de komme baade offuer ens vdi Louens yderste vilie. Dette vil ieg hassue sagt om dette Sporsmaal / paa det at de som Sagen icke ræt forstaa / kunde vnderuisis.

Nu vil ieg met det fortiste giffue tilkiende / huor viit Suogerstaff forhindrer Ecteskab. Dette fundament skulle wi først acte / at Mand oc Quinde vdi Ecteskab ere it Kiod / som sagt er / Her aff hassue wi disse
trende

123.
trende Regle at acte/aff huil-
cke wi kunde forstaa oc døm-
me / naar Suogerstab for-
hindrer Ecteskab/oc naar det
icke forhindrer.

Den første Regel.

En Mand skal hol-
de sig lige saa vel
fra sin Høstruis Elect
(om hun døer) som fra
sin egne slectinge/oc en
Quinde skal holde sig li-
ge saa vel fra sin Māds
Slect (om hand døer)
lige

lige som fra sine egne
Slectinge.

Aff denne Regel følger
dette euige effter/ Jeg maa ic-
ke haffue min egen Syster til
ecte/ derfor maa ieg icke hel-
ler haffue min Hostruis Sy-
ster til ecte. En Quinde maa
icke haffue sin Broder til ecte
derfaare maa hun icke heller
(effter sin Mand's død) haff-
ue hans Broder til ecte.

Den anden Regel.

En Mand maa icke
tage den Quinde til ec-
te/ som icke maa tage
hannem

hannem til Mand. Den
 en Quinde maa icke ec-
 tis met den/ som hende
 icke maa ecte.

Min Stiffmoder maa
 ieg icke tage til ecte/ fordi hun
 maa icke tage mig til Mand/
 som er hendis Husbondis son/
 thi hun skal holde sig fra alle
 sin Mandis slectinge/ lige som
 fra sine egne/ effter den første
 Regel. Min Daatter maa
 icke ectis met min Stiffader/
 derfor maa icke min Stiffa-
 der tage min daatter til ecte/
 fordi min Stiffader skal hol-
 de sig fra sin Hustruis slect/
 lige som fra sin egen.

Den tredie Regel.

Mandens Slect oc
 Quindens slect forbiu-
 dis icke for Suogerfkaab
 at komme sammen vdi
 Ecteskab.

Uff denne Regel efftersøl-
 ger / at Fader oc Son kunde
 saa gifte sig / at den ene faar
 Moderen oc den anden faar
 Daatteren. Item om en
 Mand haaffuer en Son / oc
 gifter sig siden met en Quin-
 de / som haaffuer en Daatter /
 da maa den son oc den daat-
 ter vel haaffue huer andre.
 Item

Item en Mand haffuer min
 Syfter til ecte / oc ieg haffuer
 min Høstru / dør nu ieg oc
 min Syfter / da maa den
 Mand som igien leffuer tage
 min effterleffuerſke til Høstru
 for den Mand vaar beplictig
 til at holde ſig fra ſin Høstru
 is ſlect / det er fra min Sy
 ſter / Daatter / eller Moder /
 oc icke fra min Høstru effter
 min død / thi de vaare huere
 ſken vdi Slect eller vdi ret
 Suogerſtab.

Vdi Køge nogle Aar ſi
 den vaar en from Mand ved
 naſſn Simon Scriſſuere / oc
 en anden from Mand ved
 I naſſn

naffn Thomis Nielsson / nu
 baade salige met Gud. Den-
 ne Thomis Nielsson faar sig
 til Høstru Simons Syster :
 Simon dør hen/destligeste oc
 hans Syster / som vaar Tho-
 mis Nielssons Høstru. Her
 leffuer igen Simons Høstru
 oc Thomis Nielsson / disse gaff
 ue sig sãmen i Ecteskab. Huor
 aff mange taage sig for argel-
 se til / dog met vræt / Fordi de
 gjorde huercken imod Guds
 low eller Menniskelig low.

Scriffuis ocsaa dette ex-
 empel. Der vaar en Gress-
 ue / som hassde tolff Ryttere
 vnder sig / de fire hassde hans
 Syster /

Syster / de fire haffde hans
 Døtter / de fire vaare hans
 Søner / oc de vaare alle tolf
 fødte aff en Moder / oc intet
 vaar her met syndet / huereken
 imod Guds Lov / eller verd-
 slig Lov. Den Gressue haff-
 de fire Døtter met en anden
 Quinde / oc den Quinde som
 haffde de tolf Søner / haff-
 de otte / sør end hun fick denne
 Gressue / oc fick siden fire søn-
 ner met Gressuen / saa syn-
 dis der intet met / huere-
 ken imod Verdslig
 ræt eller Guds
 Lov.

Zij Den

Den tredie Artickel.

En tredie Arti-
ckel som ieg faare-
gaff/er huorlunde
mand skal berede sig til / for
end Troloffuelsen begyndis.
Her priser ieg ick Menige
mands viis oc beredelse til
Ecteskab / men ieg vil faare-
giffue huad Gudfructighed /
Erlighed oc Hoffuisthed vd-
kressuer aff Guds børn / oc
befindis vdi loulige Exempel/
baade vdi den hellige Scrift
oc

131.
oc hos mange fromme. Den-
ne beredelse vil ieg befatte vn-
der fire Puncter.

I.

En hiertelig Bøn til Gud.

II.

Vduellelse hos dig selff.

III.

Raadslag met Forældre.

IIII.

Hemelig forfaring hos hendis
Forældre/ som begeris til Ecteskab.

Den første Punct.

DEN første Punct
er/ at den som acter at
giffte sig / skal før end hand
Iij ven

vender sit Hierte til nogen
Person/ inderlige bede Gud/
at hand vil forskaffe hannem
den / som Gud kand vere til
ære/oc sig til gode effter Guds
villie oc andre til gaat Exem-
pel. Den som ick vdi denne
maade begynder sit Ecteskab
hand meget forseer sig. Fordi
all den ting som god er/ hun
giffuis aff **HERREN** / som
Jacobus siger / oc besynderli-
ge en god Høstru / som den
vise Salomon i sine sprocks
niende Capittel siger: **HUS**
oc Rigdom giffuis aff
Forældre/ men aff Her-
ren

ren giffuis en forstan-
 dig Høstru. Her er icke
 Salomons mening/at Hus
 oc Rigdom kommer alene aff
 Forældrenis forsiun / oc icke
 er Guds gaffue/eller icke giff-
 uis aff Gud. Men hand lig-
 ner tilsammen Hus/Rigdom
 oc en god Høstru. Lige som
 hand saa vilde sige: Hus oc
 Rigdom giffuis vel aff Gud/
 men er dog intet regnendis
 imod denne ypperlige gaffue/
 som er en god Høstru / den
 giffuer Gud besynderlige / de
 andre timelige gaffuer ere her
 imod plat intet at regne. Der

I iij faare

134.

faare skal mand bede aff Gud
at hand vil giffue hannem
Høstru/oc vende hans hierte
til den / som sig kand vere
behagelig.

Mange ville først selff vdi-
uelle sig den Person dem be-
hager/oc ville aldelis der hos
bliffue / i huo der vil imod-
staa/ oc siden paa en quank-
uus bede vor **HERR** / icke
at hand skal vendet om det
hannem icke behager/men at
hand vil forfremme deris be-
gering. Det er intet andet end
at giøre Gud til en Ruffere
oc tage først fra hannem/det
du vilt siden aff hannem at
skulle

skulle giffuis dig. Men du
 som frycter Gud / oc kiender
 hannem at vere din rette Fa-
 der / beger aff hannem / det
 som dig kand komme til gode /
 oc hannem til ære. Saa skalt
 du befindet / at hand skal la-
 de sig finde en viis Raadgiff-
 uere / oc giffue dig sind til den
 Person / som dig skal komme
 til glæde. Oc kand mand eff-
 ter denne mening skicke sin
 Bøn.

O Allmectigste vi-
 se oc gode Gud / som
 hassuer schafft mig effter
 dit Billede / at ieg skal
 I v dig

136.

Dig ære oc pruse i denne
Verden / oc til euig tid.
Jeg beder dig for din fie
re Sønns / min eneste
Frelseris Jesu Christi
skyld / at du regerer mig
met din helligland / oc
om det er dig til ære / oc
er din hellige vilie / at
ieg skal dig ære oc prise i
Ecteskabs stat / da giff
mig den Persone at leff-
ue met vdi Ecteskab som
dig fand bliffue beha-
gelig /

gelig / oc mig til gode oc
 bistand. O HERRER
 om det er din vilie / da
 vent mit Hierte til den
 Person som Gudsfrycti-
 ge / tuctige oc ærlige vil
 leffue met mig / oc lad
 mig icke aff fiyd oc blod
 oc aff blind Kierlighed
 forføris / mig til forderff
 uelse oc skade. O HERR
 re giff du de beste raad /
 oc fuldfomme dennem /
 dig til ære / Amen.

Den

Den anden Punct.

Vlar du faar nu
 sind til nogen Person/
 som dig er behagelig / haste
 intet / men offuerueg disse om-
 standelige vilkor hos dig selff
 effter huer andre / som de bog-
 staffue ieg haffuer her hos
 sæt / vduise.

- A. Huad Forældre hun er
kommen aff.
- B. Huorlunde hun er opføde.
- C. Huad Seder hun haffuer.
- D. Om hun er Forstandig.
- E. Om hun altid noget tager
sig til gierning.
- F. Om hun haffuer it gaat
Sind.

Om

G. Om hun er Gudfryctig.

H. Hendis Personis sticf.

I. Om du kant vere hendis
lige.

Om disse vilkor vil ieg no-
get faaregiffue / effter som
Bogstassuene vduise.

A. Forst skalt du acte huad
Forældre hun er kommen
aff / som du acter at vduelle
til din Høstru / fordi gierne
tyer mand paa den **¶** Et som
mand er kommen aff. Den
som er kommen aff gode from-
me oc Gudfryctige Forældre/
forhaabis at hun skal følge
deris fodspor : Den som er
kommen

kommen aff wfromme/ **B**
 gudelige/ Tyranske / **B**uen-
 lige Forældre/er besnyctendis
 at Affkommet skal være lige
 saadant/ Fordi der fødis icke
 gierne Lam aff Blffue / icke
 heller Duer aff Kaffne/ men
 huer flecter gierne paa det
 hand er kommen aff. Men
 dette raad acter icke **B**ngdom-
 men/ men mere see effter pen-
 ninge oc fauerhed / følger si-
 den fromhed hos/ da tage de
 det til tacke / men **R**igdom oc
 denlighed actis offuer alt.

B. Der næst er at acte/huor
 lunde hun er opdragen oc
 opfodt

opfødt aff Barndom. Man-
 ge ere vel fødte aff gode from-
 me Forældre/men dog ere icke
 strax tilbørligen opdragne.
 David hand ligner Børn
 ved Vinrancker / som gierne
 beholde deris Moders natur/
 besynderlige om de røctis aff
 begyndelsen/oc stæris aff dem
 de wnyttelige grene som for-
 tage den rætte Dyd/men for-
 somis de/ da foruore de/ met
 wnyttige grene oc blad/ saa
 at der er ingen god Vin at
 foruente vdaß. Derfor sige
 viise Mend / at opdragelsen
 er den som altingest henger
 paa/ bode til gode oc til onde.
 Alle

romme/ B
 isse / B
 besnyctend
 al vare lig
 er fodis icke
 Blffue / icke
 lassne/ men
 e paa det
 aff. Men
 e Bngdom
 effter pen-
 / følger si
 da tage de
 Rigdom oc
 uer alt.

acte/huor
 dragen oc
 opfødt

Alle Menniske føre met
 sig til Verden den oprindelige
 Synd som mand kaller arff-
 ue Synd. Maa hun sig selff
 raade/da gaar det saa til met
 Mennisket (i huor gode For-
 ældre det er født aff) lige som
 met en Uger / som er ick aff
 Naturen god / Lader mand
 hannem bliffue wdyrcket/ da
 voxer der intet vden wfrudt/
 som er ingen til gaffu / Men
 dyrcker mand hannem / op-
 hugger onde rødder / pløier
 oc gøder hannem / oc saaer
 der gaat Korn vdi/da forbe-
 dris hand meer oc meer. Ja
 Vrter som voxer paa Mare-
 fen

ken for sig selff / naar de ta-
 gis hiem oc roctis aff Vrte-
 mesteren / da saa de sirax en
 anden natur / oc bliffue meget
 krafftigere. It Træ som suu-
 nis at ville vaaxe frogit / kand
 mand met konst rætte / saa at
 det vaaxer ræt op / Saa si-
 ger oc Salomon : Dorstaber
 er roddest vdi Barnens
 Hierte / men met til-
 børlig Opdragelse kand
 mand den oprycke.

Hvad optuctelse oc opdra-
 gelse aff Barndom haffuer
 meget paa sig / lærde den He-

R denske

144.

denske Dommere Lngurgus
sine Borgere vdi den Stad i
Brecaland/som hed Sparta.
Der hand saa at Borgerne
haffde liden act paa / huor/
lunde de fødde deris Børn
op/ men meente at Børnene
skulde vel slecte paa deris For
ældre/ alligeuel om mand ick
end saa flitige opdrøge dem
strax aff Barndom / oc der
met foractedede Lngurgi raad/
som altid formanede dem/ at
de skulde haffue opseende paa
deris Børn/ huorlunde de op/
foddis. Huad giør her Lng/
urgus? Hand taag tuende
vngesacker/som vaare fødde
aff

aff en Moder oc en Fader /
 Den ene holt hand til Tact /
 oc øffuede hannem der til
 dag fra dag / Den anden støt
 te hand intet om / men lod
 hannem løbe vdi Stegersit
 huor hand vilde / oc haffu:
 Hoffuedet i den ene gryde eff
 ter den anden. Der disse to
 Hunde vaare saa opspødde /
 da førde hand dem op paa
 deris Raadhus / oc haffde
 bundet dem tilsammen. De
 der hand haffde sæt en Hare
 mit paa gulffuet / oc en gryde
 met en mulie / da slog hand
 disse to Hunde løff. Den hand
 haffde vant til Tact / hand
 Kij   søgte

146.

søgte strax Haren / men den
anden søgte Bryden / oc stop-
pede Hoffuedet vdi den indtil
halsen / oc slog vdi sig alt det
hand kunde. Der Borgerne
det saae / da loe de alle som
det saae / oc spurde Lygurgum
at / hui hand det giort haffde
oc huad det narriske Specta-
ckel haffde paa sig. Hand
suarede : Disse to Hunde ere
fødde aff en Moder oc en Fa-
der / men de ere icke ens op-
lærde / den ene holt ieg til jact-
den anden lod ieg leffue sig
selff. Hvor aff i kunde for-
staa / det som ieg altid haff-
uer sagd eder / at der ligger
megen

megen maect paa/huor mand
 opfodis aff Barndom. Det
 te Exempel rorde mere de
 Spartaner/ end alle de raad
 hand tilforne haffde giffuit/
 oc der effter haffde større flit-
 tighed til at optucte deris
 Børn end tilforn. Derfor
 raader ieg oc den som vil giff-
 te sig/ at hand ick allereniste
 seer/ huordanne hendis For-
 ældre ere / som hand begerer
 til Hofstru/ men ocsaa/ huor-
 lunde hun er aff Barndom
 opdragen oc optuctet.

C. Næst en ræt optuctelse
 aff Barndom/ skalt du oc
 K iij   acte

148.

acte huad Seder hun haff-
uer / naar hun er bleffuen
mand voren / Ndmige seder/
blufærdige oc hoffuiske i ord
oc facter / ere de beste. Fordi
den som ndmyg er / bliffuer oc
vel sin Mand lydig / Men er
hun hoffmodig / da er der in-
tet gaat inde vdi Hiertet / oc
heller intet gaat er at foruen-
te vdi omgengelsen. Er hun
blufærdig / oc icke faster siun
paa huer mand / da er for-
haabendis at hun skal holde
sin Mand en ærlig oc tuctig
Seng. Men slaer hun øyne-
ne op paa huer mand / oc
gnisser at dem / er besnyeten

dis /

dis / at hun icke bliffuer til
freds met en Mand. Dette
er icke mine ord / men Jesu
Synachs i det XXVI. Cap:
En Quindis (siger hand)
wbluhed lader sig see i
opløffte øyen / oc lader
sig fiende paa hendis
øyne lader. Fordi paa de
vduortis seder giffuer det sig
tilfiende som er skiult i Hier-
tet / huad heller det er Dyd
eller Wdyd. Hoffuisthed vdi
ord oc facter beprynder en Som
fru / meget mere end Guld oc
perler. Saa ord lader en Som

K iiii fru

150.

fru best / gode facter pryder
mest / huor de ere / er alt gaat
at foruente.

D. Her næst er at acte / om
hun er forstandig / saa at
hun kand staa Hus faare / oc
regere dem som skulle vere vn-
der hendis befalning. **En**
viis Quinde (siger Salo-
mon) opbygger Huset.
Der faare den som faar sig
en wforstandig Quinde / faar
sig meget kummer oc gienuor-
dighed / hand selff nødis til
at vere baade Høstru oc Høf-
bonde / Thi huor Quinden
kand

fand icke regere Hus oc Tiun-
 de / men lader altingest raa-
 de sig selff / der fand icke Hu-
 set bliffue ved mact / oc icke
 heller bliffue fast Kierlighed
 imellem Mand oc Quinde .
 Der faare giøre de Forældre
 ræt / som lade deris Børn vi-
 de deris bestilling / oc see huor-
 lunde de omgaa met Huss-
 holdning / oc vndertiden lade
 dem raade / paa det de kunde
 diff bedre vnderuise demnem
 vdi det dem fattis .

E Om it Quindfolek altid
 noget tager sig til gier-
 ning / er forhaabendis / at hun
 K v bliffuer

52.

bliffuer flittig/naar hun faar
sit eget Hus at staa faare.
De som fræse met deris børn
oc kunde icke lide at de tage
sig noget til / de forraade de
ris Børn. Fordi Drekeloss
hed (som ieg tilforn sagd haaff
uer) er Uarsage til store fald
oc meget ont. Der faare er
det loffligt/at rige Folck holde
deris Børn til at lære at læ
se / oc lade dem øffue sig vdi
Gudfryetige oc kyske Scriff
ter. Thi aldrig læss mand det
som gaat er/at der bliffuer ey
noget hengendis ved.

F. Er ocsaa at acte/om den
du

du acter at vduelge til din
 Høstru/ hassuer it gaat sind.
 Mange ere vel optuctede /
 hassue vel oc gode Seder/ oc
 ere forstandige/ men hassuer
 hun it ont sind/ naar noget
 skeer hende imod / da er der
 noget forborget vdi Hiertet /
 som mand icke kand vide aff
 de vduortis Seder. Derfor
 horer det sig/ at tage sig va-
 re/ den som acter at lessue it
 roligt lessnet met sin Høstru.
 Jeg kaller icke ont sind / om
 hun bliffuer vred paa Synd
 oc last/ oc kand icke lide at no-
 get wtuctelige handlis / men
 om hun lader sig lættelige
 fortør

fortørne / foruden ræt Nar-
 sage / oc henger der vdi lenge /
 oc icke vil offuergiffue igien /
 det som hun aff it ont Sind
 haffuer sig faare taget. Det
 er bedre (siger Salomon)
 at bo vde paa en vilden
 Dref / end vere i Hus
 met en trætactig oc vred
 actig Quinde. Dette kom-
 mer altsammen aff it forbor-
 get hoffmodigt Hierte / som
 mere vil giffue sig tilkiende /
 naar hun bliffuer sin egen
 Hostru.

G. Om hun er Gufryctig /
 er

er vel det ypperste oc beste
 Klenode / en Jomfru kand
 fore til sin Brudgomme. For
 di huor Guds fryctighed er /
 der følger meget mere gaat.
 Den største Visdom
 (siger Salomon) er Guds
 fryct. Item / Den Quin-
 de som frycter Gud / er
 pris verd. Ja sandelige er
 hun Pris verd / Thi huor
 Guds fryct er / der er Troen
 til Gud / der er Kierlighed /
 der er Kyndighed / der er Retfær-
 dighed / der er en god Sam-
 vittighed / der er it gaat for-
 sæt /

156.

sæt/ der skyes Synden/ oc søg
gis met all flid alt det Gud
er behageligt oc Menniskens
tacknømeligt / der forsmaaes
ingen / der ansees Fattige oc
Rige. In summa huor Guds
fryet er/ der er den største rig-
dom / den retteste vey til alt
gaat vdi Verden oc Salig-
hed vdi den anden. Derfaare
siger Salomon: Den som
fryeter Gud hand intet
forsømer. Det er/ hand la-
der intet staa tilbage / men
gør alt det som hand veed at
Gud er behageligt. Men
huor der er icke Guds fryet/
der

der samlis tilhobe alle de W
dyder som ere imod de Dnder
der Guds fryct haßfuer met
fig. Saa at det er ick bedre/
at bo i Huse met en wgude/
lig Quinde/end met Dießfue/
len/ som hun visselige haßfuer
til sin Herre.

H. Her effter er oc at acte
hendis Personis skick oc
vert/ hendis denlighed/ sund/
hed oc andre legemlige vil/
for. Mange see allereniste eff/
ter den vduortis denlighed /
som er vel en ypperlig Guds
gassue/ oc er it gaat tegen at
der skal vere it gaat hierte in/
den for/om det ick ellers bliff

uer foruent aff hoffmod/som
 Dieffuelen indskyder denlige
 Menneske. Saa er denlighed
 ickē at foracte/naar de dyder
 som ieg haffuer opregnet/ere
 der hos/Men ere ickē de Dy-
 der hos denlighed / da er hun
 ickē meget verd. **EN** **Q**uinde
 (figer Salomon) som er
 denlig oc daarlig / hun
 er lige som en So / som
 haffuer en Guld ring i
 Nasen. Item/ Smuck-
 hed er falsker / oc denlig-
 hed er forfengelig. Ja de
 som ere meget bradfaure vdi
 deris

deris Ungdom/de bliffue me-
get forførdelige naar de bliff-
ue gamle.

Sundhed oc farskhed er
en ypperlig ting / huor hun
boer vel / det er huor hiertet er
oc sunt oc farskt.

I. Naar du effter disse bog-
stave haaffuer skudt den du
haaffuer faaet sind til / da see
til at du intet daarlige begyn-
der : See til om du fant vere
hendis lige met **D**et / met **A**ff-
komme / met **S**lect / met seder
oc met andre vilkor som kun-
de tiene / at du icke daarlige
begynder / det du siden skam-
melige

melige skalt affstaa. Saa
raader oc en Hedensk Poete
som siger: Vilt du giffte dig
da søg din lige.

Den tredie Punct.

DEN tredie Punct
Der / at mand skal icke
forgiette det fierde Budord/
Hedre Fader oc Moder/
at det kand gaa dig vel
paa Jorden. Der faare/
naar du hassuer saa beraadt
dig met dit eget Hierte / oc
hassuer vduald den Persone/
som du ment dig at kunde ves
re be

re bequem / skalt du oplade dig
 faar dine Forældre / oc raad /
 sla met dennem / oc icke gaa
 fra deris raad / som vden tuil
 ere viisere end du est. Dette
 vdkressuer Naturlig skel oc
 fornufft: Dette biuder Guds
 Lov : Dette raade mange
 lofflige Exempel / bode iblant
 Hedninge oc Chrisine.

Hector vaar en veldig
 Krigsmand / der Kong Aga-
 memnon lod hannem sin
 Daatter / suarede hand oc
 sagde : Min Fader lader ieg
 den sag hos / vden hans vilie /
 raad oc samtycke vil ieg huer-
 cken haffue din Daatter eller

Lij   nogen

nogen anden. Den som sine
 Forældre wdelycker aff sit
 raad/ eller dem som ere i de-
 ris sted/ hand tør icke foruen-
 te stor Velsignelse aff Gud i
 sit Ecteskab/ fordi Gud hand
 icke vil det prise / som hand
 hassuer vnder stor straffis be-
 plictelse forbødet.

Den fierde Punct.

DEn fierde Punct/
 Naar du hassuer alt
 dette giort/ som ieg nu hass-
 ner sagd/ er det oc gaat at du
 hemelige forfarer hos den
 Jomfrues eller møes Foræl-
 dre

dre huad dem tyckis / oc om de
 ere effter din vilie / at de frem-
 delis ocsaa forfare hos deris
 Daatter / huad hendis hier-
 te er. Fornemmer du hende
 at vere dig imod / oc icke vil
 beiae det du vilt / eller oc For-
 ældrene lade sig finde wuilli-
 ge der til / tacke du den Almec-
 tigste Gud / som du haffuer
 bedet at hand skulde skicke dig
 den til / som hannem vaare
 behagelig / fordi ere Forældre-
 ne eller hun imod din bege-
 ring / da er det aff Gud / som
 vil icke giffue dig den / men
 en anden / som kand vere dig
 meget bedre. Men om For-
 ældre

164.

ældrene oc hun giffue deris
samtycke / tacke ocsaa Gud
for hand haffuer dig viist til
den hand vilde vnde dig / oc
bed fremdelis Gud / at hand
vilde naadelige fuldkomme
det hand begynt haffuer.

Naar du est saa langt
kommen / saa skalt du skicke
ærlige Bud til hendis Foræl-
dre / som kunde det oben-
bare forfare / som du
haffuer tilforn he-
melige hand
let.

Den

Den fierde Artickel.

En fierde Arti-
ckel ieg saaregaff/
er om huad en ær-
lig oc tilbørlig Eroloffuelse vd
kressuer. Viise Mend i Chri-
stendömen/ paa det at alting
i saa merckeligen handel kunde
gaa vel til / oc kunde være
diss fastere oc bestandigere/
huad der samtyckis om saa-
dant forbundt / som offuer-
gaar alle andre pacter oc for-
plictninger / som kunde gaa
L iiii imel

Den

imellem Mennifken vdi Ber-
den/ da vilde de at dette sam-
tycke / oc denne Troloffuelse
skulde vere aluerlig/høffuif/
retfærdig/ frij/ fuldkommen /
oc wfuigelig.

Aluerligt er samtycke oc tro-
loffuelse / naar mand vdi
ædrshed/ vden skuff oc gam-
men/vdi fromme Folckis nær-
uerelse / oc vdi Guds hellige
Naffns paakaldelse / loffuer
huer andre met Mund oc
haand/det de acte at fuldkom-
me aff hiertens grund/ huor
paa de ville haffue Gud til
vidnesbyrd/dyfligest hans hel-
lige Engle / oc fromme folck/
som

som der til kaldis aff begge
parter.

Hoffuiset oc ærligt er samtycke
oc troloffuelse/ naar det
skeer at ingen met rætte kand
sige det at vere wtilbørligt i
nogen maade / naar begge
personer kunde vere huer an-
dre lige/ vdi **Et**/Byrd/**Se**-
der/**Religion** oc andre vilkor
som ere sømelige/ at mand icke
tager den som sig/sin slect/
sin stat / dignitet oc bestilling
er wbequem. Skal der faa-
re en ærlig Mand icke tage
nogen bernctet Quinde. En
fri Mand icke heller wfri
Quinde. En Førstelig mand
L v icke

†

icke den som er icke baaren til
at være hans lige.

Der faare hører det dem
som bør at haffue act paa
Gifftermals handel/ at see
sig faare/ at de icke tilstede at
merckelige Personer/ aff en
blind Kierlighed oc wberaadt
mod/ icke actende deris stat /
oc sted som Gud haffuer sæt
dem vdi/ besuere sig vdi saa-
dan forbaand som deris vil-
for icke sømer. Men om saa-
dant stede daarlige/ da burde
dem at affuende det vüslige.
Thi det kand aldrig vere Gud
behageligt / som skeer imod
Ketsfærdighed / som Verdslig
orden/

orden/tuct oc sticck vdkressuer.
 Gud hand vil vel at wi alle
 skulle vere ydminge/men hand
 vil icke at wi skulle daarlige
 forringe off selff/ faar Men-
 nisten/ vort Kald oc Embede
 til foractelse. Hassde somme
 betenckt ræt dette vilkor som
 nær off bo/ da hassde de icke
 kand ske/ det som de icke gier-
 ne hassue vilde.

Kit er samtycke oc Troloff-
 uelse/ naar begge Parter
 gaa til wtuungne oc wlockede
 oc tilfige huer andre/huad de
 acte met Guds hielp at hol-
 de. Thi den som enten lockis
 eller

170.

eller tuingis til at sige met
Munden / det som hand ick
gierne vilde / hand samtycker
icke / men hand siger it met
Munden / oc tencker it andet
met hiertet / huor aff der fand
komme it wlystigt Ecteskab /
besynderlige fordi at Gud er
icke der hos / huor Hierte oc
Mund komme icke offuer ens

†
FVldkommen Troloffuelse oc
samtycke / er naar Hierte er
ræt / oc ordene wforblomme
de / oc icke blandis der iblant /
løse eller wnyttige eller wmu
lige vilkor / huilcke som mere
siunis at vere besuigelse / end
somme

sommelige vdi saa merckeligt
oc drossueligt forbaand.

WSuigeligt er samtycke oc
Troloffuelse/ naar mand
icke dyller huad breck som
mand hemelige haffuer/ naar
mand icke siger sig at vere fri
oc rig/ der som hand er wfri
oc arm. Naar en Quindis
person siger sig eller lader sig
icke at vere Jomfru/ der som
hun er beliggen. Thi huor
som saadant suig brugis/ der
kand aldrig bliffue den Ecte-
skabs tierlighed oc sandrec-
tighed som der burde at vere.
Fordi altid fortryder den som
bedra

bedragen er / sig at være be-
 skuffet / Et icke er heller deris
 samfomme ræt Ecteskab faar
 Gud. Thi Gud hader alt
 suig oc bedrageri / som Dieff-
 uelsens sin Siendis gierning
 oc bestilling. Den Persone
 som besuigis samtycker icke /
 endog hand baade loffuede oc
 soer / fordi samtycke fand icke
 staa met vildfarelse / naar en
 meen en ting anderledis end
 som hun er / oc loffuer oc tilsi-
 ger den sin tro / som hand
 meen at vere vsuigactig / men
 dog er en bedragerere.

Der vaar en Friboren oc
 rig Quinde vdi Rom / som
 fict

fick vilie til en frömer Mand
 oc vilde haffue hannem til
 Ecte / Men hand viste sig at
 haffue it hemeligt breck paa
 sit Legeme / som hand icke kun-
 de skiule / om hand finge den
 ypperlige Quinde / derfor stod
 hand lenge imod oc icke vilde
 samtycke hende. Der hun det
 forundrede / som vaar smuck /
 rig oc ærlig / da kom hand he-
 melige til hende / vdi hendis
 Hus / oc begerede at tale met
 hende vdi enrom / Der hun
 kom til hannem / da oplöfste
 hand sin Kaabe oc obenba-
 rede sit Legeme bart for hen-
 de / oc vüste hende it Dxel /
 som

174.

som hand haffde. Der hun
det saa/ forundrede hun paa
hans fromhed/ at hand icke
vilde dylge sin brect oc skrøbe-
lighed / oc fick større kierlig-
hed til hannem / saa at de
komme sammen vdi Ecteskab
och leffuede vel tillsammans.
Men haffde hand det forbor-
get/ oc hun siden haffde bleff-
uet det var / da haffde hun
uden tuil meent sig at vere
bedragen/ oc aldrig haffde
faaet god vilie til
hannem.

Den

Den femte Artickel.

En femte Artickel er / huorlunde
 Ecteskab skal rette-
 lige / tilbørlige oc Christelige
 indgaaes oc suldkommis. Thi
 alt det som nu er sagt er ickon
 en tilgang til Ecteskab. Sordi
 Samtycke oc Troloffuelse er
 ick om det som nu er / men om
 det som met tiden skee skal.
 Vdi denne Artickel haffue wi
 tre Puncte besynderligen at
 acte oc mercke.

¶

Den

176.

Den Første/ er huad der skal
skee vdi Kircken / vdi den Christne
forsamlings næruerelse.

Den Anden / om Brøllups
Raast.

Den Tredie/ om huad Brud
oc Brudgomme bør først at giøre/
naar de ere ene vdi deris Brudes
kammer.

DEn første Punct/
Der om huad der skal ske
vdi Kircken / huor Brud oc
Brudgomme skulle vies til-
sammen. Her er at acte at
fromme viise Regentere i den
Christne Kircke / met viise oc
forstandige Døfrighed / haff-
ue det saa forordineret / at
Brud oc Brudgomme skulle
sammen

sammen vies vdi den Christne
forsamling / for fire dræbe-
lige sager skyld / som ieg vil
forflare.

Den første Sag er / at alle
skulle vide Guds vilie om
Erteskab / at det er den stat /
som sommer Christne Folck /
oc Guds Børn / saa at ingen
skal mene denne stat at haff-
ue noget met Dieffuelsen
gierninger / som haffuer lyst
til all wrenlighed oc slemhed.

Den anden Sag / hui at
Folck vies sammen vdi den
Christne forsamling / er at de
M ij som

178.

som indgaa Ecteskabs stat /
skulle vdi allis næruerelse vn-
deruisis aff Guds Ord / huor
lunde dem bør at holde sig i
Ecteskab / at de kunde der vdi
lessue effter Guds vilie / met
en god Samuittighed / oc ve-
re andre til it gaat Exempel /
vdi all dydelighed oc fromhed
som sømmer Ectesolck / oc sig
selff til glæde / trøst oc bistand /
baade vdi Metgang oc vdi
Modgang. Endog fromme
Christne tilforn hassue dette
betenck / da skal det alligeuel
nu besynderlige giffuis dem
saare / at de det diss bedre all-
deris liffs tid betencke. Fordi
den

den vnderuisning skulle de ick
 tage/ som aff it Menniste /
 men som aff den der taler paa
 den almectigste Jesu Christi
 vor H^EKris vegne/aff hues
 befalning Guds tienere gior
 det hand gior. Huo som
 eder horer (siger Christus)
 hand horer mig. Huor
 om Ectefolck skulle altid paa-
 minde huer andre / at det
 gaar dem aldrig aff glemme/
 der som de det hort hassue aff
 Guds Ords Tienere / paa
 Guds vegne.

Den tredie Sag / hui at
 Ectefolck vies i den Christ-
 ne for-
 M iij

180.

ne Forsamling / er at den
Christne Kircke skal vide / at
Bud haffuer bestillet det Ec-
teskab / oc at de komme tilsam-
men effter Buds ordning oc
skick. Thi naarsomheldst at
de der giffue huer andre sam-
tycke at ville vere Ectefolck / oc
Buds Ords tienerer legger
sin haand paa deris sammen-
lagde hender / da skulle de icke
anderledis tencke / end at Gud
følger Quinden til Manden
oc binder dem sammen i Ec-
teskab. Oc skal Brudgommen
intet anderledis tencke / end at
hand aff Gud selff ved Buds
Ords Tienerer / anammer sin
Høstru /

Høstru / lige som Adam an-
 nammede Euam vdi Para-
 diss. Dyligeste skal Quin-
 den mene sig at antuordis
 Manden / paa det hand skal
 vere hendis Hoffuit / oc hun
 skal vere hannem vnderdan-
 nig / met all tuet oc trosteb i
 alle maade. Naar som de saa
 haaffue anammet huer andre
 vdi den Christne forsamling /
 da er deris Ecteskab fuldkom-
 met / baade faar GVD / oc
 Menniskan. Dette bør Brud
 oc Brudgomme aluerlige /
 met all Gudsryctighed och
 GVDs paakaldelse at be-
 tencke.

M iiii Den

Den fjerde Sag/huor faa-
 re Ecteskabs haand fuld-
 kommis/vdi den Christne for-
 samling / er at Presten skal
 velsigne dem paa Guds veg-
 ne/oc giøre Bøn for dem met
 den gantske forsamling/ som
 da tilstede er/at Gud vil den-
 ne sin ordning beskytte imod
 Dieffuelen Ecteskabs fiende/
 oc vnde dem at leffue endrec-
 telige/ kierlige/ Gudfructige/
 kyskelige oc ærlige tilsammen/
 Gud til ære / andre til gaat
 Exempel / deris Venner oc
 slect til trøst/oc sig selff til glæ-
 de/paa det at de paa den yder-
 ste dag/maa findis glade eff-
 ter dette liffs ende. Den

DEn anden Punct/
 Der her at acte huordan
 Brøllups kost somner dem
 som acte at sticke sig effter
 Guds vilie.

Her er offuer alt fornø-
 den / at mand lycker iche den
 vde / som knuden hassuer bun-
 det / det er Gud Almectigste
 met sine hellige Engle / men
 hannem først indhiude oc sæt-
 te hannem øffuerst / det er vdi
 Hiertet / met en stadig Tro /
 hiertelig paakaldelse / oc al-
 uerlig Tacksigelse for sin gier-
 ning oc Benedidelse. Ja huil-
 cken som vil hassue hannem i

M v Brøll

Brøllup met sig/hand skal la
 de hans Siende/det er Dieff
 uelen bliffue vde / met all w
 tuct/ løfactig tale/ wkyffe se
 der/ Offuerflodighed / oc an
 det som Dieffuelen ha ffuer
 lyst aff/ oc Gud fortørner/ ia
 vdriffuer Gud aff Brøllups
 huset. Tuctigt glædskab/ met
 hōffuiff tale/ mad oc dricke/
 fortørner icke Gud / men det
 er Gud behageligt/ naar wi
 det bruge met Tackfigelse/ oc
 vende alting Gud til loff oc
 ære.

Kommer mand end her
 lidet offuer knuden/ som mā
 siger/ oc bliffuer drucken/ saa
 at

at mand icke lader sin druck-
 fenſkab betage ſind fra ſig /
 da kand det løbe hen / oc Gud
 det icke tilregner dem / ſom
 glæde ſig beſynderlige / at Gud
 haſſuer Brud oc Brudgom-
 me ſåmen ſøiet. Men Brud-
 gommen oc Bruden bør al-
 delis at vaacte ſig for druck-
 fenſkab / oc diſſ imellem beten-
 cke Guds gierning / oc met
 hiertet bede / at Gud vil icke
 vige fra dem. Men de ſom
 giſſue ſig til Drick paa den
 tid / de icke rettelige betencke
 deris ſag / oc icke beſtücke ſig
 til Tuetighed / ſom deris ſtat
 vdkreſſuer / men heller ſom
 Bolere

†

Bolere fylde sig / at de deris
lyst kunde fuldkomme / lige
som der vaare ick skilssmisse/
imellem en Ecte seng / oc en
Støge seng.

SEn tredie punct er/
som huad desom saa ere
nys sammen bundne vdi Ec-
teskab / bør først at giøre /
naar de andre gaa vd / oc
bliffue ene vdi deris Brude-
kammer. De følgis ind met
bluss / der følger dem Mend
oc Quinder / Suenne oc Jom-
fruer: Her burde dennem som
staa Brølluppet fore at tage
vare / at spotske Spillemend
eller

eller andre met vohøffuist tale ickē komme ind vdi Brudekammeret / men allereniste høffuist Solck / som met kyster snack / met aluerlig Bøn / oc aandelige Psalmer prise Gud oc der met opuecke Brud oc Brudgomme til større Guds fryctighed oc aluerlighed.

Men naar alle ere vdgaaene / oc de ere ene inde met Gud oc hans kyste Engle / da skulle de tuende ting først tage sig faare.

Først skulle de giøre Bøn til Gud / oc tacke hannem som dem haffuer sammen føyet / enten baade tilsammen / eller huer for sig. Der

†

155.

Der næst skulle de tale
om det baand / som de ere nu
tilhobe føyde met.

Deris Bøn fand nytte-
lige giøris / effter denne me-
ning.

O almectigste Gud
vor HERRIS Jesu Chri-
sti Fader / wi tacke dig /
ved din fiere Søn vor
HERRE Jesum Chri-
stum / som hassuer stabt
Mennisten / oc dem til-
hobe føyet vdi Ecteskab /
wi bede dig / at du vilt
for

for din fiere Sønns skyld
naadelige beuare oss /
først vdi en stadig Tro
til dig / der næst vdi den
Tro wi haffue giffuet
huer andre / effter din
vilie / at wi maa leffue
sammen rolige / ærlige /
fyskelige / oc Gudfrycti-
ge dig til ære. Giff du
lycke oc fremgang / be-
stytte din gierning / vnd
oss at wi i lige aag fun-
de tiene dig / beuar vort

Hus

Hus oc Seng ved dine
hellige Engle/ fra all w-
renhed oc wtuct. Vnd
at wi kunde leffue sam-
men kierlige oc endrecti-
ge/ dig til ære oc oss til
gode. Lad icke Dieffue-
len din ordnings Fiende
saa indgang met oss /
giff oss den sande Fred/
som Verden fand icke
giffue. Vnd oss at søge
vor Liffs næring met
Retfærdighed vdi vort

rette

rette kald / benedide oss
 met Liffsens fruct / at wi
 kunde affle Børn / och
 dennem optucte / dig til
 are / den Christne Kircke
 til opbyggelse / oc Men-
 niskelig forsamling til
 nytte oc gaffn. O H Er-
 re / ho vdi vore Hierter /
 forlad oss icke / Leed oss
 saa vdi dine veye i den-
 ne Verden / at naar wi
 her skulle frastillis / at wi
 da kunde bekomme for
 N din

din fiere Sønns skyld /
 det euige Rige oc Salig
 hed / oc siden dig loffue
 oc prise vdi all euighed /
 Amen.

Naar de saa ha ffue giort
 deris aluerlige Bøn / skulle de
 tale sammen / om huad som
 imellem dem nu skeedt er / oc
 fand Manden effter denne
 mening tale til sin Brud.

Min allerkieriste / huad
 wi ere oc huad wi ha ffue loff-
 uit huer andre / bør oss aluer-
 lige at betencke. Forst ere wi
 Synken vdi det wi fiende en
 Fader

Fader vdi Himmelen ved Je-
 sum Christum/wi ere sammen
 bundne ved Troen oc Christi
 ord/oc hassue forsaget i Daa-
 ben/ Dieffuelen oc hans gier-
 ninger / Oc saa lenge som wi
 bliffue vdi denne Tro/oc vdi
 dette Vandelige forbund/ da
 hassue wi **G V D** met oss oc
 hans hellige Engle. Der næst
 ere wi ocsaa sammen bundne
 met Guds haand i Ecteskab/
 saa at oss bør all vor liffs tid
 at bliffue tilsammen. Derfor
 er det oss raadeligt/ at wi al-
 uerlige betencke huad Gud
 vdkressuer aff oss/ oc det bond
 som wi ere sammen bundne

Nij met.

ns skyld /
 oc Salig
 dig loffue
 euighed /
 hassue giort
 on / skulle de
 huad som
 eedt er / oc
 fter denne
 Brud.
 iste / huad
 hassue loff-
 oss aluer
 rst ere wi
 fiende en
 Fader

met. Sticke wi oss der effter
 ræt / da hassue wi Gud met
 oss / men giøre wi anderledis
 (huilcket Gud forbiude) da
 maa wi foruente Guds heffn.
 Jeg vil met Guds hielp staa
 dig faare som en ærlig Hof-
 bonde / oc holde dig det / ieg
 hassuer loffuet. Hass du act
 paa beggis vort gaffn / Jeg
 vil met Gud oc ære forsørge
 oss vor nøttørffstighed : Be-
 finder du noget vdi min om-
 gengelse / som er dig whideligt /
 da paamind mig hemelige /
 Jeg vil rætte mig selff / saa
 at du met Guds hielp skalt
 befinde mig at hassue dig / li-
 ge som

ge som mit eget Legeme. Kommer oss modgang paa/da vil le wi tacke Gud/ oc lade icke modgang foruende vore Hierter fra huer andre. Verdslig vellyst er forgengelig/høffuisshed oc kyskhed er Gud behagelig/ Der saare ville wi det beste vduelge / och begere at Gud vil alting vende sig til ære/ etc.

Her fand nu en frommer Brud suare til/ met saa ord/ oc sige vti dene mening: Min allerkieriste/ met Guds hielp da vil ieg lade mig finde/baa:de mod Gud Gudfryctig / mod eder vnderdannig/ met

N iij   kier

lighed/ oc mod andre hoffuist
 oc ærlig/ saa at i met Guds
 hielp ingen skyld skulle saa til
 mig. Men forseer ieg mig aff
 skrobelighed eller vanuittig-
 hed/ da beder ieg eder min al-
 lerkieriste Mand lille/ at i vil-
 le oc hemelige vnderuise mig/
 ieg vil mig gierne rætte effter
 eders vilie.

Her kunde ieg oc aff Tho-
 bia Bog / raade Brud oc
 Brudgomme / at de lode de
 tre første nætter gaa hen vdi
 Bøn til Gud/ oc der effter be-
 uise huer andre Ecteskabs vel-
 uillighed. Men em Brud-
 gommen vilde det raade / da
 befrye

befrycter ieg at hand skulde
 faa det suar / som en vnger
 Måd fick aff sin Brud: Min
 allerfieriste (sagde hand til
 Bruden) den hellige Mand
 Thobias giffuer Guds børn
 dette raad / at de som ere sam-
 men foiede vdi Ecteskab / skul-
 le intet andet tage sig faare /
 vdi de tre første nætter / end
 giøre Bøn til Gud: Huad
 heder (suarede Bruden) den
 hellige Mand? Brudgom-
 men sagde: hand heder Tho-
 bias. Ja sagde hun / hand
 haaffuer giffuit Raad / som
 hand haaffuer Raaffn. Hand
 maa vel hede Thobe. Saa
 N iij   mente

178.

mente den gode Brud / at det
skulle vere thobeligt om hun
skulde saa lenge miste fassn-
tag. Der faare tør ieg intet
raade her vdi / at vore Tom-
fruer skulle ick falde mig oc-
saa Thobe.

Den siette Artickel.

En siette Arti-
ckel ieg faaregaff /
er om hvorlunde
Mand oc Quinde kunde leff-
ue rolige oc samdirectige sam-
men /

men/ met lyst oc glæde til de-
 ris døde dag. Denne Lær-
 dom er saare fornøden/huile-
 ken som er baade snar at lære
 oc læt at holde/om mand haff
 uer det rætte fundamente vdi
 hiertet / som er Kolighed oc
 Samdrectighed / met sin e-
 gen Samuittighed.

De staar denne Kolighed
 oc Samdrectighed vdi tuen-
 de ting/som er en ræt Tro til
 Gud/oc en wforfalsket Gud-
 fryctighed.

Uf denne Tro oc Guds fryct
 kommer en ræt wforfalsket
 Kierlighed/huor met Mands

N v oc

200.

oc Quindis hierter vdi Ecteskab bindis tilsammen. Denne Kierlighed maa lignis ved en podequist / som tagis aff it Træ oc indpodis vdi it andet / bindis tilhobe met det Træ som hand er inpodet vdi / men faar hand icke dug aff Himmelen da foruisner hand / oc hand plat forgaar / oc giffuer slæt ingen fruct aff sig.

Saa at Ecteskabs Kierlighed (som kommer aff Troen oc Guds fryet) skal indpodis vdi Mands oc Quindis hierter / hun skal bindis der hart til / hun skal offuerstene fis met Himmelsk dug / huor
aff

aff hun baade voxer oc bliff-
uer fructsommelig.

Denne Podequist/det er
kierlighed / skal indplantis i
begge deris Hierter / det er
Hosstruis oc Hosbondis/ met
en ræt Forstand om denne
Buds ordning som er Ecte-
skab/ at de vide at Gud haff-
uer den ordineret / oc haffuer
dem sammen fœiet/oc er hans
vilie / at de skulle haffue en
ræt kyst oc hellig Kierlighed
til huer andre. Naar Mand
oc Quinde som fryete Gud/
dette ret acte / da besatte de
aluerlige denne kierlighed til
huer andre / for Buds vilie
oc be-

oc befalning skyld / diſligeste
oc for deris eget gaffn skyld.

Naar denne Kierlighed er
ſaa indpodet i deris Hierter /
da ſkal hun feſtis paa alle
ſider met allehaande dydelig-
hed oc fromhed. Saa er dy-
delighed oc fromhed lige ſom
en Lim / huor met denne Ecte
kierlighed bindis vdi Gud-
ſryctige Menniskers hierter:
Saa kommer denne Umpe
aff en ſkøn affkomme / ſom er
Guds ſryct / plantis vdi tuen-
de Gudſryctige Hierter / oc fe-
ſtis paa alle ſider met dyde-
lighed oc fromhed.

Det er icke nock / at denne
dyreba

dyrebare pode er saa indpo-
 det oc fests paa alle sider/ men
 hun skal oc saa stedse oc dagli-
 ge dags offuerdyggis met
 Himmelske dug / paa det hun
 ick skal foruisne vdi fremti-
 den/ men daglige voxer oc kand
 bliffue io større oc større.
 Denne Himmelske dug er den
 helliglands Naade / huil-
 ken som nederfalder aff Him-
 melen vdi deris Hierter / som
 daglige aff Troen oc en god
 samuittighed paakalde Gud
 ved vor kiere **HERR** Jesum
 Christum / oc tacke hannem
 for sine daglige velgierninger
 mod sig.

Dieff

Dieffuelen staar altid eff-
 ter at hand kand denne Pode
 oprycke aff Ectefolcks Hier-
 ter / paa det hand kand ind-
 pode igien sine forgiftige po-
 der / oc der met saa dem i sin
 snare. Gordi naar kierlighed
 bliffuer kaald vdi Mennis-
 kens hierter / da ha ffuer Dieff-
 uelen fri tilgang / oc kand læt-
 telige oprycke den pode / det
 er Kierlighed / oc der indset-
 te igien Had / huer aff w-
 enighed kommer / aff wenig-
 hed vrede / aff Brede skends
 ord / aff skends ord bitterhed
 vdi deris Hierte / at de ick
 andet tencke / end at ville gier-
 ne

ne vere langt fra huer andre/
 saa giffuis der Aarsage til
 Hoer oc anden wrenhed/som
 Dieffuelen hassuer stundet
 effter/ Men dnggis den tier-
 lighed met den helligAands
 Naade / ved daglig Paakal-
 delse oc Tacksigelse/ da opten-
 dis hun io mere oc mere/ saa
 at Dieffuelen flyer der fra /
 oc kand intet vdrætte. Ja li-
 geruis som en Spysflue ick
 springer vdi den gryde som er
 hed / men flyer der fra / saa
 flyer oc Dieffuelen fra de hier-
 ter som daglige brende/ved en
 Christelig Bon oc tacksigel-
 se / Fordi Dieffuelen hand
 kaldis

kaldis vdi den hellige Scrifft
 en Flue Herre / det er en stor
 Flue / paa det wi skulle vide
 at hand icke kand mere bekom
 me hos Gudfryctige Menni
 ske / hues hierter som brende
 daglige / oc ere siuendis hede
 met Bøn oc Paakaldelse / end
 en Spysflue kand bekomme
 hos en hed siuendis Bryde.
 Derfor er det storlige fornø
 den at Ectefolck aldrig for
 glemme at bede / paa det deris
 Ecteskabs kierlighed icke skal
 forfoles / oc met tiden plat
 forsuunde.

Oc kunde Ectefolck effter
 dene mening giøre deris dag
 lige Bøn.

D HERRER Him-
 melste Fader / som er all
 god Kierligheds fælde.
 Jeg beder dig at du icke
 lader den Kierlighed /
 som du haffuer indgiff-
 uit mig til min Husbond-
 de (Høstru) forkølis
 vdi mig / men lad han-
 nem daglige vore oc for-
 meris / formedelst din
 helliglands Naade /
 paa det wi baade kunde
 fredsommelige oc venli-
 ge leff-

hellige Schrift
 det er en for
 vi skulle vde
 d mere bekom
 etige Memm
 som brende
 iuendis hede
 afaldelse / end
 id bekomme
 ndis Gryde.
 orlige forno
 aldrig for
 aa det deris
 hed icke skal
 tiden plat
 folck effter
 deris dag

ge leffue dig til Loff / off
 selff til Trøst / oc andre
 til it gaat Exempel. **D**
HERRe foruden din
 Naade er det alt forlo-
 rit met mig / giør du
 mig biftand oc fuldfom
 din gierning vdi mig /
 som du haffuer naade-
 lige begynt / at ieg dig
 loffue oc prise fand eui-
 ge / for denne din store
 velgierning.

Naar denne Pøde / som er
 en

en erte Kierlighed / saa daglig
 ge offuerdyggis met den Him
 melste dug / som er den hellig
 Nlands naade / ved en dag
 lig Bøn oc Tacksigelse / da giff
 uer hun offuermaadig / lystig
 oc sød Fruet aff sig / som er
 baade Gud oc hans hellige
 Engle met alle Guds Børn
 velbehagelig. Denne fruct er
 atskillig / som slaer sig først
 om Mand oc Quinde selff /
 oc siden recker vdi i det gant
 ste Hus / oc der offuer lader
 sig see vden Husit / oc kommer
 andre Menniske til gode.

Til Manden oc Quin
 den selff kommer denne fruct
 D ij (huil

(huilcken der om spender dem
 lige som en denlig Vinrancke)
 som er enighed / veluillighed /
 endrectighed / flittighed / om-
 sorge / metlidelse / offuerberelse /
 Foruden huilcken fruct som
 kōmer aff den gode kierlighed /
 Ecteskab kand icke bliffue be-
 standigt. Ja dette er altsam-
 men at begrunde her aff / at
 Manden er Quindens lem /
 oc quinden er Mandens lem /
 Ja baade it Menniske. Thi
 lige som lemmerne i it Men-
 niske bindis sammen ved Na-
 turen / henge sammen ved se-
 ner / quegis met blod / hielpis
 aff huer andre / beuaris met
 huer

huer andris omsorge/forligis
ved metlidelse oc offuerbærel-
se / saa gaar det oc til met
Mand oc Quinde i Ecteskab.

Thi Mand oc Quinde
enis eller bliffue til it Menni-
ske ved Kierlighed / de henge
sammen met Veluillighed /
quegis met Endretighed/hiel-
pis aff huer andre/ beuaris
met huer andris omsorge /
forligis met Metlidelse oc off-
uerbærelse. Ja lige som wi see
vdi Menniskens lemmer/saa
bør det at vere met Ectesolck/
den ene Lem acter for sit gode
alt det gode den anden Lem
haffuer / oc acter for sit onde

D iij

alt

alt det onde den anden Lem
 haffuer. Naar den ene Lem
 lider nogen modgang/da sør
 ger den anden. Naar den ene
 Lem er glad/saa er oc den an
 den glad / Hoffuedet haffuer
 omhu for alle de andre Lem
 mer/ saa bør oc en Mand at
 haffue omhu for sin Høstru/
 Haanden sætter sig imellem
 naar nogen slar til de andre
 Lemmer/ saa bør oc Høsbøn
 den at sætte sig vdi fare for
 sin Høstru / oc affuerge hen
 dis skade. Komer det sig stun
 dem/ at den ene Lem wforua
 rendis gjør den anden ska
 de/ da begerer hun ick strax
 heffu

heffn offuer den / som skaden
 giort haffuer / men lader sig
 hielpe igen aff den som skaden
 giort haffuer / paa det de baa-
 de kunde bliffue ved mact.
 Kort at sige / de Ectefolck som
 haffue en ret Kierlighed til
 huer andre / skicke sig aldelis
 effter Menniskens Lemmer /
 som haffue det aleniste aff de-
 ris Nature / at de ville hielpe
 beskytte oc beskerme huer an-
 dre / Ja offuerbære met huer
 andre / paa det de alle kunde
 bliffue ved mact.

Mar denne Pode bær saa-
 dan Fruct hos Hosbonde
 D i i j . oc

214.

oc Høstru / spreder hun sig
videre vd. Først vdi det gant-
ste Hus met all tuct oc Kier-
lighed. Siden lader hun sig
see vden Husit met gode Ex-
empel / Fromhed / Ketsfærdig-
hed / Kierlighed / Barmhjer-
tighed / saa at alle mand fun-
de bæere Bidnesbyrd om det
hus at Gud boer der inde / oc
Dieffuelé haffuer ingen plaz
hos dem som saa leffue.

Endog det som nu sagd
er / kunde vere nock til Lær-
dom / huorlunde Mand oc
Quinde kunde leffue rolige oc
samdirectige til sammen / met
lyst oc glæde i deris liffs tid /
da

da vil ieg alligeuel besynder-
 lig Vnderuisning giffue Ecte-
 solek faare. Først huorlunde
 Manden skal sticke sig mod
 Høstruen. Siden huorlunde
 Quinden skal sticke sig mod
 Manden / huilket kommer
 dog aff en grund / som er en
 ret Ecte Kierlighed imellem
 Mand oc Quinde.

To Storcke som leffue ec-
 te tilhobe / ere baade om at
 bygge deris rede / men Quin-
 den hun føder oc mader sine
 vngne / oc Manden fluer vd oc
 forsørger baade Quinden oc
 Vngerne deris nødtørfft oc
 føde. Saa haaffue oc Høsbøn-

D v de oc

de oc Høstru somt aff deris
bestilling tilsammen / oc somt
haffuer huer for sig.

Mandens største flid bør at
vere (effter det fundament
som nu lagd er / som er en sta-
dig Kierlighed oc samdirectig-
hed imellem sig oc sin Høstru
vdi Ecteskab) at hand saa al-
ting bestiller / at hans Høstru
rættelige først oplæris / om
huad hende bør at vide / oc
siden selff gjør det hans vil-
for vdfressuer.

Først skal en Mand op-
lære sin Høstru huad hende
bør besynderlige at vide / som
kand

hand tiene til en fierlig oc bi-
standig omgengelse met huer
andre.

Dette skal hand lære hende
de met Ord / met fromme Ec-
tesolcks Exempel / oc met sit
eget Exempel.

Met ord skal hand vnderui-
se hende aff den hellige
Schrift / huorlunde en Quin-
de bør at leffue vdi sit Hus
met sin Mand effter Guds
vilie / sit Hus oc hiem til op-
byggelse oc forbedring. Her
til tien at frem sætte mange
Sentenber aff Salomons
ordsprock / oc aff Jesu Si-
rachs

rachs Bog/ vdi huilcke from-
me oc onde Quinder lignis
mod huer andre/ paa det hun
fand efftersølge de gode oc sty-
de onde.

De offuer alt skal hand
lære sin Høstru huad HÆR-
rens fryct er en dyrebar ting/
aff huilcken alt gaat / baade
her vdi Verden / oc siden vdi
all euighed kommer. Sprach
25. siger. HÆrens fryct
offueruinder alle ting
met Klarhed oc Herlig-
hed / huo som den haff-
uer fand ingen lignis
ved/

ved / Ja ingen er ypper-
 mere oc større end den
 som frycter Gud. HÆ-
 rens fryct (siger Salomon)
 er Liffsens fielde. Item/
 HÆrens fryct er den
 beste vern. Om dene Guds
 fryct skal en from Mand al-
 tid tale for sin Høstru / oc der
 hos bede Gud at dene Guds
 fryct kand begrundis vdi sin
 Høstrues Hierte. Hand skal
 oc holde hende til at bede dag-
 lige / læse vdi Bibelen / oc an-
 dre Gudfryctige Bøger / læ-
 de hende gaa til Kircke oc tit
 bruge

#

bruge Jesu Christi Naderis
Sacramente. Naar dette
fundament er vel lagd / da
bliffuer bygningen diss fastere
som der paa byggis.

Tre ting (siger Viis
mand Syrach i det xxv. Ca.)
givre mig glade / oc ere
offuermode deylige for
Gud oc Mēiste / Som
er endrectighed imellem
Brødre / venstas imel-
lem Naboer / oc en god
uillig Samdrectighed
mellem Mād oc quinde.
Item /

Item/ vdi det samme Capit:
 Den Mand er lycksalig
 som leffuer met en from
 forstandig Quinde / oc
 lige saa er oc den Quin-
 de lycksalig / som leffuer
 met en frommer forstan-
 dig Mand. Tuert imod
 er ingen ting slemmere,
 vøderstyggeligere saar
 Gud oc Mennifken, end
 en onder oc slem Quin-
 de. Item: All ondskab er
 lidet at regne imod en
 ond

#

ond Quindis vanartig
hed. Salomon siger: En
quinde som frycter Gud
er Loff verd. Item/ En
vuis Quinde opbygger
Huset/ men en daarlig
nederflaer Huset. Item/
En oprictig Quinde hun
beskytter Eren. Item/
Den som hassuer en
god Quinde/ hand hass
uer meget got/ oc hand
ofer vellyst aff Herrens
fielde. Oc kand en frommer
Mand

Mand tit oc offte læse det fiet
te oc tiuende Capittel hof
Jesus Syrach. Vdi huilcket
Vismand sætter imod huer
andre fröme Quinders dyder
oc onde Quinders vdyder.

Mar mand saa haßuer
lært sin Hofru aff Guds
Ord huad hende somer / saa
skal hand oc sætte hende from
me Quinders Exempel for/
som loßuis oc prisis vdi den
hellige Scrift. Som er Sa
ra/ Rebecca/ Anna/ Eusan
na/ Elisabet / Maria/ oc an
dre flere. Item hendis Foræl
dris Exempel om de ere ellers
gode. P Men

Men offuer alt gielder det
 mest hos en Quinde / om hen-
 dis egen Mand giffuer hende
 it gaat Exempel vdi det hand
 vdkreffuer aff hende / saa at
 hun kand see paa hannem all
 Gudfryctighed / tuctighed /
 oc ærlighed vdi alle maade.
 Mand siger almindelige: lige
 som Herren er saa er oc Bn-
 dersaattene. Nu er huer Hof-
 bonde en Herre / ia en Kon-
 ning vdi sit Hus. Derfor om
 häd vil at hans hustru skal ve-
 re Gudfryctig oc from / da skal
 hand lade hende see Gudfryc-
 tighed oc fromhed vdi sit leff-
 net. Huorlunde kand den lære
 sin

sin Høstru Gudfryctighed oc
fromhed / som er selff w gud-
fryctig oc wfrom. Huorlunde
kand hand lære hende kysthed
naar hand er selff wkyst?

Imellem des at Man-
den saa oplærer sin Høstru /
skal hand oc selff tage flittige
sin bestilling vare / vden Hus
oc i Hus / saa at hand kand
sig oc sin Høstru nære met
Gud oc ære.

De effterdi at Quind-
folck ere suage oc skrøbelige /
skal icke en Mand alting see
for grant til / saa lenge som
hand finder ærlighed hos sin
Høstru / somt skal hand lade
P ij lige

lige som hand intet der aff
viste / somt skal hand rætte i
tide / oc vdi enlighed / naar
de ere selffue bode tilsammen
at rætte hende i andris nær-
uerelse kōmer lidet til gaffns
Huad der icke rættis fand
met Lærdom oc ærlig paamin-
delse / det maa mand rætte
met haarde ord oc trusel. Dog
saa at hun icke fornemmer
hans Hierte at vere sig fra-
vendt. Men slag oc hug at
rætte sin Høstru met bruger
ingen vīs Mand / for den
som slaer sin Høstru / oc ræter
hende met hug / hand fand
vel beskaftet at hun gior det
eller

eller det som hand haffue vil/
 men aldrig faar hand hen-
 dis rette Hierte igien/i huor
 gaat hun loffuer hannem.
 Der er ingen vrede saa
 bitter (siger Syrach) som
 Quinde vrede. Derfaare
 skal ick en Mand vere som
 en Løffue vdi sit Hus/som al-
 tid brøler / oc er grum mod
 Høstru oc Solck / men hand
 skal vere som en milder Fader
 som alting offuerbær met det
 beste.

Mar Høstruen er fruct-
 sømelig da bør en Mand
 P iij besyns

besynderlig at tacke Gud met
 sin Høstru / oc bede hannem
 at hand vilde fuldkomme det
 hand begynt haffuer / sig til
 loff oc ære / oc skal hand haff-
 ue metlidelse met hende / at
 hand omgaaes fierlige met
 hende / taler met hende om
 Guds Benedidelse / styrcke
 hende met Lærdom oc raad /
 giøre hende bistan vdi alle
 maade / som nu er vdi Guds
 bestilling til at føde Børn /
 Gud til ære / oc sig selff oc an-
 dre til gaffu. Oc burde det
 vel Gudfryetige folk / at hol-
 de sig fra huer andris sam-
 quem oc seng / saa lenge hun
 vaare

vaare fructsommelig/ oc ind/
til hendis tid vaare effter sin
Kirkegang.

Dette maa vere fortelige
sagd om Mandens omgen-
gelse met sin Hustru/som alt-
sammen henger paa det ieg
tilforn haffuer sagd om den
podequist/ som skal aff Guds
fryet indplantis i Ectesolcks
Hierter/ met en ret forstand
oc dom om Guds ordning:
skal festis met alle haande dy-
der oc fromhed: skal dyggis
met Guds Naade/ ved Bøn
oc Paakaldelse: oc bære atskil-
lig fruct baade vdi Husit oc
vden Husit. Nu vil ieg vn-

P iiii derui

deruise aff det samme funda-
ment / huorlunde en from
Quinde skal sticke sig mod sin
Mand oc vdi sit Hus.

Først skal en Gud-
fryctig Quinde vide / at
hun er effter Guds Lov oc
Naturlig skal vndergiffuen
sin Mand / hand er hendis
Hoffuit / hun er vnder hans
mact / der saare bør hende at
vere sin Mand lydig vdi alle
ting / saa fremt som hand biu-
der hende intet mod Gud /
Tuctighed oc Erlighed. Men
biuder hand noget her imod /
da skal hun vide at hun er
Guds

Guds Lov / naturlig Tuct/
 oc ærlighed mere plictig at ve-
 re lydig/end sin Mand.

Men paa det en Quinde
 diss bedre kand sig betencke/
 oc beuise sin Mand tilbørlig
 Lydactighed / skal hun først
 oc offuer alt ickte acte huor rig
 huor skøn / huor vns / eller
 huor fattig / huor slem oc w-
 forstandig hand er / men det
 te ene at hand er hendis Hof-
 bonde / sig tilføiet aff Gud /
 huilcken hun bør at vere vn-
 derdannig / for Gud haffuer
 det saa bødet / for Naturlig
 Lov det vdiressuer / oc for
 hun haffuer der til forplictet
 sig.

P v Der

Der næst paa det en Quinde
 de kand diſſ bedre vere ſin
 Mand lydig / ſkal hun ſtrax
 de ere ſammen komme / haſſ
 ue grand act paa hans ſeder
 lader oc lempe / huad hannem
 vel beſalder / oc huad anderle
 diſ / om hand er vredactig /
 haſtig / heffingerig / nagaar /
 ſaa at hun effter diſſe vilkor
 holder ſig / oc ſaa altingeſt vel
 beſtiller met ord / gierning oc
 omgengelse / at hun kand vere
 ſin Mand lydig met Gud oc
 ære.

Vdi ord ſkal en Quinde
 vere ſparſom / oc ſkal icke altid
 tale / beſynderlige naar det er
 bedre

bedre at tie end tale/ Som en
 viis Mand siger: Enten tie
 eller tal noget / som er bedre
 end at tie. Naar en Quinde
 skal tale/ vere sig simpel for
 vden mange ord/ oc ingen v/
 bequem eller vlystig snack sø/
 re faar sin Mand/ men al/
 lereniste som kand bære vidne
 om hendis fromme oc hierte/
 lige kjerlighed mod hannem.
 Skal hun vndertiden raade
 sin Mand noget/ da skal hun
 dette der hos sætte/ om han/
 nem saa tyckis/ oc for ingen/
 deel skal hun den myndighed
 tage sig til/ at hendis raad skal
 gelde mere end hendis mands.
 Men

Men forgriber Manden sig
da skal hun hielppe sagen til
gode det beste hun kand.

Nabal vilde icke høre sin
Høstruis Abigaels raad/der
David haffde begeret nogen
værquegelse aff hannem/der
hand flyde for Saul. Oc der
faare vilde oc David heffnt
sin harm paa den gerige daa-
re. Men der Abigael bleff det
var / da gaff hun sig imod
David/oc stillede hānem met
ord oc skenc tilfreds. Huor
for Gud oc lōnte hende. Thi
Nabal hendis Mand døde
strax der effter/oc David tog
hende til Høstru igen/oc bleff
megit

meget actet som tilforn vaar
ringe. Ja det er det meste at
hendis fromhed end paa den-
ue dag prisis oc sættis andre
Quinder til Exempel.

Vdi sin gierning skal en
høffuist Quinde saa betencke
sig. Hosbonde oc Høstru de
ere Herrer vdi Huset/dog saa
at Hosbonden er offuer Hø-
struen / oc hassuer at biude
offuer hende. Der saare skal
først en Quinde giøre skilff-
misse imellem den bestilling
oc gierning som hendis mand
ene tilhører / oc den gierning
som hende ene bør at giøre/
oc huad dennem baade ens
vedkom

vedkommer. Met den bestil-
 ling som hendis Husbonde ene
 tilhører / skal hun intet haffue
 at skotte / vden saa viit at
 Husbonden raader met hen-
 de / oc biuder hende noget paa
 sine vegne at bestille.

Vdi sin egen Sags bestil-
 ling / som hun haffuer aff sin
 Mand's befalning / skal hun
 sticke sig effter hans vilie oc
 befalning / huad hand fører
 vdi Huset / det skal hun vare
 oc geme til begge deris gaffn.
 Huad som hører i Hus / ve-
 re sig til smycke eller til andet
 gaffn / skal hun acte sin Hus-
 bondis sind / huad hannem
 fand

kand besalde best/oc vide den-
ne Regel at holde sig effter /
at hendis Mandis vilie er
den Liff regel/huor effter hun
bør at holde sig.

Vdi omgengelse met sin
Mand bør en Quinde at ve-
re blufærdig/beleffuen/lystig/
renlig / ædru / oc smycke sig
effter sin Mandis vilie / at
hun kand vere hannem beha-
gelig/ Hun skal kōme ihu der
hun fōrdis vdi sin Mandis
Hus/at hun tecte sit Hoffuit
til it tegen at hun vilde vere
vnder sin Mandis lydelse/icke
ville lade sig skue aff andre/
eller smycke sig/at andre kand
hende

hende wtuctelige faa lyst til.
 Det er nock (siger en Viis
 Mand) om Drotningen
 er sin egen Kønig smuck
 nock. De naar tiden begiff
 uer sig saa/ at hendis Mand
 biuder Bester/ da skal hun la
 de fiende at hun acter sin
 Mand ene/ oc icke slaer øyne
 op paa huer som indbiudis/
 som en galen Ko.

Konning Tigranes bod
 den denlige Konning Syrum
 til gest/ oc der Bestebudet var
 endt/ da sagde Konning Ti
 granes til sin Høstru: Haff
 uer du seet en smuckere Mand

end

end denne Konning Cyrus
 som vaar vor Best? Hun sua
 rede: Jeg saa hannem intet/
 Jeg vaar hos eder baade si-
 dendis i det gantske Beste/
 bud/men ieg saa ingen vden
 dig. Endog mand fand sig
 dette at vere for meget groff/
 da giorde hun meget tucteli-
 gere/ end de som satte deris
 øyen paa huer mand/oc giff-
 ue deris vblue Hierte til-
 kiende.

MEN fordi at Dieffuelen
 staar Ectesolek meget eff-
 ter oc de kunde komme i mod-
 gang / at en Quindis Hof-
 D. bonde

bonde enten maa røme Landet / eller Fængslis / eller bliffuer siug / at hand maa ligge paa sin sote seng. Her bør en Quinde besynderlige at komme sit løffte ihu / oc betencke huad Ecteskabs baand oc tierlighed vdkressuer / oc der effter aldelis sticke sig / oc holde det Løffte hun gjorde der hun gaff sig i Mands vold / oc at være hans Lem oc Kiød.

Bliffuer en Mand foriaget (vndertaget werlig sag) da bør en Quinde at giffue sig effter sin Mand / icke anseendis rigdom / venner / slect / icke heller huad fare hun fād
i kom

i komme vdi nogen maade /
 men aleniste søge sit Kiød / det
 er sin Mand / at hun fand
 hannem troste oc husuale vdi
 sin modgang. Cornelia den
 ypperlige Romeris Pompei
 Magni Høstru / der hendis
 Mand vaar foriaget fra land
 oc Rige / Gods / Rigdom oc
 Venner / gaff hun sig effter
 hannem / oc kom til hannem
 paa det sidste / oc der hun saa
 hannem / da falt hun neder
 paa Jorden oc daanede. Men
 Pompeius hendis Mand
 løffte hende op / oc talede til
 hende vdi denne mening. **D**
 Cornelia / o Høstru som er
D ij mig

242.

mig kiere end alle andre
ting/ieg forundrer mig/at du
saa est neder slagen met Lyn-
kens første stød/du som est kō-
men aff saa ypperlig Slect /
Nu lader du din kierlighed see
mod mig / Det vaar icke vn-
der vert at du elskede mig/der
ieg vaar en Første offuer det
Komske Solck/ der ieg regere-
de de Komske raad / der ieg
haffde mange Konger och
Kongeriger vnder mig/Men
at du elsker mig nu/som offuer
vunden er oc foriaget fra den
store ære ieg haffde/oc er kom-
men til foract oc wselhed /
det er vnder / derfor bør alle
dig at rose oc prise. Drot

Drotning Elizabeth / den
 fromme Keyseris Caroli 5.
 fromme Syster / der hendis
 Hofbunde Christiernus den
 andē rømde Riget (som vaar
 forført aff den lede gram Si-
 bret / som vaar en Froidkone
 aff Holland) vilde icke bliffue
 igien met sine Børn / endog
 Danmarcks raad bøde hen-
 de til / at hun maatte met sine
 Børn nyde Kongeriget oc
 det regere som Danmarcks
 Drotning. Men hun fulde
 sin Mand effter / til atskillige
 steder / met stor sorrig oc gien-
 uordighed. Thi denne from-
 me Førfinde betenckte ræt oc
 D iij Chri

†

244.

Christelige huad hun haffde
de loffuet sin Mand / oc der
for vilde icke vndfalde han-
nem vdi modgang / den som
hun haffde annammet vdi
Metgang.

Mitridates den veldige
Konning aff Ponto bleff for-
iaget aff sit Kongerige / oc
maatte reyse igiennem atskil-
lige Land / paa det hand skul-
de icke komme i sine Fienders
hender / Huad gjorde her
hans Høstru Hipsinatea ?
Hun drog sig vdi mande flæ-
der / oc søgte sin Mand her oc
der lang tid / ind til hun fant
hannem / hun mente sig da at
haffue /

haffue/rige/velde oc ære nock/
 naar hun kom til sin Hosbon-
 de: Hun mente / ieg haffuer
 hafft metgang oc glæde met
 min Hosbonde/ieg vil oc vere
 delactig met hannem i hans
 Modgang. Mand finder
 vel mange Quinder som vel
 ere delactige met deris Mend
 naar det gaar dem vel/ men
 vdi modgang giffuer en from
 Hostru sit Hierte mod sin
 Mand tilkiende.

MAnge haffue oc befriet de-
 ris Mend vnderlige aff
 Fængsel/oc met deris eget liffs
 fare haffue hiulpet demnem.

¶ iiii

¶ En

En Gressuinde vdi Hispani
en (der Kongen haffde sæt
hendis Mand vdi Fængsel /
oc vilde lade rætte hannem)
gaff sig til Kongen oc begere
de / at hun maatte komme vdi
Fængselet oc tale noget met
sin Mand. Kongen loed det
skee / oc hun kom ind vdi Fæng
sel til sin Mand / oc vaar ene
hos hannem / oc der bad hun
sin Mand lenge / at hand vil
de tage hendis Klæder / oc
hun vilde tage hans Klæder
paa igien / oc lade sig finde i
Fængselet / men hand vndkom
me vdi hendis Klæder / som
oefaa skede. Anden dagen bleff
befundet /

befundet / at Gressuinden sad
 vdi Fengelet vdi sin Mand
 Klæder / oc hand vaar vnd-
 kommen. Der Kongen det
 hørde forundrede hand paa
 den Quindis snilde raad / oc
 paa den tierlighed hun haff-
 de til sin Husbonde / at hun
 vilde heller dø / end hendis
 Husbonde skulde komme no-
 get at skade / oc der saare gaff
 hand dem bode løss / oc lod
 dem saa bliffue tilsammen /
 ynstendis at Gud vilde giff-
 ue hannem oc hans Sønner
 saadanne Høstruer.

Mand læs om mange
 fromme Førstelige Quinder /
 D v som

som haffue selff tient deris
 Mend vdi deris sote Seng /
 haffue selff fluet deris Seng /
 selff redt deris Mad / oc selff
 den frembaaret / oc icke vil
 de lade nogen anden tiene
 dem vdi deris sote Seng.

Der scriffuis om den
 Konning aff Hybernien ved
 naffn Robertus / som gaff sig
 i strid mod de Syrier / oc der
 bleff stungen it dybt Saar i
 armen / met it suerd som vaar
 stroget met forgiffit / oc bleff
 ført hiem til sin Dronning /
 Der nu alle Læger mistrøste
 om hans Liff / vden mand kun
 de faa nogen som vilde vd di
 den

den forgiftige raade met sin
 mund aff Saarit/ Da vaar
 samme Konning saa from at
 hand ick vilde nogen aff sine
 Vndersaatte at skulle forgiff-
 uis met den forgift for hans
 skyld/ oc der met beridde sig til
 dode. Men der hans Drot-
 ning saa at der vaar intet at
 foruente andet end Døden /
 vden samme forgiftige raade
 bleffue vddiet / da søgte hun
 tid oc lempe / huorlunde hun
 kunde det giøre som ingen vil-
 de giøre. Der nu Lægerne oc
 andre Tienere vaare vdgaa-
 ne/ oc hun bleff ene inde hoss
 hannem/ saa kom hand vdi
 en

250.

en stor søffu/der hun det acte/
de/ gick hun bag ved Sengen
faste Klæderne aff armen/oc
lagde sig til at di Saarit/oc
huad hun fick vdi Munden /
det vdsprutte hun strax/ indtil
at Saaret bleff rent/ oc der
met fride hun sin Husbondis
Liff. O huad ere der mange
som ick end ville røre deris
Husbondis saar/ siden at sue
den forgiftige raade vdi sin
Mund met Liffs fare/oc der
met fri sin Husbunde. Korte/
lige at sige / en from ærlig
Quinde hun lader sig finde
ens/ baade vdi Metgang oc
Nodgang/ Rigdom oc fattig
dom/

dom/i Karsthed oc Siugdom/
 anseendis Guds vilie oc den
 Ero oc loffue som hun haff-
 uer giort sin Mand / oc der
 for acter all hans modgang
 lige som den vederforis hen-
 de selff. Mand kunde vel
 mange flere Exempler samle
 sammen/ om fromme Quin-
 ders gode hierter oc mäge vel-
 gierninger mod deris Mend/
 men dette maa vere nock sagd
 paa denne tid. Nu staar igen
 huad Husbonde oc Høstru
 begge bør at bestille til lige/
 som er at optucte deris Børn
 om Gud haffuer benedidet
 dem met Liffsens fruct: Her
 bør

252.

bør dem viselige oc grandgibelige at acte / huor saare at Gud haffuer benedidet dem met Børn / paa det de kunde diss bedre vide huorlunde dem bør at opdrage oc optucte demnem.

EX der trende Sager huor for at Gud giffuer Mand oc Quinde Børn i Ecteskab.

Den første oc den nypperste er Guds æris formering.

Den anden er den Christne Kirckis forbedring.

Den Tredie er Menniskelig Naturis beuaring.

Om

S Men den første siger
 Gud hos den Prophet
 Ezechiel. I føde Mig Børn
 det er / i føde ickē Børn at i
 maa dem bruge som i ville /
 men de høre Mig til / oc i
 Forældre ere Mit redskaff /
 huor met ieg affler mig børn.

Dette besluttis vnder den
 endelige sag / huor saare Gud
 hassuer alting skabt / som er
 til sin Ære. Derfor ere de
 Gud wtro / som ickē betencke
 denne sag / huor saare Gud
 vnder dem Liffsens fruct. Fø-
 de nu Forældre Børn Gud
 til ære / at de skulle vere hans /

da

da ere oc Forældre plichtige at
 opfode dem til Guds Ære.
 Der saare siger Paulus: op-
 tucter eders Børn vdi HEr-
 rens fryet oc paamindelse.

Huorlunde fand dette ske?
 David i den nittende Psal-
 me offuer hundrit/ suarer til
 dette Spørssmaal/ der hand
 saa siger: Huorlunde skal
 en vng gaa sin vey w-
 straffelige? Naar hand
 holder sig (o HÆRre)
 effter dine Ord. Her giff-
 uer David tilkiende huorlun-
 de vngdommen skal optuctis/
 som er at holde hannem effter
 Guds

Guds Ord oc befalning. For
den skyld bør Forældre met
største flid / at lære deris børn
at frygte Gud / oc andre dyg-
der som kunde vere til gaffnis /
vdi huad befalning de tilkom-
me / vere sig vdi Geistlig eller
Verdslig bestilling : Ja de
skulle lære dem vdi disse fire
maader / som er met Ord /
paamindelse / Exempel oc riis.

MEt ord / at de lade dennem
lære det første de begynde
at tale / at hassue Jesu Naffn
i munden / oc bøie deris knæ
naar de høre Jesu Naffn / der
næst deris Fader vor / der
K effter

‡

256.

effter de X. Budord / oc naar
de opuore til større forstand
at lære denlige Ordsprock aff
Scrifften / baade om Dnder
oc wdnder / oc der hos huad
løn dnd følger / oc huad straff
Wdnd offuerkommer / oc dag-
lige dags morgen oc afften
lære dennem at bede for den
Christne Kircke / for Guds
Ords fremgang / for Kongen
oc Regentere / for deris For-
ældre. Huilcke Forældre dette
forsøme / de ere icke Gud tro-
men forhuerffue Guds heffn
offuer sig.

S Kulle Forældre oc lære de-
ris Børn met paamindel-

se /

se/ paa det at det som de haff-
 ue lært/ skal icke strax forgaa
 igien/ saa at huad Sentenß
 Børnene lære/ at Forældrene
 kressue dennem aff Børnene
 igien. Fordi diss tidere mand
 hører det som gaat er/ diss sa-
 stere bliffuer det ved/ besyn-
 derlige met Bngdommen /
 som er ickon som it bløt vor-
 der mand kand indtrycke
 huad hand vil.

Her hielper det meget/ om
 Forældrene ere selff Gudfrye-
 tige/ oc lade dem see vdi deris
 Exempel / huad de ville at
 Børnene skulle giøre. Der
 faare er det gaat at Forældre

X ij   bede

258.

bede Narle oc silde vdi deris
Børns nærucelse / som gier
ne ville (heldst men de ere end
nu vng) giøre huad de see
deris Forældre giøre / Oc eff
terdi Paulus vil at wi skulle
loffue GGD met Aandelige
Psalmer / bør oc Forældre at
oplære deris Børn til at siun
ge Aandelige Psalmer / paa
det de met lyst lære kunde / det
som de ick ellers kunde be
komme met stor wmage. Den
ne øffuelse i Psalmer at siun
ge / hæffuer visselige stor fruct
met sig / oc betager mange
Tancker / som Vngdommen
kand indfalde.

Men

MEn om Børnene ville icke
 lade sig regere met Ord/
 paamindelse/deris Forældris
 gode Exempel / da skal mand
 icke spare Riset / thi den som
 sparer Riset hand elsker icke
 BARNET. Dette er den viise
 Salomonis raad/som icke er
 at forsmaa. Mange findis
 som icke ville straffe deris børn
 met Riis / oc ville icke heller
 tilstede at nogen anden skal
 det giøre.

Jeg kiende en merckelig
 from oc Gudfryctig Mand/
 som haffde ickon en Søn /
 hannem haffde hand saa kier
 at hand aldrig maatte met
 Riij Riis

Riis straffis / huileket Gud
 fortrød / oc kaldede det samme
 Barn fra hānem til stor sor-
 ge. Der faare gjorde de spar-
 taner meget viseligere / der de
 vaare vnderuiste aff deris
 Loumand Lygurgo. Naar
 noget Barn kom hiem fra sin
 Læremestere til sine Forældre
 oc beklagede at det vaar sla-
 get met riis aff sin Læreme-
 stere / da regnis det Forældre-
 ne til en stor spot / om de icke
 strax toge Barnet frem / oc
 gaffue det dobbelt saa mange
 hug / som det haffde faaet til-
 forn aff sin Læremestere / oc
 vaar ingen tingest dem saa
 suar

suar / som at lade deris Børn
 vere foruden tuet oc tilbørlig
 reffselse. Oc sandelige de ere
 meget grumme imod deris
 Børn / som ick straffe dem
 for deris wtuet / thi der met
 lære de dem at giøre ont / oc
 ere mere skyldige saar Gud
 end Børnene ere.

Der vaar en tid to Nor-
 dere som hassde giort wsigneli-
 ge meget ont / saa at mand
 saare forundrede / at tu Men-
 niske kunde saa meget ont
 hassue vdrettet. Der den vii-
 se Plato hørde det / da suckede
 hand oc sagde : O huad de
 hassde bleffuet viise nyttelige /

R iiii

for

forstandige Mend / til at vdrætte meget gaat / om de haffde verit vel optuctede aff deris Barndom. Fordi diss bedre Naturen oc arten er vdi Børn / diss værre bliffue de om de icke ræt optuctis oc oplæris. En fructbar Uger om hand forsømmis / da giffuer hand bregne oc Klinte oc andet vfrud / indtil hand bliffuer plat fordersffuet.

De Athener i Græcaland haffde for en vüs / huert Uar paa en viss tid pleiede de at sette deris Børn til Konster at lære / huer som hand vaar skickit til aff sin natur. De paa
det

det de diſſ bedre kunde vide
 huad tilbøielſe huer haſſde
 aff Naturen / da pleiede de
 paa ſamme Mars tid at beſtil
 le it ſpectackel / huor vdi der
 beriddis alle Embeds verck /
 ickon til Borne ſpil ſom vaar
 aff huert Embede : Der det
 te vaar ſaa beridt / da lode de
 deris Børn komme der hen /
 oc gaſſue act paa huad huer
 haſſde meſt lyst til / oc der eff
 ter ſtickede Forældrene ſig / oc
 ſætte huer til at lære den konſt
 ſom hand ſiuntis at haſſue
 beſt tilbøielighed til.

Vaare der vel megit me
 re at tale om Borne tuct /
 X v som

som gode Forældre ere Gud
piltige / men ieg vil her met
ladet vere sagd paa dene tid /
oc noget tale om Kaarssit som
pleier gierne at følge Ecteskab.

Kaarssit som offuer kom
mer Ectefolck kand hassue
at skillige sager / endog at in
tet kand ske / vden Guds gode
oc viise tilladelse. Saa vil
ieg icke tale her om Kaarssit
vdi almindelighed / men aller
eniste om det slags Kaarss /
som tit vederfaris vdi Ecte
skab / som er vdi disse maader.

1. Stundem dør Børn i
Moders Liff / eller strax effter
før end de bliffue døbte.

Vnder

2. Vndertiden seer mand sørgelige Vnder paa nyfødde Børn.

3. Stundem døer Børn/ naar de ere komne til vext / oc Forældrene kunde haffue trøst aff dem.

4. Stundem findis Børn at vere vlydige / oc foris aff den ene vdyd i den anden.

5. Vndertiden sørgis der for at de kunde icke affle Børn sammen.

6. Stundem døer enten Hofbonden fra Høstruen / eller Høstruen fra Manden.

7. Stundem kommer dem
offuer

offuerfalds / skade paa som
 fand stee vdi mange maade.

8. Stundem findis Manden
 wtro mod Quinden/eller
 Quinden mod Manden.

9. Stundem er den ene den
 anden wlidelig met omgen-
 gelse/dog vden ære spilde.

At mand vnder saadanne
 Kaarss fand bliffue bestandig
 hører stor konst til/som er ale-
 ne at bekomme i Guds rige
 ApotECK / som er den hellige
 Scrifft / huilcket Dauid be-
 kiender der hand siger: Haff-
 de ick dit Ord trøstet mig da
 haffde ieg bleffuet borte vdi
 min

min angist. De skal dette ve-
 re som en almindelig Recept
 som Job faare giffuer. Som
 det befald H Erren saa er det
 skeet. Der næst skal mand vi-
 de/at Gud vil at wi skulle be-
 skue tuende ting vnder Kaar-
 sit/som er Guds Doms Ket-
 færdighed. Dommen er at
 hād straffer Synden: Barm-
 hertighed er/at hand met
 straffen bereder vey til Naa-
 den / fordi hand icke straffer
 at hand vil forderffue / men
 at hand vil forbedre. Effter
 at dette fundament er lagd/
 ville wi ossuerueye huert sty-
 ke som ieg faaregaff/det ene
 effter det andet. Om

Om Børn dø vdi Mo-
ders Liff / eller strax effter /
før end de bliffue døbte.

Dette er it saare
stort stød / som offuer-
modes klemmer Ectefolckis
hierte / huilcke som det hender.
De haaffuer Passuedømet ickelægt dette bittre saar / mē hel-
ler giort det meget større / for
denne sag skyld / at de sagde
saadanne Børn / som døer
enten vdi Moders liff / eller
siden før end de bliffue døbte /
at vere vden Christi Kircke /
oc derfor at vere fordømde.
O huad de haanlige foracte-
de Guds

de Guds store Naade och
Barmhiertighed. Men før
end ieg skamfuter den wogude-
lige mening / vil ieg kortelige
antegne huad der rorde Pa-
pister / til at sætte denne Lær-
dom frem.

Der vaare mange / strax
effter at Euangelium bleff
forkyndet iblant Hedningene /
oc Christelige forsamlinger
bleffue paa atskillige steder /
som anammede vel Euangeli-
um / men de forhalede Daabē
i lang tid / somme indtil deris
døds tid / oc kude dog neppelige
bliffue døbte i deris sote seng /
thi de hassde denne mening /
Eff

#

#

270.

Effterdi Daaben er giffuen
til Syndernis forladelse / at
de da paa deris sidste tid fun-
de døbis / oc der met bliffue
alle deris Synder quit. Huad
vildfarelse der vaar vdi den-
ne mening er lættelige at for-
staa / fordi Daaben ick aff-
slætter synden / men er Guds
vidnesbyrd / at Synden aff-
tois met Christi Blod / oc at
Mennisket som døbis igien-
fødis met den helligÅand.
Men paa det mand ick saa
skulde forhale Daaben til ny-
derste tid / formanede Prester-
ne Solckit / Oc der formaning
kunde intet hielpe / da lagde
de

de denne mening der hos / at
 huor som ick bleffue døbt hād
 bleffue Euindelige fordømt/
 huor met de saa forskaffet at
 ingen der effter vilde forhale
 Daaben / men lode sig strax
 dōbe / desligeste oc deris smaa
 Børn.

Oc paa det de vilde vdi
 Pauedømet siunis at haffue
 noget at staa paa / brugte de
 tuende sententzer aff den hel-
 lige Scrift. Den ene staar
 Johan: 3. huor Christus saa
 siger : Vden nogen bliffuer i
 gien født met Vand oc den
 hellig Vand / Kand hand ick
 indgaa i Himmerigis Rige.

S Den

Den anden staar Ephes: 2.
 Vi ere alle aff Natu-
 ren Vredens Børn.

#

Men disse Sentenker haaffue
 de misbruget / thi den første
 taler om de Folck sø ere komne
 til alder oc forstād / som kunde
 anamme Ordet oc tro / eller
 oc forskyde Ordet oc ick tro.

Den anden Sentenß giør
 skilsmisse / imellem det som wi
 haaffue aff vor egen natur / oc
 det wi haaffue aff Guds naa-
 de. Alle ere wi aff vor egen
 Natur vredens Børn / men
 aff Naade ere alle Børn som
 aff Christne ere fødde / oc alle
 gamle

gamle som tro paa Gud / eff-
 ter som Euangelium vdkress-
 uer / Guds elskelige Børn.
 Dette vilde Gud haaffue be-
 seglet i det gamle Testamente
 met Omstærelsen / oc vdi det
 ny Testamente met Daaben /
 saa at baade Omstærelsen oc
 Daaben vaare vidnisbyrd oc
 oc besegling / paa den Naade
 mand haaffde allerede henne :
 Thi Daaben er indsat vdi
 Omstærelsens sted / oc beseg-
 ler den samme Naade / som
 Omstærelsen beseglede. Dette
 vaar aleniste skilssmisse / at
 Omstærelsen vaar en atuar-
 sel / at Christus skulde fødis

S ij

oc

oc taalle Død/men Daaben
 er it Vidniſſbyrd at Christus
 er fød̄t/oc haſſuer taald Død
 for Syndens ſkyld/ ellers be-
 ſeglede Omſkærelſen den ſam-
 me Naade/ ſom Daaben be-
 ſegler paa denne dag.

Der faare lige ſom ſmaa
 Børn vdi det gamle Teſta-
 mente/der døde enten i Mo-
 ders Liſſ/eller før ottende da-
 gen eſſter deris Fødsel/ det er
 før end de bleſſue omſkaarne/
 vaare delactige vdi den pact
 Gud haſſde giort mellem ſig
 oc Abraham/ oc hans Sæd
 euindelige / oc aff den pactis
 krafft bleſſue Arffuinge til
 Himme

Himmerigs rige/ Saa ere oc
 Christne Menniskers børn
 som enten døer vdi Moders
 Liff / eller strax der effter før
 end de bliffue døbte / vnder
 den samme pact som Gud
 gjorde imellem sig oc Abra-
 ham/oc hans Sæd euindeli-
 ge / oc aff den pactis krafft
 bliffue salige. Men paa det
 at dette diss bedre kand for-
 staaes/vil ieg først foregiffue
 den pact som Gud gjorde met
 Abraham/oc huorlunde Gud
 stadfeste den Pact met it vdi-
 uortis Naadetegen: Der næst
 vil ieg beuise met Scrifften
 at Christne ere Abrahams
 S iij ræt:

rætte Sæd / saa at den pact
som er giort imellem Gud oc
Abrahams Sæd / hører oss
til / der hos huorlunde Gud
besegler oss same Pact met sit
Naadetege / som er Daaben.

Guds pact met Abrahams
Børn er denne / som screff-
uit er vdi den første Mosi
Bogs xvij. Capit: Jeg vil
(siger GUD til Abraham)
sætte min Pact imellem
mig oc dig / oc imellem
din Sæd effter dig / hos
deris effterkommere / oc
det skal være en Euig
pact /

pact / saa at ieg vil vere
din Gud oc din Sæds
Gud effter dig.

Vdi disse Ord ere tre bes
synderlige Puncter at acte.
Den første / huo denne Pact
gielder paa. Den anden / at
det er en euig Pact / oc recker
til alle Abrahams affkomme.
Den tredie / huor vdi denne
Pact staar.

Pacten er giort imellem
Gud oc Abraham oc hans
Sæd / derfor ere nu Christi
ne Abrahams Sæd / da hø
rer hun dem til / som ieg strax
beuise vil.

S iij Den

Denne Pact er Euig /
 saa at hun fand icke opholde /
 men bliffuer Euindelige ved
 mact / lige som Gud er altid
 sand oc wforuandelig.

Denne Pact staar her i
 at Gud vil vere deris Gud /
 det er / at de euige skulle leffue
 oc aldrig dø saa at de skulle
 bliffue borte / men opstaa igen
 paa den yderste dag. Fordi
 Gud er icke (siger Christus)
 de Dødis Gud / men deris
 som leffue. Saa gielder den
 ne pact om euig Naade hos
 Gud / oc euig Liff oc Salig
 hed at bekōme / allereniste aff
 Guds naadelige Løffte oc
 Pact. Saa

Saa vaar icke **G** **V** **D** til
freds at giøre denne Pact
met **D**rd/men hand vilde der
hos legge sit Naade tegen /
som skulde vere en Besegling /
paa den Pact som indgaaen
vaar/imellem **G**ud oc **A**bra-
ham oc hans **S**æd / **D**e paa
det de skulle icke beholde det
vduortis tegen/det er **D**mskæ-
relsen/oc glemme huad det be-
tyer / gaff hand samme sit
Naade tegen **M**assu/ aff den
pact som giort vaar/oc kal-
dede derfor **D**mskærelsen sin
Pact / icke at hun er **G**uds
pact i sig selff / men fordi hun
bær vidnisbyrd om **G**uds
S v pact

pact oc besegler den. Derfor
 faller oc Paulus Omstærel-
 sen it Indsegel/huor met Gud
 besegler/at den som troer (som
 Abraham gjorde) er retfær-
 dig/er i Guds yndest oc naa-
 de/ oc er arffuing til det euige
 Rige ved Jesum Christum.

Saa see wi her klarlige
 at Pacten gaar faare/ oc be-
 seglingen kômer effter/Beseg-
 lingen giôr icko Naaden/men
 hun ickon besegler Naaden oc
 stadfester hende. Saa bleffue
 icko de Jødiske børn salige aff
 Omstærelsens krafft / men
 Omstærelsen beuiste ickon at
 de vaare tilforn aff Guds
 Foriettel-

Foriættelsis krafft vdi Guds
Naade/oc vaare arffuinge til
Himmerige for Christi skyld/
som den tid skulde komme.

Kunde wi nu beuise at
Christine de ere Abrahams
Sæd/da er der met oc beuijst
at de ere delactige vdi Guds
Naade/ i deris Moders liff/
oc ere Guds elskelige Børn /
for end de døbis / oc døbis
allereniste for den sag skyld/
at Daaben skal besegle den
Naade pact/som de ere delac-
tige vdi/saa at om de icke end
bekomme den Besegling/ da
er Gud alligeuel sandru/ oc
aldrig vil gaa fra sin Pact.

Huor

Hvorlunde beuifer du da at
Christne ere Abrahæ sæd?
Paulus lærer oss det/vdi det
niende Capittel til Romerne/
huor hand gjør skilsmisse mel-
lem tuende slags Børn som
Abraham hæffde/som er mel-
lem Kiødsens børn/ oc For-
iættelsens Børn.

Kiødsens Børn ere de
som ere legemlige afflede aff
Abrahams sæd/ oc aff hans
affkomme/som Isaac/ Ismael
Jacob/ Esau/ etc.

Foriættelsens Børn ere al-
le de som tro Guds Foriæ-
telse/ lige som Abraham gjør-
de. Nu effterdi da Christne
tro

tro Guds Forietning (som
 Abraham trode) ere de i sand
 hed Abrahams Aandelige
 Børn/saa at Guds pact hø
 rer dem til. Der saare siger
 Paulus met klare ord til Ga
 laterne i det tredie Capittel.
 Abraham trode Gud/ oc det
 bleff hannem regnet til Ret
 færdighed. Vider der saare at
 saa mange som tro / de ere
 Abrahæ Børn. Der saare de
 som tro velsignis oc saa/ lige
 som Abraham der trode.
 Huad følger her effter? Ere
 Christne Abrahæ Børn/ da
 ere deris børn delactige i den
 pact/ som er skeet mellem Gud
 oc

oc Abraham oc hans Børn/
saa at Christnis Børn i de/
ris Moders Liff/ endog de ere
aff Naturen vredens Børn/
ere aff Pactens oc Foriettel/
sens krafft Naadens Børn:
Ja for denne skyld allereniste
lade wi vore Børn døbe/ at
Daaben skal vere dem en be/
segling aff Gud/ paa den Naa/
de de tilforn ere vdi / thi lige
som Omstærelsen icke gaff
Naaden/ men beseglede Naa/
den/ Saa icke heller giffuer
Daaben Naaden/ men beseg/
ler Naaden met Guds Naa/
dis vduortis Tegen. Denne
Guds Naade/ er saa stor at
om

om den ene aff Forældrene
 vaare en Hedning/oc den an-
 den vaare en Christen / at
 Barnet som fødte aff dem er
 helligt aff denne Guds pac-
 tis krafft/ som Paulus lærer
 1. Cor: viij. Ja denne Naade
 er end saa stor/at deris børn
 som kallis Christne/endog de-
 ris gierninger ere meget an-
 derledis/ere alligeuel vdi den-
 ne Forietning / oc delactige
 vdi denne Guds Naade.

Her vdaß kunde wi klar-
 lige kiende oc forstaa / at de
 Børn som dø vdi Moders
 Liff / eller oc siden før end de
 bliffue døbte (saa fremt som
 deris

#

deris Forældre ere (Christne)
 skulle icke regnis blant Hed-
 ninge / som er Tyrckers eller
 vantro Jøders børn / men ere
 Naadens Børn oc arffuinge
 til Himmerigis Rige.

Saa haaffue wi her den ret-
 te Recept aff Guds Apo-
 teck / det er aff den hellige
 Scrifft / som er krafftig nock
 til at heele de sorgesfulde Hier-
 ter / hues Børn som ere hen-
 døde / vere sig enten vdi Mo-
 ders lifff / eller siden foruden
 Daaben / saa at de ere icke
 bleffne borte / men saa vel ere
 vdi Guds Naade / yndist oc
 ven-

venscaff/ oc ere arffuinge til
 Himmerigis rige som de døb-
 te ere. Thi Gud er saa san-
 dru och saa fast vdi sit Løffte
 hand haffuer loffuet alene
 met Ord / som hand er naar
 hand haffuer beseglet / det
 hand loffuet haffuer. Fordi
 Forseglingen skeer ickon for
 Menniskens skyld/ at de diff
 vissere kunde vere paa Guds
 Løffte/ som dog vdi sig self
 er wrnggeligt.

It fromt Menniske huad
 det loffuer det holder det vel/
 men den der løfftet skeer/hand
 bliffuer vissere / naar hand
 faar besegling paa det han-
 nem

288.

nem loffuet er. Fordi it Men-
niske kand dø eller faa it an-
det find / Gud døer aldrig/
oc ick heller kand trine fra
sit løffte / thi hand er den eui-
ge Sandhed.

Der næst skulle Forældre
som faa miste deris Børn
wdøbte / lade sig suigte vn-
der Guds wiise forsiun /
som ick vilde at Børnene
skulde her lenger vere / men
hand vilde haffue dem
til sig vdi Himme-
rigs glæde.

Naar

Naar Mand seer sørge-
lige vndertegen paa ny
fødde Børn.

Dette er et gruelt
Kaarsff som meget try-
cker bedrøffuede Forældris
Hierter. Oc der er ingen an-
dre raad mod saadant kaarsff
end at betencke det at være
Guds gierning / huor met
Gud vil paamine icke For-
aldrene aleniste / men oc alle
andre. Thi saadan vnder er
Guds Bredis tegen / oc en
atuarfel om Guds heffn oc
straff / om mand icke staar aff
Synden oc gior aluerlig Pe-
nitenke. **Eij Sør**

Før end den Krig imel-
lem Danmark oc Suerige
begynte/ hørde mand it barn
græde vdi Moders Liff sex
uger før end det bleff født her
vdi Kiøbenhaffn/ som vaar
meget vnderligt. Her om sag-
de huer sin mening. Somme
mente at det vaar for Foræl-
drenis synd skyld/ som vaare
dog fromme oc Gudfructige/
Men der ieg det hørde/ sagde
ieg: Det Barn skal enten fø-
dis til stor sorg og graad i
Verden / eller det bemercker
Menig mands graad oc sor-
rig. Der dette Barn nu født
vaar oc bleff døbt/ døde det eff
ter

ter det haffde leffdt vdi xxiiij.
 timer / oc lod aldrig aff at
 græde / Huor aff mand kunde
 betencke / at den graad skede
 ick for Barnens skyld / men
 for det gantske Rigis skyld /
 som G. V. D vilde straffe met
 den Feide.

Andre Vnder oc meen
 som findis vndertiden paa
 Børn / ere lige saa Guds vre
 dis tegen / oc paamine de baa
 de Forældrene och Menige
 mand om tuende ting / som er
 Guds Dom / oc Guds Naade.
 Om Guds Dom paa
 mindis Menniskene met saa
 dan selsom Spødsel / at de skul

E iij

le be

le betencke Synden aff Guds
vredis tegen/saa at om de icke
omvende sig/haffue at for-
uente Guds heffn oc straff.
Om Guds Naade paamin-
dis wi saa at Gud vil spare
off/ om wi ellers indfalde til
hans Naadis stoel / det er til
vor kiere Frelsermand Jesum
Christum / oc der hos tacke
hannem for sin Faderlige at-
uarset.

Der faare skulle Foræl-
drene her lade sig finde lydi-
ge i dette Kaarss/ bede Gud
at hand vil saadanne Børn
tage snarlige aff Verden / oc
der met formilde deris store
sorrig.

sorrig. Om dette slags Kaars
 vil ieg icke videre scriffue /
 Thi det høris sielden (G. V. D
 vere loffuit) her vdi Dan-
 marck. G. V. D vnde oss saa
 at leffue / at wi huercken see
 saadane Guds vredis tegen
 eller andre. Huor saare ieg
 icke hassuer opregnet atskilli-
 ge Exempel / som ieg veed om
 vnderlige Børnesødsel / som
 ere mange oc atskillige / vil
 ieg lade huer betencke
 som kand.

S iij Om

Om Børn dø naar de
ere komne til vext / oc For-
ældre kunde haffue gaat
aff dennem.

Al Forældre ere me-
get bedrøffuede / naar de-
ris Børn / som ere komne til
vext / oc kunde vere Forældre-
ne til trøst / hen dø / er natur-
ligt / oc er ingen saa sterck at
håd en her maa saa gaat som
bucke vnder dette Kaarff.
Huad stor sorg Jacob fick
aff den tiende at hand hørde
sin Søn Joseph at vere død /
giffuer Scrifften tilkiende /
saa at hand vaar bedrøffuit
saa

saa gaat som til Døde. En-
 dog denne sørge er stor / da
 vil den hellige Paulus / at
 Christne skulle icke sørge for
 deris Børn / som Hedninge-
 ne giøre / som ingen Tro haff-
 ue. Oc ere disse Pauli Ord.
 Bekymrer eder icke for de som
 hensoffue / som andre Solck
 giøre / som haffue icke Haab.
 Fordi tro wi at Jesus vaar
 død oc er opstaaen / saa skul-
 le wi oc tro at Gud skal frem-
 følge met hannem / dennem
 som ere hensoffuede vdi han-
 nem. Saa vil sanctus Pau-
 lus / at det Haab som wi haff-
 ue om Opstandelsen aff døde
 To skal

#

296.

skal læge den sørge / som wi
haffue naturlige for vore
Børn eller Venner som dø
fra oss. Mod den Trøst wi
kunde foruente oss aff vore
Børn om de haffde leffuet /
skulle wi sætte Guds Trøst /
som er oss mere end tusinde
fromme Børn kunde være.
Ja wi skulle her oc betencke
Guds viise raad her vdi / som
hen tager Børnene / baade
paa det at Forældrene skulle
icke saa sætte Trøst til deris
Børn / at de glemme Gud /
oc at Børnene skulle icke bliff
ue onde / oc bedrøffue Foræl
drene paa deris Alderdom.

Saa

Saa skulle Forældre følge
 Jobs Exempel effter/ vdi den-
 ne sag/ oc sige met Hierte oc
 mund: **H**Erren gaff/ **H**Er-
 ren tog/ **H**Errens Naaffn ve-
 re loffuit euindelige.

Om Børn findis at ve-
 re vlydige oc forforis aff en
 Bønd vdi en anden.

DETTE er it stort
 Kaarff vdi Ecteskab /
 oc er saa meget større om For-
 ældre hassue ickē met flid op-
 draget Børnene aff Barn-
 dom/ der mand kunde regere
 dem met Lærdom oc Riis.
 Men

Men haffue Forældrene intet
forsømmet / da haffue de en
god Samuittighed at trøste
sig met. De skulle de vide den
ne Regel / At alt det Gud la-
der skee / det skeer at wi skulle
frycte hannem. Salomon i
Predickeren Cap: 8. siger /
At om en Syndere gjør end
hundrede gange ont / da kom-
mer det dem til gode som fryc-
te Gud / oc frycte for Her-
rens Ansigt. Gud siger hos
Mosen vdi den femte Bogs
første oc tiuende Capit. Om
nogen (siger hand) haffuer
en selfsuillig oc vlydig Søn /
som ick vil lyde sin Faders
oc

‡

oc Moders røst/ oc naar de
 reffse hannem/ vil hand ick
 dog vere dem lydig/ Da skal
 hans Fader oc Moder gribe
 hannem/ oc lede hannem for
 de Eldste vdi Staden/ oc til
 Porten vdi samme Stad/ oc
 sige til de Eldste i Staden.
 Denne vor Søn er selfuil-
 lig oc vlydig / oc vil ick lyde
 vor røst/ oc er en Slemmere
 oc Dranckere/ Saa skal den
 Menige mand i Staden ste-
 ne hānem ihiel/ Och saa skalt
 du skille det onde fra dig / at
 all Israel maa det høre oc
 frycte sig. Denne Guds losv
 vaare hun ick ræt/ da haaffde
 Gud

Gud aldrig giffuet hende sit eget vdkarne Solck. Derfor ere icke de Forældre at straffe som saadane vlydige oc gienstridige Børn giøre arffueløse/paa det de icke skulle bekomme redskab til at fremme deres vdyd met.

Kort at sige / den sørge som Forældre hassue aff vanartige Børn / fand icke oprøfvis met rod / men hun fand formildis vdi tuende maade. Først met en god Samvittighed / naar Forældrene vide imellem Gud oc sig / at de intet hassue forsømt / som hørde til en ærlig / Christelig op-
tuctelse

tuctelse / oc icke heller gaffue
 dem noget effter wstraffet / i
 deris Barne tid. Der næst
 at de betencke (som ieg sagde
 aff Salomonis mening) at
 Gud tilsteder dette / at For-
 ældre skulle diss ydermere fryc-
 te Gud / bede Gud for deris
 Børn / oc siden lade skee huad
 Guds gode vilie er.

Men hassue icke Forældre,
 ne vel optuctet deris Børn
 vdi Guds fryct / høyt dem
 der de vaare endnu smaa / da
 ere de mere skyldige saar Gud
 end Børnene / oc all Børne-
 nis skyld henger dem saa vel
 paa som Børnene / indtil de
 forligis

†

forligis met **BVD** / ved en
 sand Penitentz. Der scriffuis
 om en yng Person / som bleff
 befundet met Tiueri / oc skul-
 de derfor hengis / Der hand
 nu vdleddis til rættersteden /
 da saa hand sin Moder føl-
 ge sig grædende / oc kaldede at
 hende / oc lod som hand vilde
 hemelige tale met hende / Der
 hun saa kom til hannem / oc
 holt sig nær hannem / at hun
 kunde høre hannem huiſke /
 da bed hand Næsen aff hen-
 de / oc sagde: Moder haſſde
 i straffet mig met Riis / der
 ieg bedreff de smaa tiueri vdi
 min Barndom / da haſſde ic
 fe

#

ke nu Bødelen straffet mig
 met Xeb. Saa vaar denne
 Moders løn tilbørlig. Der-
 for er det raadeligt/ at rætte
 Quisten men hand er vng /
 paa det hand ick skal bliffue
 kraaget / naar hand voxer
 frem. Huad luct der kommer
 først vdi it nyt Kar/den bliff-
 uer gierne beholden.

Om Hofbonde oc Hø-
 stru affle ick Børn
 sammen.

Mange tage sig her
 stor forge aff/ at de ick
 affle Børn tilhobe/ oc besyn-
 derlige

derlige de som ere rige/oc kun-
de lade deris Børn meget eff-
ter. Huad er her for raad?
Her skal mand icke søge wtil
børilige middel / met Traal-
dom eller andet som forbødet
er / men giøre effter Guds
Børns exempel / Abraham
biede lang tid før end Sara
bleff fructsommelig / saa gior-
de oc Isaac før end Rebecca
fick Børn. Item Helcana
før end Hanna bleff fructsom-
melig met Samuel. Dissige-
ste Zacharias før end Elisa-
bet bleff fructsommelig. Men
huad gjorde de diss imellem?
De bade Gud inderlige om
Liffens

Liffens fruct / besynderlige
for den skyld / at det vaar blu-
somt i det gamle Testamen-
te / at vere wfructsommelig.

Saa er dette det første oc be-
ste raad / at mand i saadan
sorge for Børn / beder Gud
inderlige om Liffens fruct /
om det kand vere hannem be-
hageligt / oc det som sødis /
kand komme Gud til ære / oc
sine Forældre til glæde.

Om Ectefolck icke bliffue
her vdi bønhyrde / da skulle de
giffue sig vnder Guds vilie /
oc vere til freds / oc icke videre
friste Gud. De som dette icke
ville gjøre / men fortørnis at

Vij Gud

Gud lader dem leffue vden
 Liffens fruct / kunde vel be-
 komme aff Gud / at de kunde
 affle Børn / men de komme
 dem lidet til fromme. Derfor
 vilde ieg giffue dette raad / at
 de effter denne mening bede.

‡ O Himmelfte Fader
 som haffuer oss sammen
 føiet vdi Ecteskab / du
 veedst huad dit hellige
 Naffn kand komme til
 ære / du veedst huad oss
 dine Creatur er best.
 Kand det komme dit
 Naffn

307
Naaffn til ære oc oss til.
gode/ da bede wi at du
hører vor Bøn/ oc vnder
oss Liffsens fruct : Men
er din vilie anderledis/
da see din vilie/ wi ville
gierne giffue oss vnder
din Faderlige Naade oc
Barmhiertighed.

Skulle ocsaa fromme Ec-
tesolek vdi saadan deris be-
gering ligne mellem sig/ huad
gaffn oc huad skade der fand
komme aff Børn. Somme
saa Børn til liden glæde /
B iij Som

Somme faa Børn til wsi-
 gelig sorg. En wiser Hedning
 siger: Alt haffue Børn er at
 smage sød galde. De som den
 haffue smagt bestaa / at der
 ere sex hundrede dropper gal-
 de mod en droppe Honning.
 Smager mand derfor icke
 det søde / saa smager mand
 icke heller det sure. Saar
 mand icke glæde aff sine børn
 da faar mand icke heller sørge
 Det er it skonskt ordsprock om
 dem som haffue icke Børn:
 Seer du icke din Daatter
 komme vdi gyldene Karm / da
 seer du hende icke heller kom-
 me hiem met broden Arm.
 Saa

Saa er det intet at angre
 paa Guds gode gaffuer. At
 faa Børn er Guds gode gaff
 ue / at icke faa Børn / er oc
 Guds gode gaffue. Du ment
 dig at vere wlycksalig / for du
 fant icke faa Børn / men den
 ne wlycksalighed fand være
 dig til stor Lycksalighed. En
 Philosophus vaar atspurt
 om hand haaffde Børn / hand
 suarede: *Meo infortunio sum fæ-*
lix, aff min wlycke er ieg lyck-
 salig. Der saare vil ieg saa
 raade: Saar du Børn tacke
 GUD. Saar du icke Børn
 tacke oc Gud / oc prise hans
 vilie oc raad.

V i i i j

Ja

Ja siger du / Jeg haſſde
vel megen lyst aff Børn / nu
leſſuer ieg foruden den lyst.
Kunde vel ſke / at du finge lyst
aff dem / kunde det oc vel an-
derledis begiffue ſig. Men
vilt du haſſue lyst / da giſſuer
ieg dette raad / at du acter me-
re en god Hoſbonde end man-
ge Sønner / oc mere en god
Hoſtru end mange Døtter.
Den fromme Quinde Han-
na gaſſ ſig meget for hun
vaar wfructſommelig / ſaa
at hendis Hoſbonde Helcana
der offuer bleſſ ocsaa bedrøff-
uet / Men der hun bleſſ i ſaa-
dan beſymring varactig / ſag-
de hen-

de hendis Mand til hende.
 Hanna/ er ieg dig icke bedre
 end thi Sønner? Her lærer
 den fromme Mand Helcana
 huad Høsbonde oc Høstru
 skulle haffue mest lyst aff/ som
 er en tierlig omgengelse. Som
 en Brest Poete siger: Intet
 Guld/ intet velde/ ingen Rig-
 dom er saa lystig / som en be-
 lessuen omgengelse mellem en
 retfærdig Mand oc en Gud-
 fryctig Quinde/ som acter sin
 Mand oc ærer hannem.

Ieg (siger du) haffuer
 Gods oc Eiendom / det kom-
 mer effter min død/ vdi frem-
 mede Mends hender / och
 V v k and

fand ske vdi deris som ville
 mig lidet gaat / oc mit Fæder-
 ne vaaben nederleggis / som
 hassuer lenge verit vdi maect
 oc ære. At du hassuer Gods
 oc Eyendom / det hassuer du
 vden tuil aff Gud : Hassuer
 du det aff Gud / da lad han-
 nem raade / huo det fand til-
 komme / vere sig ven eller w-
 uen / Tacke Gud at hand dig
 det vnt hassuer / oc du der aff
 hassuer hassit lyst oc glæde /
 Sørge intet for huad der
 fand komme effter din død /
 Gud hand regerer vel alting
 sig til ære / giff ickon dig vn-
 der hans vise forsiun.

Ment

Meent du at dit Fæderne
 Baaben bliffuer nederlagt /
 da bestille din ting saa / at dit
 Naffu kand findis effter din
 død / vdi en lofflig hukommel-
 se / oc vdi Liffsens bog / oc fli-
 det saa / at du gjør dig arff-
 uinge / aff dennem som kun-
 de indtage dig vdi Himme-
 rigs rige / som Christus raa-
 der off. Guds børn som lø-
 be nøgne oc hungrige / holt
 dem for dine Børn / lad dem
 husualis met Guds gaffuer /
 som hand gaffuer dig tiltroet.
 De Arffuinge skulle vere dig
 bedre / end tusinde som haff-
 ue selff Gud oc nock. Du
 gaffuer

haffuer Slect / som haffuer oc
 hielp behoff / du haffuer Guds
 Kircke / som recker sine hender
 til dig / oc begerer hielp oc
 trost / aff dig som er Guds
Oeconomus oc Husholdere.

Tenck ocsaa her Dieffuel
 sens list / oc Riøds oc Blods
 anfectning. Singe du nu børn
 effter din begering / da torde
 Dieffuelen oc Riød oc Blod
 føre dig vdi det / dig ilde skul
 de betale paa det sidste. Thi
 mange søge Guds til deris
 Børn / oc bliffue selff arme
 der offuer / ick legemlige men
 Aandelige. De faa en Gyl
 den vdi pungen / oc miste den
 hellig

hellig Land aff Hiertet/ De
 faa Skow oc Marc i Ber-
 den/ oc lycke sig vde aff Him-
 merige. Fordi neppelige kom-
 mer stor Rigdom vden stor
 vræt / som it gamlet Ord-
 sprock lyder: *Omnis diues aut
 iniquus aut iniqui heres.* Huer
 den som riger er / enten er
 hand wretsfærdig/ eller hand
 er en wretsfærdigs Arffuing.
 Dette Ordsprock er tit san-
 den / endog at mange kunde
 bliffue rige aff Guds besyn-
 derlige Benedidelse oc gaat
 forraad / men de (kand stee)
 ere saa saa som huide Kra-
 ger.

Her

Her hos er oc at betencke/
 at de børn som saaledis bliff-
 ue rige / de bliffue de aller-
 armeste / icke paa Gods / men
 paa dydelighed oc fromhed.
 Det du hassuer samlet met
 ræt oc vræt sætte dine Børn
 paa Horer oc skøger / oc man-
 ge en stor part der aff fortæ-
 re vnder Læger oc Barsters
 haand / Saa at det som du
 est ilde atkommen / det skal op-
 rødis i dine Børns krop. Ex-
 empel hassue wi saar syen /
 om mand ellers vil lade den-
 nem op oc see sig om. Saa
 sørge icke for børn / bed Gud
 om Børn met vilkaar / om de
 kunde

funde komme til Guds ære/
 oc dig til gode / men om det
 anderledis er forseet aff Gud/
 tacke hannem for sin Fader-
 lige forsiun. Thi hassde du
 end hundrede Børn/da fun-
 de du icke dog vere viss paa/
 om nogen aff dem skulde arff-
 ue dig.

Naar enten Husbonden
 dør fra Høstruen / eller
 Høstruen fra Manden.

HEr er it besynderligt
 Kaarss / om Husbonde
 oc Høstru ellers hassue leff-
 uit vel tilsammen. Men hass-
 ue de

315.

ue de ickē leffuet vel tilsam-
men/da sørger hatten oc kaa-
ben / men Hiertet er gladt.
Men ieg vil her aleniste tale
om dem som erlige Christelige
oc endrectige hassue leffuit
deris liff tilsamen/ huor der
kand ickē andet vere end stor
bitter Sorge/som ingen kand
vide / vden den det forsøgt
hassuer / men en Christen
Mand eller en Christen quin-
de som mister sin methielp /
skal trøste sig met disse trøste
stycker som effter følge.

I.

Først er her Guds vilie
at ansee/thi ingen døer/vden
Guds

Guds viise raad oc vilie / vdi
 huad middel der kand brugis
 til. Derfor skal en Mand /
 som hassuer mist sin Høstru :
 Eller en Quinde som hassuer
 mist sin Mand saa tencke :
 Christus hassuer lært mig at
 bede i Sader vor : Bliffue
 din vilie. Nu er dette Guds
 gode och viise vilie / at min
 Mand eller min Høstru er
 død fra mig / vil ieg det icke nu
 saa hassue / da er ieg imod
 mig selff som daglige beder /
 Bliffue din vilie paa Jorden
 som hand er vdi Himmelen.
 Guds Creatur ere da ræt
 X besticke

bestickede / naar deris vilie er
ligesformet met Guds vilie.

Det er Guds vilie at du est
stundem siug / oc stundem
karsk / oc at du dør naar
hand vil. Effter denne Guds
vilie skalt du høre din vilie /
om du icke vilt fortørne Gud.

Ja dette er vor Ketsfærdighed
i denne Verden / at vor blind
de vildfarende oc vrange vilie
rættis effter Guds vilie / som
effter den viseste rættesnor. Ja
Guds Son selff siger : D
Fader icke min men din
vilie skee. Item: Seg sø
ger icke min vilie / men

Faderens /

Faderens / som haffuer
 vdsent mig. Der faare
 skalt du det gierne ville som
 Gud vil. En spurge falder
 icke paa Jorden vden Guds
 vilie / meget mindre falder den
 vden Guds vilie som Chri-
 stus haffuer met sit Blod i-
 gienlost. Effterdi nu det er
 Guds vilie / at din Mand er
 dod eller din Hustru / ver til
 freds / oc sætte dig icke imod
 Guds vilie.

II.

Her skalt du oc acte huad
 Retfærdighed vdkressuer. Ret-
 færdighed vdkressuer at det
 X ij som

som dig er antuordet i troer
 haand/at du det slipper naar
 den kressuer som det tilhører/
 huad er nu alt det wi haffue
 andet end betroet Gods/som
 hører Gud ene til. Huad
 haffuer du (siger Paulus)
 som du icke haffuer an-
 nammet? Siel/ Legeme /
 Ære/ Rigdom/ Sundhed /
 Velde/ Børn/ Høstru/ Sy-
 stre/ Brødre/ Venner/ere alle
 Guds gode gaffuer som hand
 vnder oss saa lenge hand vil/
 oc der for fand met rætte igen
 tage dennem/ naar hand vil.
 Hand gaff dig Høsbonde /
 den

den haffuer hand taget fra
 dig igien. Hand gaff dig Ho-
 stru / den vilde hand icke at
 skulle vere din lenger / hand
 bant eder sammen met Ecte-
 skabs baand / hand haffuer
 nu lost baandet igien. Job
 miste siu Sonner oc tre Dot-
 ter / som it Hus falt neder
 paa oc slog ihiel / Der kom ild
 ned aff Himmelen / oc opbren-
 de hannem siu tusinde Saar /
 oc Siender taage hannem
 fem hundrede par Oxen / oc
 fem hundrede Usen bort / Sa
 andre Siende toge fra han-
 nem try tusinde Cameler / oc
 sloge hans tienerne ihiel. Huad

X iij gior

ordet i troer
 t slipper naac
 det tilhorer
 det vi haffue
 et Guds / som
 til. Huad
 ger Paulus
 haffuer an-
 el / Legeme /
 Sundhed /
 stru / Sy-
 ner / ere alle
 som hand
 hand vil-
 rette igen
 hand vil-
 osbonde /
 den

324.

giorde Job her til: HERREN
(sagde hand) gaff/ oc HER
ren bort tog/ loffuet ve-
re HERRENS Naamn.

Effterdi nu at Guds Retfær-
dighed er icke at straffe vdaß
hans Creature/ saa bør in-
gen at fortørnis/ naar Gud
hand retfærdelige tager det
hand naadelige giffuet haff-
uer/ icke til eyendom men til
brug/ saa lenge som hannem
vel befalder.

III.

Det er saa skicket aff Gud
oc icke andet kand vorde / at
lige som huert Menniske er
en tid

en tid fødte til Verden / saa
skal det en tid dø fra Verden
igen / huad heller mand leff
uer lenge eller stacket / Saa at
ingen fand vndgaa Døden /
i huor hellig hand vere fand.
Abraham / Isaac / Jacob /
Dauid maatte alt dø: Abra
ham maatte alt miste sin frø
me Høstru / saa maatte oc
Jacob / Den fromme Judit
maatte miste sin Mand / saa
maatte oc Anna Prophetissa.
Saa er her intet andet at
foruente end at skilsmissen vil
to komme / naar Gud vil saa
haffue det. Derfor siger Da
uid: **Huo er det Menni**

X iij

ste

ste som leffuer oc icke skal
 see Døden. Intet (pleie wi
 at sige) er vissere end Døden/
 oc intet er wuissere end Død-
 sens time. Huilcken time Gud
 derfor vilde at skulde vere alle
 Menniske wuiss/ paa det de
 altid saa skulle leffue/ at de ic-
 ke frycte Døden/ naar hand
 kommer. Vor HERRE Je-
 sus Christus haßuer met sin
 Død saa dræbt vor Død/ at
 hand fand oss intet skade/ saa
 fremt som wi findis at være
 Christi lemmer. Der saare/
 naar en Mand mister sin
 fröme Quinde/ eller en Quin-
 de mi-

de mister sin fromme Mand/
 da betencke sig/ at alle Men-
 niske ere her i Verden met dis-
 se vilkaar/ at de skulle her fra
 naar den almectigste Gud vil
 saa haaffue det.

IIII.

Skal mand oc her sætte
 imod sin sorge den nytte oc
 gaffn/ som den haaffuer bekom
 met der er hen død. Her vaar
 hand vnder atskillig fare/ vdi
 kamp met Dieffuelen oc Syn-
 den/ stundem vaar hand siug
 stundem karst/ stundem vaar
 hand i stor ære oc act / stun-
 dem vaar hand foractet oc
 forsmaaet/ saa at ingen ting

X v vaar

vaar bestandig / ingen ting
 kunde vere saa farlig / saa sør-
 gelig / saa behendig / at mand
 kunde sige sig der fri saare /
 men nu haaffuer Gud forme-
 delst Døden giort hannem
 der fri saare / hand tør huere-
 ken frycte affuind eller vrede /
 ælendighed eller Fængsel / men
 er nu fri. Siælen er hos Gud
 som gaff hende / Legemet bliff-
 uer til Jord: Men naar Gud
 lader støde vdi sin Basune /
 da skulle de her alle frem / oc
 huer vndgielde effter sine gier-
 ninger. Haaffuer du mist din
 Mand som vaar Gudfryc-
 tig / da er hand hos GUD /

oc

oc omgaaes met Guds hel-
lige Engle / vaar hand an-
derledis / da er hand vel at
yncke / men sæt alting til den
retfærdige gode Gud / hand
kunde giffue hannem Naade
vdi sidste suck / at hand ven-
de sig til GUD som ick vil
Synderis død / men at de
skulle omuende sig oc lessue.

V.

Her er oc at betencke
Guds vise forsiun / som altin-
gest regerer ordentlige / gaffn-
lige oc ræt / saa skalt du ick
tuile / at det er ey aff Guds
vise forsiun / at Gud haff-
uer

†

330.

uer kaldet din Mand fra
denne Verden / der for skalt
du giffue din wforstand / din
vanuittighed / vnder Guds
viise forsiun / som ingen ting
gior daarlige / men effter sit
viise oc wbegribelige raad.

VI.

Om mand vil end meget
hyle oc græde for sin døde
Mand eller Høstru / huad
hielper det da? det er daarlige
at ville sørge for det som iche
kand vendis. Huad er det
andet end at sætte sig imod
Gud? For synden skal mand
græde / men for det Gud haff
uer

uer giort oc er wrnggeligt /
 hielper ingen graad. Ja siger
 du: Min Mand vaar mig
 saa god / min Høstru vaar
 mig saa from. Tacke GUD
 der faare / oc leg vind paa / at
 du ikke mister met din wtack-
 nemmelighed din rætte Fader
 som er Gud i Himmelen. Ja
 (siger du) min Mand forsør-
 gede mig saa vel. Tacke Gud
 som dig meget bedre kand for-
 sørge. Gud hassuer omsorge
 for sine Creatur i huor ringe
 de ere / wilt du at hād skal hass
 ue omsorge for dig / da frycte
 hannem. Thi ingen ting skal
 dem fattis som frycte Gud.
 Her

†

Her er oc at betencke dette
 Liffs forthed oc forsengelighed /
 om huilcken Augustinus
 saa siger : O du nærue-
 rendis Liff / huad du suiger
 mange. Naar mand kiender
 dig / da est du intet. Naar du
 end vilt ophøffue dig / est du
 ickon som en røg. Viise acte
 dig at vere best / Daarer dø-
 me dig at vere sød. De som
 søge dig de kiende dig intet /
 de som kiende dig fly dig. Der
 for siger Paulus. De som
 hassue Høstruer / vere sig lige
 som de ickelie hassue Høstruer.
 De sø græde vere sig lige som
 de ickelie græde. De som glæde
 sig

sig / vere sig lige som de icke
 glæde sig. De som kiøbe / vere
 sig lige som de intet eyedede. De
 som bruge denne Verden / vere
 sig lige som de icke brugede
 Verden. For denne Verdens
 skick skal forgaa. Oc Christus
 siger / huer dag haaffuer nock i
 sin plage. Saa er det intet
 bedre end at betencke ret huad
 denne Verdens vstadighed
 lærer oss / som er at sætte sit
 Haab til hannem alene / som
 fand oss giffue euig verelse i
 Himmerige / naar denne for-
 gengelige Verden faar ende.

VIII.

Den allerstørste trost som
 nogen kand faa i sin Nands
 eller

† eller Høstruis død / er vor
 Hø Kris Jesu Christi ære-
 fulde Opstandelse. Til denne
 skal mand giffue sig / som til
 de aller ypperste raad / imod
 all den modgang som Men-
 nisten kand vederfaris i den-
 ne Verden. Her aff er at øse
 fuldkommen hushuelse. Pau-
 lus screff til sin Discipel Ti-
 tum dette raad / der hand leed
 stor gienuordighed vdi sin be-
 stilling. Kom ihu (sagde
 hand) at Jesus Christus
 er opstaaen aff Døde.
 Thi lige som Gud opuaete
 Jesum aff Døde / skal hand
 ocsaa

oc saa paa sin tid alle dennem
 opuecke som tro paa hannem.
 Denne Jesu Christi Opstan-
 delse/lærer oss ræt at dømmen
 om Døden / at hand er ick
 vden it tren til Opstandel-
 sen oc euig glæde / til huilcken
 ingen fand komme / vden ved
 Døden: Thi lige som wi her
 dø paa Legemens vegne / saa
 lessue wi paa Siælsens veg-
 ne / som optagis til Christum
 lige som Koffuerens Siæl
 bleff optagen. Derfor skal en
 Mand som mister sin Hustru
 oc en Quinde som mister sin
 Mand / trøste sig met vor kie-
 re Herris Jesu Christi salige
 opstādelse. ¶ Om

Om offuensald skade
kommer Hosbonde oc Ho-
stru offuer.

Thuadsomheldst off-
uensald skade / som
kand offuerkomme Ectefolck/
haffuer tuende Aarsager hos
Mennisket som lider skaden/
Tuende hos Dieffuelen /
Tuende hos G. D. Hos
Menniskene er Synd oc w-
tacknemmelighed / hos Dieff-
uelen Had oc Tyranni / hos
Gud Dom oc Barmhier-
tighed.

Menniskene met deris
Synd fortiene tit saadan
straff/

straff/oc met deris wtacknem-
melighed fortiene at Gud la-
der dennem lide skade/paa de
gaffuer hand haffuer giffuit
dennem.

Dieffuelen hader Men-
niskene/oc bruger imod dem
alt det Tyrannij hannem ste-
dis aff Gud.

Gud aff sin retfærdige
Dom/lader Dieffuelen gaa
frem met sin Had oc Tyran-
nij imod Menniskene / men
aff sin Barmhiertighed hol-
der Gud baade Dieffuelen
tilbage / at hand icke kand
giøre det som hand gierne
vilde / oc aff samme Barm-
hertig

†

hiertighed lader hand dem
straffe / at de skulle rætte oc
bedre sig / at de kunde bekom-
me det beste igien som de mist
haffue / Det er Guds naade /
huilcken som er bedre end all
Verdens rigdom. Der faa-
re naar saadan offuerfalds
skade offuerkømer Ectefolet /
da skulle de begynde paa sig
selff / oc klage paa sig selff /
som saadant fortient haffue
met deris Synd oc wtack-
nemmelighed / oc der aff / som
aff en Faderlig straff / omuen-
dis ved en aluerlig penitens.
Oc dette visselige tencke / at
Gud haffuer saadant ladet
steet

steet for deris beste. Huorfor
 dem bør at tacke hannem.
 Naar de saa giøre / da kom
 mer Gud met sin Barm
 hiertighed / tager dennem til
 Naade / forlader dem deris
 Synd / husualer dem igien
 met sin Benedidelse.

Vi læse vel om Job / at
 hannem offuerkom stor off
 uersalds skade (som ieg til
 forn opregnede) som dog
 vaar en enfoldig / retfærdig
 Gudfryctig Mand / oc flyde
 det onde som Scrifften siger.
 Abraham met sin kiere Hø
 stru Sara maatte rømme
 fra it Land til it andet for
 ¶ iij hun

340.

hunger. Jacob maatte met
sin Hustru oc Børn rømme
aff Canaan til Egypten for
stor dyr tid. Her siunis icke
Job/ Abraham eller Jacob
at haffue fortient saadant
met deris synd oc wtacknem-
melighed. Her til suarer Pau-
lus: Guds Dom er ret-
færdig. Derfor siger ieg/ at
Gud gjorde Job/ Abraham
oc Jacob ingen wræt. De
vaare vel Guds Børn / oc
vaare i Guds venstæff/ dog
kiende de sig icke end da saa
vel som dem burde. Derfor
vilde Gud met kaarssit gjøre
dem

dem viisere oc komme dem i
bedre kundskaff met sig selff.
Det Gud gjorde met dem be-
kiender ieg vel at hand gior
lige saa met mange andre /
huor hans Guddommelige
Viisdom seer det at vere til
gaffns / dog raader ieg / at
huo som saadant offuerkom-
mer / at hand her bekiender
sin Synd oc wtacknemmelig-
hed / oc flyer ind til Guds
naade. Job hand viste vel at
Dieffuelen opbrende hans
Saar / oc neder slog huset paa
hans Børn / oc qualde dem
der vnder / oc at de Chaldeer
hentoge hans gods oc rigdō.

¶ iiii Her

Her flagede hand dog ick
offuer Dieffuelen/ ick heller
offuer de Caldeer / men be-
kiender det at være Guds
gierning. Mange slaes ne-
der met vederstyggelig franck-
hed/miste queg/saa at alting
gaaer dem imod/ Her skylder
mand Traaldquinder / nu
siger mand sig at vere for-
giort/oc søger raad mod saa-
dan skade aff Traaldquinder
oc Traaldkarle. Jeg lader det
vel effter at Traaldsolck kun-
de giøre Menniskene ont /
men ick dog videre end Dieff-
uelen kand/det er saa viit som
Gud det vil tilstede/ aff sin
retfær-

retfærdige Dom oc Barm-
 hiertighed. Derfaare vil ieg
 giffue dette raad/at mand oc
 her i begynder paa sig selff/
 oc giffuer sig selff skyld/oc ræt-
 ter sig mod Gud som sagd er.
 Men findis der skellige vit-
 nesbyrd offuer Traaldfolck/
 lad dem straffe som ved bør/
 dog saa at mand bekiender
 at Gud haffuer saadant til
 stedt at skee aff sin retfærdige
 Dom oc Barmhiertighed.
 Den Retfærdige (siger
 Salomon) klager først
 paa sig selff.

At Job saa slittige beskyt-
 te sin

20

ter sin wskyldighed mod sine
Venner/ som sagde hannem
at være straffet aff GUD
for sin Synd oc wretsfærdig-
hed/ haaffuer en anden Nar-
sage / som hand met klare
ord bekiender. Jobs Venner
meente / at Job vaar mere
wretsfærdig end andre Men-
niste / som Gud ick lod saa
haardelige plagis / meente at
det vaar løn som skyld / Her
siger Job ney til / oc beskyt-
ter sin Wskyldighed / at in-
tet Menniste kand hannem
rettelige anklage for nogen
Last / men faar Gud kien-
der hand sig for en Syn-
dere/

dere. Derfor skulle icke Men-
 nistene saa dømme: Den
 Mand straffis mere end an-
 dre / der faare er hand me-
 re skyldig faar GUD end
 andre. Den Beslutning er
 falsk. Fordi tit oc offte straf-
 fer en god Fader paa sin
 Søn/det som hand icke straf-
 fer paa sin Dreng. Beed oc
 GUD best/huad huer tien.
 Somme de sparis til forbe-
 dring / somme de straffis til
 forbedring/effter Guds gode
 viise raad. Derfor dømmer in-
 gen viis oc Gudfryctig Måd
 om en anden aff hans Met-
 gang eller Modgang / men
 aff

†

‡

346.

aff hans Gierninger som
hand seer faar øyen.

Om Manden findis
wtro mod Quinden / eller
Quinden mod Manden.

Westrostaff imod
Mand eller Quinde
vdi Ecteskab kalder ieg Hoer.
Huor det bedriffuis aff Man
den/der hassuer Quinden sit
Kaars / saa vel som Man
den/ naar Quinden bedriff
uer Hoer hassuer sit Kaars.
Synden paa begge parte er
væderstyggelig faar Gud oc
Menniske. Mandens Synd
er

er større faar **GD** / thi
 Manden er Quindens hoff-
 uit / oc bedrager en anden til
 Synd met sig : Quindens
 Synd er større hos Menni-
 sken / fordi hun met sit Ho-
 reri / om hun bliffuer fruct-
 sommelig / foruender godset
 fra de rætte Arffuinge til si-
 ne Horebørn / huor met hun
 offuer Hoer besuiger sin
 Mand / oc fører fremmede
 Arffuinge ind i hans gods.

MEN Manden som vdi saa
 maade forseer sig / skulde
 betencke huad hand gjør / thi
 hand icke i en maade synder /
 men

#

men vdi mange. Hand for-
 kaster sin Christelige Tro /
 hand rissuer sig fra Christi
 Yegeme / hand vdfkynder den
 hellig Vland aff sit Hierte /
 Hand foracter sin Bon /
 hand skil sig fra Guds helli-
 gens samfund / hand gior sig
 til Dieffuellsens bolig / hand
 forhærder sig selff vdi Syn-
 den / hand stiel fra sin Hø-
 stru det hende hører til / hand
 bedrøffuer Guds hellige En-
 gle / hand fryder Dieffuelen /
 hand forarger Mennisten /
 hand gior Guds gaffuer
 vdi sig vnyttelige / oc steff-
 ner lige hen til Helffuedis
 affgrund.

affgrund. Fordi Hoer haff-
 uer denne vanart met sig /
 at huor hun lenge haffuer
 taget herberge/der forblinder
 hun saa Mennisket / at det
 intet acter sig at synde/ men
 far hen vdi en Synd effter
 en anden/ indtil at hand plat
 vndergaar vdi Synden.

Huad skal her en from
 Quinde giøre? Hun skal me-
 get offuerbære oc foruente for-
 bedring/ paaminde sin Nåd
 vdi tilbørlig tid/ lade sine ven-
 ner venlige tale met hannem/
 oc raade hannem det beste.
 De kand tit oc offte en from
 Quinde

+

Quinde mere bekomme vdi
saadan sag met Taalmodig-
hed/ end met Rættten.

Ludouicus Viues scriffuer
en Historia / om en Herre-
mand / som om Nate tide met
stor fare gick aff sit Slot / ne-
der til sin Bole / oc tit oc off-
te kom i Liffs fare for hende /
Der hans Høstru (som vaar
en frommer ærlig Quinde)
bleff det var / oc viste vel at
håd icke vilde giffue den Bo-
le offuer / gaff hun sig vdi
venlig tale met Manden /
som vdi andre maade vaar
beleffuen oc from mod sin
Høstru oc sagde: Mand lille
ieg

.o. d.
Ludouicus
Viues

ieg haffuer stor forge for eder
 at i skulle skendelige omkom-
 me en Nat for eders Bole
 skyld / Ville i lyde mit raad/
 da skulle i bliffue for vden all
 fare / Tager hende her op paa
 Slottet til mig / ieg vil intet
 anderledis haffue mig mod
 hende / end mod min egen
 Syster. Hand lydde sin Hø-
 stru at / oc taag samme sin
 Bole op paa Slottet til sig.
 Der hun der kom / bleff hun
 meget forfærdet / at Høstruen
 skulde komme oc see hende oc
 giøre hende ont / Der Høstru-
 en det formerckte / gick hun til
 sin Mands Bole oc sagde :
 3 Min

Min Syster/ver icke redt for
 mig/ sty mig intet/ huad ieg
 haffuer som gaat er / vil ieg
 dele met dig / du tørst intet
 foruente dig ont aff mig. Oc
 der effter omgingis de dagli-
 ge it helt Nar igiennem / lige
 som de haffde veret Syste.
 Men der Naret vaar vde/ oc
 Manden saa sin Høstruis
 Taalmodighed/ da fick hand
 saa stor vederstygghed til
 sin Bole/at hand icke vilde see
 hende/men strax forskød hen-
 de fra sig. Oc der effter fick
 saa stor kierlighed til sin Hø-
 stru / at hand hende aldrig
 der effter fortørnede/men leff-
 uede

uede ærlige oc kyskelige met
hende/ oc bleff saa befriet fra
det onde leffnet hand hengde
vdi.

Saa fand tit oc offte en
from Quinde/ met sin Taal-
modighed baade sin Mand /
oc vende hanem fra onde veye

Saa skal dette vere mit
raad/om en Mand forseer sig
mod sit Ecteskabs forbaand/
at en Quinde inderlige beder
for sin Mand/foruenter for-
bedring / oc vender hannem
icke mere fra sig met it forbit-
tert oc ont sind.

Men om Manden icke
allereniste met Hoer/ men oc
Sij met

354.

met ond omgengelse / bitter-
hed / oc slag / leffuede met sin
Høstru / oc hun saae at der
vaare ingen forbedring at
foruente / da bruge sig Kæt-
ten: Oc effterdi hand skamme-
lige hassde løst / det som vaar
ærlige bundet / begere aff
Dommere skilsmisse / at hun
kand søge den som frommere
vil vere.

H Er er oc at forstaa / huad
en from Mand kand giø-
re / om hans Høstru bedriffuer
Hoer. Kaarssit er hart saa
vel som Quindens er / naar
Manden synder. De hassue
vel begge ræt til at begere skils-
misse

misse naar saadant skeer.
 Men ligeruis som ieg raadde
 Quinden / vil ieg oc raade
 Manden paa det næste. Om
 Quinden hassuer forseet sig
 en gang eller tysser / oc der er
 haab at hun kand rette sig /
 oc hassuer vdi andre maade
 taallige vilkaar / da vilde ieg
 vel raade Manden at hand
 paaminte hende / oc om
 hun da loffuede bedring /
 met ydmyg bøn oc graad /
 at hand taage hende til
 naade / saa fremt som hen-
 dis skam vaare icke vdi
 huer mands mund / paa
 det hand vdi saa maade
 Zij kunde

Z ij

kunde

356.

kunde tecke det onde vdi sit
hus / oc affuerge Forargelse.

Men om hun saa sticfede
sit lessnet / at der er intet an-
det at foruente end skam oc
forargelse / oc hendis wblu-
hed er Kommen for huer-
mands dør / da bør en Mand
aff Dffrighedz mandat / om
hand icke end selff vilde / at skil-
le sig ved den lem / som haffuer
met sin Synd selff aff skaa-
ret sig fra Manden / oc søn-
der resfuit sit ecteskabs baand
besynderlige om Manden er
selff wskyldig / eller vdi nogen
dignitet oc høyt embede oc be-
stiling / vdi Kircke eller verd-
slig

357.
slig regement. Dette er Sa-
lomons raad. Den som
holder hos sig en hore/
hand er daarlig oc w-
retfærdig. De Synack si-
ger. Vil hun icke være
dig lydige (det er om hun
bedriffer hoer) da skil hen-
de fra dig.

Naar noget saa skeer mel-
lem Hustru oc Husbonde/ er
der intet bedreraad imod den-
ne sorge/ end at bede oc være
taalmødig. Thi det som fand
icke vendis / det forbedris icke
heller met sorge.

3 iij

Naar

Naar den ene er den
anden vdi Ecteskab vridelig
met omgengelse/ dog vden
ære spilde.

Kommer det oc offte
viblant ectefolk/ at den
ene er den anden vridelig vdi
omgengelse / som kommer her
aff at deris hierter vaare al-
drig som det sig burde/ met en
gudfryctig fierlighed- sãmen
bunden. Der saare skal den
vstydige part her legge vind
paa/ at den kerlighed kand
optendis vdi den gienstridig-
gis hierte. Her til tien disse
sem raad.

i Bon

1. Bøn til Gud.
2. Formaning til den som gienstridig er.
3. At offueruinde det onde. met det som gaat er.
4. At fortelie huad gaffn mand haffuer vdi huset/ naar Mand oc Quinde giøre it.
5. Huad skade der kommer aff moduillighed.

Det Første raad er en inderlig Bøn til Gud / vdi huilcken mand skal tuende ting befatte.

Først/ at mand bekiender sig at haffue saadan vridelig metlem / for sin Synd skyld. Fordi intet ont kand offuer komme Menniskan vdi Ver-

3 v

den

den vden Guds retfærdige
 Dom. Derfor om en Mand
 haaffuer en Quinde som er sig
 vldelig met omgengelse / be-
 kiende det at være Guds ret-
 færdige Dom for sin Synnds
 skyld / oc der hos bede aff gant-
 ske hierte / met en stadig Tro
 sin Synnds forladelse. Der
 næst skal hand bede for sin
 Høstru / at Gud vil regere
 hende met den helligland /
 indgiffue hende en Gudsfrye-
 tig kierlighed / at hun kand
 vende sit sind til veluillighed
 oc fromhed / Gud til ære oc
 dennem begge til en glædelig
 omgengelse. Lige saa skal oc
 Quin

Quinden giøre/om Manden
er sig wldelig i omgengelse.

¶ Et Andet raad er forma-
ning/ at den wskyldige tit
oc offte beder oc formaner den
skyldige / at hand eller hun
vilde bedre betencke sig/huad
it G. H. Kisteligt Ecteskab vdr
kressuer/ oc huad den ene den
anden tilforn loffuet haffuer/
oc her hos oc raade/ at den
wlydige beder Gud/ at hand
vil giffue det beste raad.

¶ Et tredie Raad er/ at den
wskyldige legger vind paa
at hand fand smelte den skyl-
diggis haarde hierte met vel-
gier

gierninger / som Paulus raa-
 der / der hand siger / Dffuer-
 uind det som ont er met
 det gode / det er at sam-
 le gloendis ful paa sin
 modstanderis hoffuit.

Thi er der noget gaat vdi
 hiertet / da fand det ick an-
 derledis skee / end den vridelige
 skal en lade sit onde sind smel-
 te / vden Dieffuelen haffuer
 besynderlige besæt det Men-
 niskis hierte.

Det Fierde raad er / at den
 vskuldige faare giffuer
 den skyldige / huad gaffn en
 god

god Endrectighed / imellem
 Mand oc Quinde vdi Ecte-
 skab fører met sig / som er
 først en god Samuitighed /
 der er bedre end all Verdens
 rigdom. Der næst at de fun-
 de endrectelige giøre deris
 Bøn til Gud / aff Troen oc en
 god Samuittighed / De loff-
 ue Gud for sine velgiernin-
 ger. *Hieronymus Siger* / Den
 som plager sit legeme / men
 forlader Endrectighed / hand
 loffuer Gud met Trummer
 oc icke met dank. Det er / den
 loff er Gud intet behagelig.
 Item at de diss bedre funde
 regere deris hus / oc oplære
 deris

deris Børn tilbørlige. Item
at de met deris endrectighed/
funde være andre til it gaat
exempel. Item at de met deris
gode samquemme/ funde for/
bedre deris hus oc søge deris
retfærdige næring. Thi huor
der er en gudsfryctig omgen/
gelse oc Endrectighed/ der er
Gud/ Huor Gud er der er alt
gaat. Der saare siger Da/
uid i den hundret tredie oc
tredie Psalme/ at Herren
giffuer dem Benedidel/
se som ere endrectige.
Fordi Endrectighed sodis aff
Gudsfryctighed / **Q**dmngthed
oc

oc Saalmodighed. Oc ligner
 David Endrectighed ved
 Balsom / som baade met
 Luct er Menniskene lystig / oc
 met krafft gaffnlig. Ligner oc
 David Endrectighed ved
 Dug. Thi ligeruis som Dug
 giffuer Jorden vædste / at
 hun bliffuer fructsommelig /
 saa giffuer Endrectighed vdi
 Ecteskab denne grøde / at
 Mand oc Quinde met glæde
 opbygge deris hus. Kort at
 sige: Den høyre haand haff-
 uer ick sa meget den venstre
 haand behoff / som Mand oc
 Quinde vdi Ecteskab haffue
 Endrectighed behoff. Det
 hierte

†

hierte som icke her aff roris
til endrectighed / det maa væ-
re it forhærdet hierte / som
Dieffuelen haffuer saadan
haardhed indgiffuet / at det
icke fand blodne.

Det Femte raad er at den
wskyldige giffuer den skyldige
saare / huad der kommer
meget ont aff Wsamdrectig-
hed / som er en ond samuittig-
hed / at Mand oc Quinde
icke kunde giøre deris Bøn /
icke heller lære deris Børn el-
ler regere deris hus / der for-
sommis næring oc biæring /
alting gaar til bage / andre
forargis. En lærd Mand Ve-
getius

getius ved naffn / siger : At
 det hører en vijs Krigsherre
 til / at saa wenighed iblant
 sine fiender. Ja dette forsom-
 mer ick Diessuelen / som er
 vijs til alt ont / oc fører frig
 imod oss Menniske. Derfor
 er dette hans ypperste anslag
 at hand kand føre wenighed
 imellem oss sine Fiender / paa
 det hand kand diss bedre tun-
 ge oss vnder sig.

Huor disse fem Raad
 ere ick krafftige nock / til at
 giøre Enighed mellem Ecte-
 sock / der veed ieg intet videre
 at kunde raade. Men ieg be-
 der GVD vor tiere Fader
 Na ved

368.

ved Iesum GHRistum/ at
hand vil alting raade sig til
Loff/pris oc ære/oc oss Men-
nisse til at frycte sig aff en
ræt Tro oc en god
Samuittig-
hed.
AMEN.

Beslut

Beslutning
 met Formaning til alle
 Stater / oc huer bes
 synderlige.

Dette vil ieg
 saa lade være
 screffuet / om
 dene Guds hel
 lige ordning Ecteskab. Gud
 giffuet at det kand vere giort
 Gud til Loff / Dieffuelens ri
 ge til forstørring / oc mange
 Menniske til vnderuisning oc
 Salighed. Thi lige som Dieff
 uelens rige opbyggis oc for
 Na ij meris

Beslut

370.

formeris met wvnsched oc Ec-
testabs besmittelse/ mange til
forderffuelse oc fordømmelse/
saa lenge som de vdi Dieff-
uelsens gierninger bliffue var
actige. Saa loffuis Gud
ved Kysched/ vere sig enten i
Ectestab eller vden Ectestab:
Fordi den som lader sig vn-
deruise/ oc affstaar aff Syn-
den/ ved en aluerlig omuen-
delse fra Dieffuelen oc hans
gierninger / hannem vil icke
Christus forskyde/ men naa-
dige anamme hannem/ hiel-
pe hannem aff Synden/ giø-
re hannem retfærdig / giffue
hannem den helligland til
it pant

it pant paa Himmerigis ri-
ge / saa at hand vil aldrig
tencke paa hans Synder.

Kommer alle til mig (si-
ger Christus) som ere be-
lassede met Syndens
byrde / ieg vil eder forløse.

De hos Propheten. **IEG**

lessuer / (siger HERREN)

Der saare vil ieg icke no-
gen Synderis Død /
men at hand skal om-
uende sig / oc lessue.

Der saare huo som haff-
uer sig end her til forseet / staa

Da iij

sig

sig op aff Synden i tide: La-
de icke Guds Ords tienere til
forgeffuis robe til sig / paa
det at Gud icke lader hannem
forhærdis i Synden / saa at
hand bliffuer der euige vdi /
oc der met foris hen vnder
Guds euige heffn oc straff.

Det er sant at Gud er
naadig / oc vil ingen Syn-
deris død / Men det er oc sant
at hand icke vil foractis vdi
sit Ord / men vil straffe time-
lige oc euige / dem som han-
nem vdi sit Ord foracte. Oc
hand lader mange aff sin ret-
færdige Dom saa forhærdis
vdi Synden / at de haffue in-
gen

gen lyst vden til Synd/oc der
 met vndergaa paa det sidste/
 som mange exempel lære oss/
 oc den yderste Dommeday
 skal beuise.

Her hos vil ieg haffue
 formanede for Jesu Christi
 Naaffns skyld/alle stater / alle
 Guds Tienere / høye oc lass-
 ue/verdslig Dffrighed/Kircke
 Tienere oc Hussrædre / at de
 her grandgiffuelige giffue act
 paa deris Kald oc Embede /
 at de affuerie aff deris gant-
 ske mact Guds fortørnelse /
 som skeer saa mangfoldelige
 vdi alle Stater imod det siet-
 te Budord / met wksyshed /
 Na iiii Ho

Horeri oc Skorleffnet / oc be-
tence Guds haarde trusel /
som staar hos den Prophete
Jeremiam vdi. det 48. Cap:
Forbandet være den /
som gjør H Errens gier-
ning met suig. H Errens
gierning er huad som dit Em-
bede vdkressuer: Huad heller
du est i Verdslig eller Geist-
lig befalning. H ERRENS
gierning gjør du suigactige /
naar du icke gjør met aller
største flid oc tro / huad dit
Embede vdkressuer. Straffen
som der hos henger er sørge-
lig oc vsigelige grum / som er
Maledi

Maledidelse oc Forbandelse
 aff Gud: Huilcken straff euig
 Guds heffn tager imod / v/
 den mand rætter sig i Naa-
 dens tid. Men tuert imod den
 som gjør Guds gierning met
 lid oc tro / aff en ret Guds
 fryct / Gud til ære oc Men-
 sken til gode / hand tien Gud
 der met / oc Gud vil hannem
 velsigne for sin Lydactighed.

Saa bør nu alle from-
 me at vide / at de ere Guds
 Tienere / vdi huadsomheldst
 Kald de haffue / oc at Gud
 vdkressuer aff dem trostast
 vdi deris bestilling / oc vil den
 riglige beløne : Men lade de
 Na v sig

376.

sig her i finde suigactige/haff
ue de Guds heffn oc straff at
foruente / Legemlig oc Van-
delig/ timelig oc euig/ vden de
snarlige betencke sig oc omuen-
de sig fra deris onde veye.

L E SE du en Dffrig-
hedes Mand / acte dig
at vere vdi Guds bestilling /
at giore huad hand vdkress-
uer / som kand komme sig til
Dere oc Mennisten til gaffn.
Kom i hu Konning Josa-
phat / huad hand faaregaff
sine Dommere aff Guds
Vand/ som der staar scressuit
vdi den anden Kronicke bogs
nittende

nittende Capittel: Seer til
 (sage hand) huad i giu-
 re / Thi at i icke holde
 Dommen saar Men-
 nisten/ men saar HÆR-
 KEN: Oc hand er met
 eder vdi Dommen. Der
 saare lader HÆKrens
 fryct vere hos eder/ oc
 foruarer eder. Gud giffuet
 at alle som ere i verdslig bestil-
 ling/oc haaffue andre vnder de-
 ris mact oc befalning / vilde
 disse Josaphats ord som had
 talede aff Guds Mand/rette-
 lige betencke. Først

e suigactige/haff
 bestu oc straf at
 egentlig oc Dan-
 g oc euig/ vden de
 nste sig oc omuen-
 ris ende vere.

du en Dffrig
 Mand / acte dig
 Guds besilling /
 ad hand vdfress
 ad komme sig til
 nisten til gaffn.
 Roming Josaphat
 and saaregaff
 re aff Guds
 saar scressuit
 Cronicke bogs
 nittende

Først siger hand/ **Secr**
 til huad i giøre. Lige som
 hand saa vilde sige: I ere
 verdslige Dommere som skul
 le hantheffue det som gaat er/
 oc straffe oc nedderlegge det
 som skeer imod Guds Lov.
 Dette Embede skulle i betenc
 ke eder at haffue aff Gud/ ia
 i skulle acte det at vere Guds
 bestilling / saa at i icke maa
 giøre eller lade effter eders
 tycke / men i aldelis skulle ret
 te eder effter Guds Lov /
 aff huilcken i kunde vide huad
 hannem vel befalder / oc huad
 hannem imod er : Denne
 Guds

Guds Lov skal vere eder en
 Regel/ huor effter i skulle ski-
 cke eder / vdi eders Kald oc
 Embede.

Der næst sætter Konning
 Josaphat sagen hos / huor/
 faare at Dffrighed oc Dom-
 mere skulle see sig faare/huad
 de giøre. Thi (siger hand)
 at i icke holde Dommen
 faar Mennisten / men
 faar HÆREN. O huad
 de ere faa vdi Verden / som
 dette ræt betencke. Huad de
 ere faa / som denne store dig-
 nitet ret acte som det sig bur-
 de. En Dommere / som er til-
 skicket

skicket at dømme imellem ræt
 oc vræt / at beskytte de uskyldige
 oc at straffe de skyldige /
 effter Guds Low oc Verdslig
 Low / hand icke dømmer sin
 Dom / men Guds Dom /
 hand icke sider til at dømme i
 Menniskens sted / men i Herrens
 sted / Huor faare Dømmere
 kallis oc saa Guder i den
 hellige Scrift. Derfor burde
 de mand vel at betencke huad
 mand gjorde / at mand icke
 forgressue sig imod Gud / oc
 foruende Guds Dom met
 Kraaglow eller falsk Dom /
 eller vræstraff / som usigelige
 meget ont kommer aff.

Nder

Ydermere siger Josaphat
 Oc **HERRER** er met
 eder vdi Dommen. Det
 er/ Endog i icke see **HERRER**
 met eders legemlige Øyen/ da
 er hand alligeuel hos eder/ oc
 sider Dom met eder. Huilc/
 ken som burde vel at haffue
 det første stemme vdi alle sa/
 ger / som de andre Metdom/
 mere burde vel at følge effter.
 Dette Stemme er først vdi
 Guds Low faare giffuet/ si/
 den vdi Verdslig Low / som
 kommer offuer ens met na/
 turlig Low oc Guds Low.

Her aff indfører Josaphat
 denne

denne Paamindelse. Der-
faare (siger hand) lader
HERRENS fryct vere hos
eder / oc foruarer eder.

Denne Paamindelse er tuen-
defold / Forst siger hand: La-
der HERRENS fryct vere
hos eder. Hui saa? Fordi
HERRENS fryct haffuer den-
ne natur oc art met sig / at
huor hun er / da forsømmer
mand intet / det som mand
veed at vere HERREN behage-
ligt. Den som frycter
HERREN (siger Salomon)
hand

hand forfommer intet.
 Der næst siger Josaphat/ Oc
 foruarer eder. Lige som
 hand saa vilde sige: Effterdi
 Gud sieder i dom met eder/ oc
 i side i Guds sted til at dom/
 me effter Guds mund/ seer til
 at i icke forskyde Guds stem/
 me oc Sentenz/ men at i vdi
 alle maade skicke eder der eff/
 ter/ saa fremt som i icke ville
 falde vnder Guds heffu oc
 straff/ huilcken i ville giøre
 til en wretfærdig Dommere
 met eder.

Her aff fand huer Dffrig/
 hed vide / huad hannem bør
 Bb at

at giøre. Der faare naar Off-
righed seer Skørleffnet/ Ho-
rer/ oc Losactighed faa off-
uerhaand (huor met **GD**
foractis: Guds ordning van-
æris: Dieffuelens rige for-
meris: mange Mêniske grue-
lige forargis: den Christne
Kircke formindstis) oc hand-
det ick straffer/ oc affuender
Guds vrede met Suerdet /
som Gud hassuer hannem
gissuet vdi haand/ til at straf-
fe Synden met/ da seer hand-
sig ick ret faare huad hand-
gior / hand acter sig ick at
dømme Herrens Dom/ hand-
meen sig ick at foracte Guds
stemme

stemme oc vilie vdi Dom / oc
 icke heller frycter Gud / men
 hensætter Guds fryct oc be-
 flicker sig selff / met fremmede
 Synder : Fordi alle de Syn-
 der som hand kunde met Low
 oc straff nederlegge / oc det
 forsømmer / de komme offuer
 hans eget hoffuet / oc der met
 fører hand Guds Forbandel-
 se offuer sig. Thi hand gjør
 HERRENS gierning suig-
 actelige.

JA (maa nogen sige) Den
 som er wskyldig / hand kaste
 den første steen. Dette bekien-
 der ieg at vere sagt aff vor
 Bb ij HERR

HERRE Jesu Christo / til
Joderne / der de ledde en quin-
de til hannem / som vaar fun-
den vdi Hoer / oc flagede paa
hende oc sagde: Denne Quin-
de er gressuen met ferske gier-
ninger i Hoer / Oc Moses
bod oss i Louen at stene saa-
danne. Huad siger du? Men
de sagde det (siger Euangeli-
sten) at forsøge hannem / paa
det de kunde haffue sag met
hannem. Dette vaar Joder-
nis mening. Enten siger hād
at wi skulle giøre effter Mosi
Low oc stene hende ihiel / men
giør hand det / saa er hand
imod sig self / som kalder alle
Synde.

Syndere til sig/forlader den/
 nem Synden oc tager dem
 til Naade: Eller hand siger/
 at wi ickes skulle stene hende
 ihel/Men giør hand det/da
 haffue wi sag met hannem/
 huor saare wi kunde omkom-
 me hannem: Thi siger hand
 imod Mosen / da er hand
 Guds Lous foractere/oc bør
 derfor at dø. Der HERREN
 Christus saa deris onde hier-
 te / da gaff hand dennem det
 suar/som vaar huercken imod
 Louen / ickes heller imod den
 Naade som hand tilbød oc
 tilkallede alle Syndere / oc
 sagde: Huo som aff eder er
 Bb iij vden

Christo / til
 de en quin-
 n vaar fun-
 slagede paa
 emme Quin-
 ferske gier-
 De Moses
 stene saa-
 du: Men
 Euangeli-
 mem/ paa
 e sag met
 ar Joder-
 siger had-
 ter Mosi
 hiel men
 er hand
 lder alle
 Synde

uden Synd hand kaste den
første steen paa hende.

Her met forbiuder ick
Christus at dømme Quin-
den/som vaar funden i Hoer/
Ehi haffde hand det giort/
da haffde hand veret imod
sig selff / oc foractet Guds
Lof: Men hand som en gos-
der Læge/ paaminder Jøder-
ne/ at de skulle oc føle vdi de-
ris egen Barm / oc betencke
deris egen Vanartighed / oc
mange hemelige Synder.

Der saare suarer ieg saa
til dette Ord (som Christus
siger til Jøderne) den der
er foruden Synd kaste den
første

første Steen paa hende / At
 mand skal giøre skilssmisse i
 mellem Menniskens Dom /
 oc Guds Dom.

Menniskens Dom kom-
 mer aff læthed / oc staar eff-
 ter at forderssue hannem /
 som mand dømmet om. Om
 denne Menniskens Dom si-
 ger Christus : Dømmer
 icke / paa det i icke skulle
 fordømmis.

Guds Dom er den som
 GUD hassuer befalet Dff-
 righed at domme paa sine
 vegne / Som Josaphat si-
 ger : I domme icke Men-
 Bb iij niskens

niskens Dom / men Guds
 Dom. Denne Guds Dom
 skal en Dffrighed dømme/huad
 heller hand er selff skyldig eller
 oc en / vdi den gierning som
 hand dömer en anden faare/
 Fordi Guds befalning nøder
 hannem her til / at giøre sit
 Embede fylliste som hannem
 er betroet. Dømmer hand ic/
 ke/da legger hand Synd paa
 Synd/ saa at hand bliffuer
 skyldig/ baade for sin Synd
 oc for en andens.

Men om en Dommere er
 selff skyldig/vdi det som hand
 skal straffe en anden faare/
 giffuer ieg hānem dette raad:
 Begræ

Begræde sig hos sig selff sin
 Synd : Bekiende sig faar
 Gud at vere verd at straffis
 for sin gierning : Vende sig
 om til Gud met en aluerlig
 penitente: Tacke sig Gud for
 sin Barmhiertighed / at hand
 ick straffis som det sig burde:
 Oc der hos effter Louen straf
 fe den som er befundit at haff
 ue giort imod Louen. Men er
 ick Dommeren skuldig vdi
 det hand straffer vdi en an
 den / tacke sig Gud som han
 uem haffuer beuaret for saa
 dan last : Bede sig Gud at
 hand oc her effter vil hannem
 naadelige beuare. Kortelige
 Bb v Den

men Guds
 Guds Dom
 dome / huad
 f skuldig eller
 ierning som
 nden faare /
 lning nodet
 at giore sit
 m hannem
 der hand ic
 Synd paa
 nd bliffuer
 in Synd
 mmere er
 om hand
 a faare /
 tte raad:
 Begræ

Den som staar/see til at hand
icke falder.

L E S du en Kircke
Zienere/ som er befalet
at predicke oc lære Guds folk/
see til at du lader dig findis
tro vdi Guds gierning / saa
fremt som du icke vilt selff
falde vnder Guds heffu oc
straff / Betenck at du est sæt
aff Gud til at straffe oc at
lære/ met Mund oc Leffnet.
Forsømmer du her noget / da
gior du Guds gierning suig-
actige / oc kant icke vndgaa
din fortiente straff. Haff al-
tid vdi dit Hierte/ scriff faare
oc

oc bag vdi dine Bøger oc paa
dine vegge i dit Hus / Guds
Ord som staar hos Ezechiel
Prophete / vdi det tredie Ca-
pittel.

JEG haßuer sæt dig
(siger Gud) til en vettere
offuer Israels hus / du
skalt høre Ordet aff min
Mund / oc paaminde
dem paa mine vegne.
Naar ieg siger til den
vngudelige / du skalt vis-
selige dø / oc du atuarer
hannem icke / oc siger
hannem

sectil at hand

en Kircke

om er befalet

e Guds folck

er dig findis

ierning / saa

ke vilt self

ods heffu oc

at du est sæt

iraffe oc at

oc Læffnet.

noget / da

ning suig

ke vndgaa

Haß al

riff faare

oc

hannem det ickē / met
huilcket den wꝑgudelige
kand foruare sig fra sit
wꝑgudelige wæsen / at
hand maa leffue / da skal
den Wꝑgudelige dꝰ for
sine Synder skyld / men
ieg wil kressue hans blod
aff din Haand. Men
paaminder du den wꝑ-
gudelige / oc hand om-
uender sig ickē / aff sit
wꝑgudelige wæsen oc wey
da skal hand dꝰ for sine
Synders

395.

Synders skyld / men du
haffuer reddet din Siel.

Saa seer du her som est
en Predicant / oc est en Becte-
re offuer Guds Hus / huad
Gud vdkressuer aff dig / oc
huad straff dig offuerhenger /
om du her vdi tager forsom-
melse / enten for yndist eller
for vrede vdi nogen maade.
Mange straffe vel Synden
vdi almindelighed / oc lade det
tage huor det kand / men det
er ick nock / du giør ick denne
Guds gierning som her vd-
kressuis aff dig. Thi her staar
Naar du seer til den w gudeli-
ge /

icke / met
wgudelige
sig fra sit
wesen / at
fue da skal
ige ds for
skyld / men
hans blod
nd. Men
u den w-
vand om-
/ aff sit
n oc ven
for sine
Synders

396.

ge/ det er til den som iwgude-
lige skicker sit lessnet / oc du
icke paaminder hannem / da
vil ieg kressue hans Blod aff
din haand.

Jeg hørde en tid en vnger
Mand rose en Prest som
straffede haardelige Horeri
oc Skørlessnet vdi Predicke-
stolen/ oc sagde hannem der-
for at vere loff verd/ at hand
saa trolige straffede Synden.
Jeg suarede hannem/ oc sag-
de: Det er vel giort at hand
straffer Synden/ Men huad
vilde i giøre (sagde ieg) om
hand komme til eder oc paa-
minte

minte eder noget om eders
 Skørleffnet/oc straffede eder
 der faare. Hand suarede mig:
 Guds død/ hand maa straf-
 fe tusinde Dieffle/ ick mig/ ieg
 vil ick vere straffet aff han-
 nem. Ja den Prest gjorde li-
 ge som de Læger der meget
 funde tale om Siugdom / oc
 sige huad raad der er til/ men
 de ville ick røre Bulden huor
 det omme sider. Saa siger
 ieg / at en Guds Ords Tie-
 nere bør baade at straffe al-
 le almindelige oc huer i sær/
 som hand seer der leffue w-
 gudelige met Forargelse.

Ja (siger du) straffer ieg
 den

den oc den / hues hyllist oc
 venstfaff ieg icke fand miste/
 huad bliffuer der da aff mig/
 eller aff min Høstru oc Børn/
 ieg bliffuer foriaget / ieg mister
 min Tiende. In summa mig
 tør trengis til paa det sidste
 at tigge mit Brød vdi frem-
 mede Land / ieg haffuer ingen
 anden Konst lært at nære
 mig aff / end at prediecke. Du
 som enten saa meent eller si-
 ger / du aldrig vaarst Guds
 tro Tiener: Du aldrig acte-
 de Guds Ære mere end din
 egen Bug: Men haffuer hol-
 det din Bug / din Høstru / dine
 Børn for dine Guder / huile /
 fet

fet som dig ilde skal bekomme
 paa det sidste. Du ligner ick
 denne korte forfølgelse imod
 euighed / huor Gud vil belo-
 ne riglige alle sine tro Tjene-
 re / oc straffe alle Blydige
 Tienere met euig straff. Der
 for er det dig meget bedre at
 rømme fra en Sogen / huor
 en wogudelig Tyranne forføl-
 ger dig / for du straffer hans
 Horeri oc Skørleffnet / end
 at leffue daglige ved hans
 Bord met lyst oc glæde. Det
 er dig meget bedre at foriagis
 aff Landet / end at lyctis vde
 aff Himmerige. Det er dig
 glædeligere at tigge Brød vdi
 Gc Verden /

es hollit oc
 fand misse
 da aff mig
 ru oc Born
 et ieg misser
 iumma mig
 aa det sidste
 od vdi frem
 affuer ingen
 rt at nare
 edicte. Du
 ent eller si
 arst Guds
 ildrig acte
 re end din
 affuer hol
 ofstru dine
 der / huilc
 fet

400.

Verden/end at side til bords
met den rige Graadzere vdi
Helsfuede til euig tid.

Der faare vil ieg hassue
alle fromme Predickere for/
manede / at de giøre deris
Embede met flid/ straffe Ho/
rerj / Skørleffnet oc wtyst
snack oc tale/ met forstand oc
lempe/ som de hellige Prophe/
ter oc Apostler hassue giort
for oss.

DV som est en Huss
fader/ oc hassuer Børn
oc Tienere vnder dig/ skalt vi/
de at du oc est sæt aff Gud til
en Bectere ossuer dit Hus /
at

at du met Lærdom oc Exem-
 pel lærer dem som ere vnder
 dig/ all Dydelighed oc from-
 hed/ Kyſthed oc tuctighed/ oc
 at du met Ord/ Riis oc kiep
 ſtraffer dem/ ſom vtuctige oc
 løſactige leſſue imod det ſiet-
 te Budord.

Ja (ſiger Bonden) vil
 ieg icke lide/ at mine Dreng
 haſſue boelſcaff enten i gaar-
 den eller vden / da vil ingen
 tiene mig/ vil ieg ingen Sko-
 ger haſſue i tieniſte/ da ſaar
 mit Korn at ſtaa vde. Dette
 veed ieg at vere it almindeligt
 flagemaal paa Landbygden.
 Oc endog ſkalckhed oc løſac-
 tighed

Se ij

tighed

tighed haaffuer taget saa stor
offuerhaand / at Bonden k ad
hende ick e forhindre / vden
Dffrighed oc Sognepresterne
tage sig aluerlige for at straf-
fe w n sthed / Sk orlessnet oc
Horeri met Suerd oc Band
som tilbørligt er / Da vilde ieg
at en from Bonde skulde hel-
ler ene Nat oc dag trælle / end
hand skulde lide den store
Guds fortørnelse vdi sit hus.
Men mig haabis / at Dffrig-
hed skal haaffue her effter st r-
re indseende. Fordi vdi disse
dage haaffuer ieg hørt nogle
Quinder at vere besynderlige
straffede / som haaffde deris
Legeme

Legeme falle / for dem som pen-
ninge eller andet vilde giffue.

HER offuer vil ieg
huer Christen / være sig
Mand eller Quinde / haffue
formanet / for Christi nassins
skyld / at de aluerlige betencke
deris Kald oc vilkor / at de
haffue Gud faar Øyen / at de
oc holde Guds fryet vdi deris
Hierte met idelig Paakaldel-
se / at de icke falde vdi slemhed
imod det siette Bud / oc icke
besmitte deris Legeme met
Horeri eller Skørlessnet / som
Gud vil icke haffue vstraffet.
Huer tencke sig huad hand
Gc iij haff

haßfuer loßfuet Gud i Daabē
 ben/ det er/ at hand haßfuer
 vedersaget oc forsuoret Dieß
 uelens gierninger / iblant
 huilcke Horerj oc Skørleßnet
 er den vederstyggeiligste faar
 Gud oc hans hellige Engle.
 Tencke sig huad det er en gru
 elig Synd / at besmitte det
 huide Klæde som wi iførde oss
 vdi Daaben. Tencke sig at
 vere gruelligt at affto Chri
 sti Blod aff sit Hierte / met
 Horerj oc Skørleßnet. Tenc
 ke sig at vere grumt/ at foria
 ge den helligland aff sit
 Hierte/ oc tage Christi lem oc
 gipre til Dießuelens lem ved
 Horerj

Horerj oc Skørleffnet. Tencke sig huad det er grueligt at giøre aff Guds tempel Dieffuelens bolig. Tencke sig huad hand haßfuer loßfuet Christo/ ſaa tit ſom mand gaar til oc æder hans Legeme oc dricker hans Blod i Sacramentet: ſom er at hand loßfuer Christo der met at hand vil blißfue i hannem / lige ſom Chriſtus beuiſer ſig at ville bo i dem ſom det tilbørlige giøre/ det er/ de ſom met Troen oc en god Samuittighed bruge Chriſti Naderis ſacramente/ oc loßfue ſig at beholde Troen oc en god Samuittighed til deris døde dag.

Ge iiii

Bud i Daad
 and haßfuer
 fuoret Dieff
 ger / iblant
 Skørleffnet
 geligſte ſaar
 ellige Engle.
 et er en gru
 beſmitte det
 vi iſorde off
 encke ſig at
 ſto Chri
 uerte / met
 net. Tenc
 at foria
 aff ſit
 ſti lem oc
 ſ lem ved
 Horeri

FOrmaner ieg oc besynder-
 lige Ectesfolck/ at de ret be-
 tencke Guds ordning/ oc der
 effter lessue som ieg hassuer
 faaregissuet vdi denne lille
 Bog. Lader oss der faare ve-
 re den hellig Aand lydige som
 raader oss at wi skulle priise
 Gud met vore Legeme/ Siæl
 oc Aand/ som høre Gud til.

Himmelske Fader
 Ieg beder dig for
 din kiere Sønns skyld Je-
 su Christi / vor eniste
 Frelseris skyld/ at du re-
 gerer oss allesamen met
 dit

dit Ord / oc den hellig-
 Aand / Lad icke din sien-
 dis Aand faa mact off-
 uer oss at forføre oss fra
 dig. Giff Dffrighed vil-
 ie oc mod til at affuerge
 Dieffuelens gierninger
 Horeri oc Skørleffnet.
 Stadfest alle Guds
 Ords Tienere met din
 Naade / at de lære och
 straffe effter din hellige
 vilie. Giff Hussædre
 sind oc vilie til at holde

Et v . . . deris

408.

deris Hus rene / for all
wtuct. Ja giff oss alle
at wi kunde lessue her
vdi Verden effter din
vilie / i Gudfryctighed /
ærlighed oc kyskhed / at
wisiden paa den yderste
Domme dag kunde fin-
dis at vere dine Vdual-
de til euig glæde oc Sa-
lighed / Vdi din Søn
vor H. Erre Jesu Christo.
Dig O euige gode oc
Barmhertige Gud Fa-
der /

der, Søn oc hellig Aand
 skee loff / pris oc ære vdi
 all Ewigged / Amen.

En daglig Tacksi-
 gelse oc Bøn.

D GUD naadige
 Fader / ieg tac-
 ker dig / ved din Søn
 vor fiere HERRE Je-
 sum Christum / vor
 eniste Meglere oc Frel-
 sermand / for alle dine
 Gaffuer oc velgiernin-
 ger /

410.

ger / Legemlige oc Man-
delige / Timelige oc E-
uige / som ere flere oc stør-
re / end at noget Crea-
tur kand enten tencke el-
ler opregne.

O milde Gud Fa-
der / ieg beder dig for din
Søns Naffn skyld / at
du beuarer din Christne
Kircke vdi all Verden /
oc lader dit Ord predic-
tis purt oc rent / at din
Søns rige maa videli-
ge sprees

ge sprees vdi Verden /
 at mange kunde prūse
 din Barmhiertighed i
 all Euighed.

O almectigste Gud
 Fader besterme dette Ri-
 ge regere Konningen oc
 alle Regentere oc Sta-
 ter met din hellig Aand /
 at wi kunde leffue it ro-
 igt leffnet / Gudfryctige
 oc ærlige dig til Loff.

O min fiere Him-
 melse Fader / forlad
 mig

mig min Synd for din
Søns død oc pine skyld
oc giv mig retfærdig
met din Søns Retfær-
dighed / oc giff mig den
helligÅland / lær mig din
vey / leed mig i din sand-
hed. Beuar min Siæl
fra wgdelige tancker /
fra forgiftige affecter /
fra skadelige raad / fra
Hiertens haardhed oc
gienstridighed / fra onde
gierninger / oc giff mig
Naade

Naade at tencke / at
 traæ / begere / ville oc giø-
 re det som dig er beha-
 geligt / den Christne Kir-
 cke nytteligt / oc min
 Næste gaffnligt.

O HÆre giff mig
 forstand / oc giør mig
 bistand / at ieg fand ve-
 re flitig oc trofast i mit
 Kald / dig til ære / oc den
 Christne Kircke til for-
 bedring / oc min Næste
 til gode oc gaffn.

O HÆre

O HERRE Gud be-
 uare mig i en leffuen-
 dis oc stadig Tro / i en
 god Samuittighed ind-
 til dette Liffs ende / at
 ieg da maa hensoffue i
 min HERRE Jesu Chri-
 sti Paafaldelse / oc for-
 medelst hannem bekom-
 me det ewige Liff / at ieg
 siden met alle dine Bd-
 ualde / loffuer / tacter oc
 priser dig Ewidelige.
 Dig stee loff / pris oc are
 met

met din Søn oc den hel
 lig And / som er en
 Gud met dig fra nu oc
 i all Ewigged / Amen.

En Bøn om varactig
 hed vdi Troen / oc en god
 Samuittighed.

D Barmhiertige
 oc milde Guds
 Fader / Jeg tacker dig
 ved din fiere Søn Je
 sum Christum min em
 ste Frelser oc Saliggis
 Dd rere /

416.

rere / at du haffuer icke
effter din Retfærdige
Dom straffet mig / for
mine mange store oc
groffue Synder / men
haffuer naadelige spa-
ret mig / oc kaldet mig
til din Sønns Jesu Chri-
sti bekiendelse / saa at ieg
veed oc troer at hand er
min Saliggjorere / oc
alle deris som tro paa
hannem. Dene din gier-
ning D H Erre suldkom

naadeli-

417.
naadelige / som du haſſ
uer aff Naade begynt.
Giff mig din hellig
Aland / affſlat min ſynd
opueck Troen vdi mig /
at ieg maa ære oc loffue
dig alle mine dage.

D HERRRE lad dit ſa
lige Euangelij pure oc
rene Lærdom io mere oc
mere begrundis i mit
hierte / ſtaðfeſt min Tro
oc formere hende dagli
ge ved din helligAland /

Dd ij vnd

418.

vnd mig at lessue effter
din hellige vilie met en
god Samuittighed. Lad
mig icke forforis fra din
pure oc klare Euangelij
fielde / til Dieffuelsen
oc Menniskens Lardom
Lad mig icke omfaste en
god Samuittighed.

O HERRe Himmel-
ste oc milde Fader / Seg
veed oc vel forfarer / at
mine Fiender ere man-
ge oc stercke / som ville
forfore

forføre mig fra dig.
 Dieffuelen er aldrig stil-
 le / Verdens forfenge-
 lighed locker / Mit eget
 Kød oc Blod giffuer
 aldrig huile / Disse Sien-
 der staa mig hart effter
 oc ville forføre mig fra
 dig / oc de ere mig alt
 forstercke. Der faare be-
 der ieg dig, O milde Fa-
 der / at du holder mig
 oppe ved dit Ord oc den
 helligAland vdi en fast

Dd iij

Tro

Tro oc i it Gudfryctigt
 leffnet / paa det ieg fand
 offueruinde mine Sien-
 der met din mact / det
 er i din kiere Søn min
 Frelser Iesu & Hristo.
 Lad mig altid bliffue
 din Søns Lem / oc stiu-
 le mig vnder hās skiold
 som haaffuer offueruun-
 det Dieffuelen / icke for
 sin person alene / men
 oc for mig / som troer
 paa hannem. Ah H^r Er-
 re

re hielp / hielp min Tro/
 bestyref mig i din Sand
 hed / leed mig vdi dine
 veye / reger mig met din
 helligland / den stund
 ieg skal vere vdi denne
 Zammerdal oc stride i
 mod disse Fiender. Giff
 mig Raade at ieg maa
 altid beholde Seieruin
 ding / at mine Fiender
 icke saa offuerhaand /
 paa det ieg fand met
 glæde / naar du vilt falde

Dd iiii

mig

mig aff denne Verden/
 antuorde min Siæl vdi
 din fiere søns Jesu Chri-
 sti min eneste Frelseris oc
 Saliggjøreris hender.

Dig O milde Gud
 Fader / ske loff / ære / pris
 oc Tactsigelse euindeli-
 ge / met din Søn Jesu
 Christo oc den hellig
 Aand / som ere en euig /
 Allmectig oc Barmhjer-
 tig Gud. Ja dig skulle
 alle Engle oc Menniske
 loffue

loffue oc tacke euindelige
 for din vs sigelige Barm
 hiertighed / du beuifer
 mig oc alle arme Syn-
 dere som kōme til dig. O
 fiere Fader / O milde Fa-
 der / O naadige Fader /
 dig befaler ieg mig / vdi
 din haand setter ieg min
 Salighed / oc foruenter
 det euige Liff oc glæde /
 som du mig loffuit haff
 uer i Jesu Christo min
 fiere Frelser.

Amen / Amen. Naade / Naade.

Verden
 Siæl vdi
 Jesu Chri-
 stes oc
 hender.
 de Gud
 re / pris
 euindeli-
 g i Jesu
 bellig-
 n euig
 embier-
 g skulle
 ennisse
 loffue

Register paa

de synderligste Puncter

oc Artickler som faaregiffuis
oc forklaris vdi denne Bog
om Ecteskab.

A.

Abigaels vise gierning. 224.

Alluerlighed vdi Troloffuelse 166.

Arffuinge huilcke best ere 313.

Argumenter imod Skørleffnet /

24.

Artickler om Ecteskab. 9.

Atheners Exempel om Børnetuct.

262.

B.

Barn græd vdi Moders Liff vdi

Kiøbenhaffn. 290.

Beleffuen omgengelse. 54.

Beredelse til Ecteskab. 130.

Besegling hui hun skeer. 287.

Beten

Register.

Betenkelse om den Person som begeris til Ecce. 138.
 Boelstcaff som en Herremand haffde. 350.
 Bolerj at straffe. 3. 384. 400. 401. 403.
 Bonde Exempel i Suijzerland 24.
 Bonden vil icke miste Støger / 401.

Bøner.

At bede om it gaat Gifftermaal / 135.
 Brudfolckis Bøn vdi deris Brudkammer. 188.
 Eccefolckis daglige Bøn. 207.
 At bede om Liffsens fruct. 306.
 For alle Stater. 406.
 Daglig Bøn oc Tacksigelse. 409.
 Om Troen oc en god Samuittighed. 415.
 Børne Fødsel. 62.
 Børne Duct. 65. 255.
 Der

er paa

e Puncter

saaregiffuis

enne Bog

ab.

ing. 224.

loffuelse 166.

ere 33.

Skorloffnet /

24.

9.

Børnetuct.

262.

rs Liff vdi

290.

54.

130.

287.

Becens

Register.

Der om Ingurgi raad. 144.260.

De Atheners Exempel. 262.

Børn.

Høre Gud til. 253.

Huorfor de afflis oc fødis. 65.

Huorfor de giffuis Ectefolck. 252.

Om de dø foruden Daab. 268.

286.

Om de fødis vanstafte 289.

Om de dø naar de komme til vert

294.

Om de findis wlydige 297.

Deris Straff. 298.

Huad gaffn oc skade aff dennem

kommer. 307.

Huorledis mand / søger Gods til

dennem. 314.

Huad gaffn de faa aff wret afflet

gods 316.

Stulle følge Forældris Exempel /

83.

Maa ick giffte sig vden Forældre

nis raad. 160. Huor

Register.

Huorfor de maa icke tage deris
Forældre til ecte. 96.

Foriættelsens } Børn. 282.
Kjædsens }

Brødre oc Systre hui de icke maa
ectis sammen. 99.

Brødre Børn maa Ectis til sam-
men. 102.

Brøllups Kost huordan den skal
vere. 183.

Brudfolck.

Hui de vies i Kircken. 177.

Skulle icke dricke sig druckne. 185.

Huad de skulle gjøre i brudekams
merit. 187.

Brudgömens tale til Bruden. 192

Brudens suar. 195.

C.

Christi Opstandelse. 334.

Christi ord: Huo som er wstkuldig/
faste den første sten. 385.

Christne

Register.

Christne.

Holde tuende ting ved mact 1.

Ere delactige vdi Guds Naade /
281.

Ere Abrahams Sæd. 275. 282.

Ere Naadens Børn. 284. 286.

Huad de skulle betencke. 403.

Elytemnestra Konning Agamem-
nonis Høstru. 61.

Cornelia Pompej Magni Hø-
stru. 241.

Cyrus biudis til giest aff Tygrane
238.

D.

Daaben huad hand betynder 273.
284.

Om Daaben vrang mening 269

Danmarcks Low om Ecteskab.
III.

Huorfor den Low er giffuen 116.

Dieffues

Register.

Dieffuelen.

Sees offuer Rom som en Drage.	22.
Huorledis hand foriagis	56.
Skal vdeluckis fra Brøllup	184.
Kaldis en Blue Herre	206.
Hans list oc vanart imod Ecteskab	55. 57. 204. 337.
Huorledis hans Rige byggis oc nederbryndis	369.
Dom: Guds oc Menniskens.	389.
Dommere huad de skulle acte.	348.
Dommeren om hand selff er skyl dig.	390.
Døden huad gaffn hand fører met sig.	327.
Dødsens time hui hun er wuiff.	326.
Dronning Elizabeth.	243.
Dronning	

Register.

Dronning dier Forgiffte aff sin
Mands saar. 250.
Druckenscaff i Brollup 185.

¶

Eceteskab.

Huad det er. 14.
Er Guds Ordning. 15.
Er Kierligheds pode. 200.
Er icke syndig Stat. 16.
Hui det bleff stiftet 53.63.67.
Hui Gud det beskytter. 64.
Huorlunde det æris. 3.
Huad mand der om holde skal. 8.
Hui det bleff Prestter forbødet. 19.
26. 28.
Skal begyndis met bøn. 131.
Huorledis det skal fuldkömis 175.
Huorledis det bliffuer roligt 198.

Eceteskaffs

Nytte oc gaffn 2.
Bescriffuelse huad der vdi er at acte
14.
Baand

Register.

Baand.	34. 72.
Kierlighed.	35.
Regel.	69.
Huorledis Regelen faare giffuis.	69. 71. 82. 84.
	86. 87. 88.
Kos.	200.
Vode.	264.
Kaarff.	346.
Loue om hun brydis.	5.
Besmittere at straffe.	
Ectefolck.	
Ere it Riid.	72.
Maa ick forlade huer andre.	75.
Skulle elste huer andre.	76. 84.
Skulle vere vnder en Low oc Keli- gion.	78.
Huad de skulle betencke	67. 68.
	404.
Huorledis de bygge sig Helffuede.	63.
Hui de vies i Kircken.	177.
Lignis ved Menniskens leuier	210.
Ee	Om

orgiffi aff sin

250.

ellup 185.

14.

15.

200.

16.

53-63-67.

64.

3.

holde skal. 8.

forbodet. 19.

26. 28.

bon. 131.

dtomis 175.

r roligt 198.

2.

vdi er at acte

14.

Baand

Register.

Om de ere wfructsommelige 303.
Om de icke maa lide huer andre.
258.

Haffue verit Systene Børn 104.
Ectefolckis.

Exempel. 82.

Umgengelse. 54.

Kysthed. 56.

Skilsmisse fra Horefole 38.

Elisabeth Kong Christens Dron-
ning. 243.

Endrectighed 263.

Eua randsager Guds vilie. 92.

Exempel som Quinder skulle eff-
terfølge 223.

F

Fæderne vaaben nederleggis 313.

Fiske/de store æde de smaa 119.

Forældre oc Børn hui de maa icke
giffis tilsammen. 96.

Forældris raad skulle Børnene at-
lyde i Gifftermaal. 160.

Forældre

Register.

	}	ret optucte børn	
Forældre skulle		255.	
	}	giffue gode Ex-	
		empel. 257.	
Forældrenis Synd som ilde optucte			
Børn		301.	302.

Formaning.

Til alle Stater	369.
Til Offrighed oc Dommere	376.
Til Predickere	392.
Til Hussfædre	400.
Til alle Christne	403.
Frihed i Troloffuelse	169.

G.

Gaffn oc skade aff Børn	307
Gaffn aff gods som ilde afflis	316
Gaffn aff Døden	327.
Belasius Passue vil icke ordinere	
giffte Prester	27.
Blødscaff vdi Brøllup	184.
Gods oc eiendom sorge der for eff-	
ter sin død	31.

Le g

Gress

ommelige 303.
 ide huer andre. 258.
 ene Børn 104.
 ffis. 82.
 54.
 56.
 rfolck 38.
 rificens Dron- 243.
 263.
 ds vilie. 92.
 nder skulle eff- 223.
 leggis 313.
 maa 119.
 i de maa icke 96.
 Børnene af 160.
 Forældre

Register.

Greffue haffuer xij. Ryter 128.

Greffuinde vdi Hispanien 246.

Gud

Skal først biudis til Brøllup 183.

Hui hand ick forskyder Horebørn

45. 46.

Guds

Forsium 41. 329.

Godhed 45.

Langmodighed 49.

Billie 319. 320.

Apotek 266. 286.

Pact met Abraham 276.

H

Hatten sørger 318.

Hector 161.

HENRens gierning huad det er

374.

Hiemgaffue huilcken den beste er.

155.

Hemelig forfaring hos dens For-

ældre som begeris til ecte 162.

Historier

Register.

Historier.

Om en Gressue oc xij. Kytere.

128.

Om en Mand som haffde ickon en

Søn

259.

Om to Mordere

261.

Om to ynge Kacker

144.

Om en Quinde i Rom som bege

rede en Mand til ecte

172.

Om en Herremand oc hans Boel

skaff

250.

Om en mand som rosesede en Prest

395.

Horerj.

Om det befindis met Hossbonde el

ler Hossru

346.

Skal straffis vdi alle Stater

3.

384. 400. 401. 403.

Actis icke at vere Synd

4.

Horebørn.

Hui de fremmis til det beste

45.

Skal icke breidis deris blusel.

47.

Ge iij

Huor

Register.

Huor met de skulle trøste sig	47.
Hosbonde eller Høstru naar nogen aff dem døer.	317.
Hosbonden om hand bliffuer land, flyctig.	240.
Høffuisthed i Troloffuelse.	167.
Hug oc slag tien ick i Ectestaff.	266.
Husholdning	58.
Hussfædre huad de skulle acte.	400.

Z.

Zobs Wskyldighed	344.
Zomfru frenckere at straffe	4
Zosaphats raad til Dømere	377.

R.

Raaben sørger	318.
Raarss vdi Ectestaff	264.
Raarssit gior oss vise	341.
Raarssit giffuer oss tuende ting at acte	267.
Reiser Maximilianus	104. 114.
Reiser	

Register.

Keiser Louen	109.
Kierlighed i Ecteskaff	35.
Kierligheds pode	200.
Huorledis hun podis	201.
Kierligheds fruct i Ecteskab	209
Kircke Louen.	108.
Klenode som en Jomfru kand best føre til sin Brudgom	155.
Kyskhed i Ecteskaff.	56.
Huorledis hun beuaris.	ibidem
L.	
Liffens { Korthed	} 332.
{ Forsengelighed	
Lige skal huer tage til ecte	160. 167
Louer om Ecteskab	107.
Lands Low	110.
Low i Danmark om Ecteskaff.	111.
Lynde paa Børn huad de paaminde	291.
Lyngurgi raad om Børnetuct	144.
Lyft aff Børn	310. (260.
Ee iiij	Mand

er.
 roste sig 47.
 fru naar nogen
 317.
 d bliffuer land
 240.
 offuelse. 167.
 te i Ecteskaff.
 266.
 58.
 skulle atte.
 400.
 344.
 straffe 4
 bmerer 377.
 318.
 264.
 341.
 ende ting at
 267.
 104. 114.
 Keiser

Register.

M.

Mand oc Quinde ere it Menniske

33.

Huorledis det skeer

211.

Manden er Quindens hoffuit

70

Mandens Legeme er Quindens.

74.

Mandens omgengelse met Quinden

216.

Læs der om indtit

229.

Manden skal lære sin Høstru

217

Manden skal giffue Quinden gaat

Exempel

224.

Mandens bestilling i hus oc vden

225.

Mands oc Quindis bestilling til hobe

251.

Manden om hand bliffuer lands flyctig

240.

Om hand bedriffuer Hoer

347.

Hvad hand skal giøre om Quinden bedriffuer hoer

254.

Mand

Register.

Mand oc Quinde naar de ickē maa	
lide huer andre	258.
Menniskens fri vilie	42.
Mennisket hui det bleff skaffe	52.
Mennisket skal ickē randsage Guds	
vilie	92.
Menniskens Lemmer lignis ved Gē	
tefolck.	210.
Menniskens Low om Ecteskab	107
Menigheds	{ skade 116.
	{ gaffn 118.
Mectige ville ickē vere straffet aff	
Presten	397.
Mitridates Kongen aff Ponto.	
	244.

N.

Naturen skal forfremmis	64.
-------------------------	-----

O.

Offuenfald skade i Ecteskab	336.
Omgengelse vdi Ecteskab	54.
Omskærelsen	273. 279. 284.
Optuctelse henger alting paa	141.

Se v

Offrig

Register.

D.

Dffrighed.

Hvad de skulle betencke oc acte. 6.

7. 24. 376. 384. 390.

Skulle beskytte Religion oc Ectes-
kaff. 2.

Bindis icke vnder alle Louer 113.

Dffrighed i Suizerland 23.

Dffuelse vdi Psalmer 258.

Dreckeløshed 60.

P.

Pact som Gud gjorde met Abra-
ham 276.

Pactens vitnesbyrd 279.

Paffuedommens fundament 29.

Paffuen vil icke ordinere giffte
Prestes. 27.

Paffuens dom om wdøbte Børn
268.

Aarsage der til
269.

Paffuen huor met hand sin Dom
stadfester. 271.

Paffuens

Register.

Paffuens Low bør oss icke at holde
288.

Papisters gerighed 27.

Papisters øpenskalckhed 28.

Pauli Argumenter imod Skør-
leffnet 24.

Penelope flittighed 61

Prestes i Paffuedømet hui de maa
icke giffis. 19. 26. 28.

Presters vidue leffnet huad ont der
aff er kommet 21.

Predickere.

Huad de skulle acte 392.

Ere Guds vectere 393.

Skulle straffe Synd 395.

Huad løn de faa der for aff Ver-
den 5. 398.

Deris straff som ere wtro 398.

De som alene straffe i almindelig-
hed. 396.

Psalmer skulle børn lære at siunge
ge. 258.

Psalmers nyttighed ibidem.

Register.

Q.

Quinde oc Mand er it mēniske	33.
Huorledis de bliffue it Mēniske	211
Quindens legeme er Mādens	74.
Quinden hui hun bleff tagen aff siden	70.
Hui hun skiul Hoffuedet	71.
Quindens bestilling i Hussholding	59. 150. 235.
Quinder skulle icke vere orckeløse.	60. 151.
Quinders bestilling vdi Mandens frauerelse	62.
Quindfolck's seder	148.
Quinders onde sind	153.
Quindfolck's deylighed	157.
Quinder naar de ere fructsōmelige huor Manden skal da sticke sig	227
Quinden huor hun skal sticke sig mod Manden	230.
Læs der om indtil	251.
Quinden er vnder Mandens mact	230.

Hui hun

Quinden

Quinder

Quinders

Quinders

modza

Quinden

tilhobe

Quinden

Mand

Quinden

Regle om

Regle om

Religion

Rigdon

Robert

Koligh

Sage

Register.

Hui hun skal vere Manden lydige.

231.

Quinden skal lære Mandens sind

232.

Quinder skulle tie

233.

Quinders omgengelse

237.

Quinders bestilling vdi Mandens
modgang

240.

Quindens oc Mandens bestilling
tilhobe

251

Quinden huad hun skal giøre om
Manden bedriffuer hoer

349

Quinden om hun bedriffuer hoer.

R.

(354.

Regle om de forbødne led

94.

Regle om Suogerstaff

122.

Religion at holde ved mact

1.

Rigdom atspørgis met wret

315.

Robertus Konge i Hybernia

248.

Rolighed i Ecceskab

199.

S.

Sager til alle gode loffuer

116.

skade

t mēnste 33.

Mēnste 211

Rādens 74.

ff tagen aff

70.

et 71.

Duffholding

9. 150. 235.

prædlose.

60. 151.

Mandens

62.

148.

153.

157.

tsømelige

te sig 227

skikke sig

230.

ns mact

230.

Register.

Skade aff flectingers Ecteskab	116
Skørleffnet at straffe	3. 384. 400. 401. 403.
Skørleffnet actis icke Synd at vere	4.
Skørleffneris frucsömelighed	40.
Skørleffneris oc Horefolckis for- suar.	39. 40. 44. 385.
Skørleffnets Synnds flemhed	348 384. 404.
Stilsmisse imellem Menniskens oc Guds Dom	389.
Stilsmisse imellem Ectefolck oc Skørleffnere	38.
Sorge for wlydige Børn / huor hun formildis	300.
Sorge for Guds oc eiendom effter sin død	311.
Gød galde	308.
Storeckis Endrectighed	215.
Suizerlands höffuisthed	23.
Strenge som Ecteskabs bond snoes aff	35. Suo

Register.

Suogerstaff huor vilt det forbiu:
der Ectestaff 121.

Systen hui de maa icke giffis til:
sammen 99.

Systen Børn maa giffis tilsam:
men 102.

Systen børn tagis til ecte 104. 112

T.

Tobie raad til Brudfolet 196.

Tigranes Konge 238.

Troloffuelse huad hun vdkressuer.
163.

Troldquinder icke at skylde for sin
vlycke 342.

Trost i Ectestabs kaarff 264.

Læs der om indtil 368.

V.

Vanskaffte Børn 289.

Huad de paaminde 291.

Vaaben nederleggis 313.

W.

Wlydige Børns straff 298.

Wstraff

s Ectestab 116
fe 3. 384.
10. 401. 403.
Synd at vare
4.
nelighed 40.
refolkis for
40. 44. 385.
flemhed 348
384. 404.
ennistens or
389.
Ectestab oc
38.
orn / huor
300.
Dom effter
311.
308.
215.
23.
nd snoes
Suor

Wstraff huad hun fører met sig.

6. 7.

Wfandrectighed i Ecteskab. 366.

Wtrostaff. 346.

Prentet i Kiøbenhaffn /
aff Mads Vinggaard.

1572.

De findis til kiøbs hos Bal-
ker Raus / Bogeførere
sammesteds.

alvordige
hoffen. 27

aluarligz . 403 .
föftrū . 317 .

rer met sig.
6. 7.
ffab 366.
346.

nhaffn
aard.

hos Bal
forere